श्चर्यवद्वदतितथैवचान्यः॥ आश्चर्यवच्चैनमन्यःशृ
णोतिश्रुत्वाप्येनंवेदनचैवकश्चित्॥ २९ ॥ देहीनि
त्यमवध्योऽयंदेहेसर्वस्यभारत॥ तस्मात्सर्वाणिभू
तानिनत्वंशोचितुमर्हसि॥ ३० ॥ स्वधर्ममपिचावे
क्ष्यनविकंपितुमर्हसि ॥ धर्म्याद्धियुद्धाच्छ्रेयोऽन्य
त्क्षत्रियस्यनविद्यते॥ ३१ ॥ यदृच्छयाचोपपन्नं
स्वर्गद्वारमपावृतम्॥ सुखिनःक्षत्रियाःपार्थलभंते
युद्धमीदृशम्॥ ३२ ॥ अथचेत्त्वमिमंधर्म्यंसंग्रामंन
करिष्यसि॥ ततःस्वधर्मंकीर्तिंचहित्वापापमवाप्स्य

३३॥अकीर्तिंचापिभूतानिकथयिष्यंतितेऽव्य अ०
॥१२॥ यां॥संभावितस्यचाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते॥३४ २
भयाद्रणादुपरतंमंस्यंतेत्वांमहारथाः॥ येषांचत्वं
बहुमतोभूत्वायास्यसिलाघवम्॥ ३५॥ अवाच्य
वादांश्चबहून्वदिष्यंतितवाहिताः॥ निंदंतस्तवसा
मर्थ्यंततोदुःखतरंनुकिम्॥३६॥ हतोवाप्राप्स्यसि
स्वर्गंजित्वावाभोक्ष्यसेमहीम्॥ तस्मादुत्तिष्ठकौंते
ययुद्धायकृतनिश्चयः॥३७॥ सुखदुःखेसमेकृत्वा ॥१२
लाभालाभौजयाजयौ॥ ततोयुद्धाययुज्यस्वनैवं

पापमवाप्स्यसि ॥ ३८ ॥ एषातेऽभिहितासांख्येबु
द्धिर्योगेत्विमांशृणु ॥ बुद्ध्यायुक्तोययापार्थकर्मबं
धंप्रहास्यसि ॥ ३९ ॥ नेहाभिक्रमनाशोऽस्तिप्रत्य
वायोनविद्यते ॥ स्वल्पमप्यस्यधर्मस्यत्रायतेमह
तोभयात् ॥ ४० ॥ व्यवसायात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरु
नंदन ॥ बहुशाखाह्यनंताश्चबुद्धयोऽव्यवसायिना
म् ॥ ४१ ॥ यामिमांपुष्पितांवाचंप्रवदंत्यविपश्चि
तः ॥ वेदवादरताःपार्थनान्यदस्तीतिवादिनः ॥ ४२
कामात्मानःस्वर्गपराजन्मकर्मफलप्रदाम् ॥ क्रि

याविशेषबहुलांभोगैश्वर्यगतिंप्रति ॥ ४३ ॥ भो
गैश्वर्यप्रसक्तानांतयाऽपहृतचेतसाम् ॥ व्यवसा
यात्मिकाबुद्धिःसमाधौनविधीयते ॥ ४४ ॥ त्रैगु
ण्यविषयावेदानिस्त्रैगुण्योभवार्जुन ॥ निर्द्वंद्वोनित्य
सत्त्वस्थोनिर्योगक्षेमआत्मवान् ॥ ४५ ॥ यावान
र्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके ॥ तावान्सर्वेषुवेदेषु
ब्राह्मणस्यविजानतः ॥ ४६ ॥ कर्मण्येवाधिकार
स्तेमाफलेषुकदाचन ॥ माकर्मफलहेतुर्भूर्मातेसंगो
ऽस्त्वकर्मणि ॥ ४७ ॥ योगस्थःकुरुकर्माणिसंगंत्य

क्त्वाधनंजय ॥ सिद्ध्यसिद्ध्योःसमोभूत्वासमत्वंयो
गउच्यते ॥ ४८ ॥ दूरेणह्यवरंकर्मबुद्धियोगाद्धनं
जय ॥ बुद्धौशरणमन्विच्छकृपणाःफलहेतवः ॥
॥ ४९ ॥ बुद्धियुक्तोजहातीहउभेसुकृतदुष्कृते ॥ त
स्माद्योगाययुज्यस्वयोगःकर्मसुकौशलम् ॥ ५० ॥
कर्मजंबुद्धियुक्ताहिफलंत्यक्त्वामनीषिणः ॥ जन्म
बंधविनिर्मुक्ताःपदंगच्छंत्यनामयम् ॥ ५१ ॥ य
दातेमोहकलिलंबुद्धिर्व्यतितरिष्यति ॥ तदागंता
सिनिर्वेदंश्रोतव्यस्यश्रुतस्यच ॥ ५२ ॥ श्रुतिविप्र

 तिपन्नातेयदास्थास्यतिनिश्चला ॥ समाधावच
 लाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स्यसि ॥ ५३ ॥ अर्जुनउ
वाच ॥ स्थितप्रज्ञस्यकाभाषासमाधिस्थस्यकेश
व ॥ स्थितधीःकिंप्रभाषेतकिमासीतव्रजेतकिम् ॥
॥ ५४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रजहातियदाकामा
न्सर्वान्पार्थमनोगतान् ॥ आत्मन्येवात्मनातुष्टः
स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥ ५५ ॥ दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः
सुखेषुविगतस्पृहः ॥ वीतरागभयक्रोधःस्थितधी
र्मुनिरुच्यते ॥ ५६ ॥ यःसर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्रा

प्यशुभाशुभम् ॥ नाभिनंदतिनद्वेष्टितस्यप्रज्ञाप्रति
ष्ठिता ॥ ५७ ॥ यदासंहरतेचायंकूर्मोऽगानीवसर्व
शः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥
॥ ५८ ॥ विषयाविनिवर्तंतेनिराहारस्यदेहिनः ॥ र
सवर्जंरसोऽप्यस्यपरंदृष्ट्वानिवर्तते ॥ ५९ ॥ यततोह्य
पिकौंतेयपुरुषस्यविपश्चितः ॥ इंद्रियाणिप्रमाथी
निहरंतिप्रसभंमनः ॥ ६० ॥ तानिसर्वाणिसंयम्य
युक्तआसीतमत्परः ॥ वशेहियस्येंद्रियाणितस्यप्र
ज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ६१ ॥ ध्यायतोविषयान्पुंसःसंग

गी० स्तेषूपजायते ॥ संगात्संजायतेकामःकामात्क्रोधो अ०
॥ १५ ॥ ऽभिजायते ॥ ६२ ॥ क्रोधाद्भवतिसंमोहःसंमोहा
त्स्मृतिविभ्रमः ॥ स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशोबुद्धिना २
शात्प्रणश्यति ॥ ६३ ॥ रागद्वेषवियुक्तैस्तुविषया
निंद्रियैश्चरन् ॥ आत्मवश्यैर्विधेयात्माप्रसादमधि
गच्छति ॥ ६४ ॥ प्रसादेसर्वदुःखानांहानिरस्योप
जायते ॥ प्रसन्नचेतसोह्याशुबुद्धिःपर्यवतिष्ठते ॥
॥ ६५ ॥ नास्तिबुद्धिरयुक्तस्यनचायुक्तस्यभावना ॥ १५ ॥
नचाभावयतःशांतिरशांतस्यकुतःसुखम् ॥ ६६ ॥

इंद्रियाणांहिचरतांयन्मनोऽनुविधीयते ॥ तदस्यह
रतिप्रज्ञांवायुर्नावमिवांभसि ॥ ६७ ॥ तस्माद्यस्य
महाबाहोनिगृहीतानिसर्वशः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थे
भ्यस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ६८ ॥ यानिशासर्वभू
तानांतस्यांजागर्तिसंयमी ॥ यस्यांजाग्रतिभूता
निसानिशापश्यतोमुनेः ॥ ६९ ॥ आपूर्यमाणम
चलप्रतिष्ठंसमुद्रमापःप्रविशंतियद्वत् ॥ तद्वत्कामा
यंप्रविशंतिसर्वेसशांतिमाप्नोतिनकामकामी ॥
॥ ७० ॥ विहायकामान्यःसर्वान्पुमांश्चरतिनिस्पृ

गी० हः ॥ निर्ममोनिरहंकारःसशांतिमधिगच्छति ॥ अ०
७१ ॥ एषाब्राह्मीस्थितिःपार्थनैनांप्राप्यविमुह्यति
१६ ॥ स्थित्वाऽस्यामंतकालेऽपिब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ७२ २
ओम् ॥ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म
विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेसांख्ययो
गोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
अर्जुनउवाच ॥ ॥ ज्यायसीचेत्कर्मणस्तेमताबु
द्धिर्जनार्दन ॥ तत्किंकर्मणिघोरेमांनियोजयसि ॥ १६ ॥
केशव ॥ १ ॥ व्यामिश्रेणेववाक्येनबुद्धिंमोहयसी

वमे ॥ तदेकंवदनिश्चित्ययेनश्रेयोऽहमाप्नुयाम् ॥
॥ २ ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ ॥लोकेस्मिन्
द्विविधानिष्ठापुराप्रोक्तामयाऽनघ ॥ ज्ञानयोगेन
सांख्यानांकर्मयोगेनयोगिनाम् ॥ ३ ॥ नकर्मणा
मनारंभान्नैष्कर्म्यंपुरुषोऽश्नुते नचसंन्यसनादेव
सिद्धिंसमधिगच्छति ॥ ४ ॥ नहिकश्चित्क्षणमपि
जातुतिष्ठत्यकर्मकृत् ॥ कार्यतेह्यवशःकर्मसर्वःप्र
कृतिजैर्गुणैः ॥ ५ ॥ कर्मेंद्रियाणिसंयम्ययआस्तेम
नसास्मरन् ॥ इंद्रियार्थान्विमूढात्मामिथ्याचारःस

गी० उच्यते ॥ ६ ॥ यस्त्विंद्रियाणिमनसानियम्यारभते अ०
॥ १७ ॥ ऽर्जुन ॥ कर्मेंद्रियैःकर्मयोगमसक्तःसविशिष्यते ॥ ७ ३
॥ नियतंकुरुकर्मत्वंकर्मज्यायोह्यकर्मणः ॥ शरीर
यात्राऽपिचतेनप्रसिद्ध्येदकर्मणः ॥ ८ ॥ यज्ञार्थात्क
र्मणोऽन्यत्रलोकोऽयंकर्मबंधनः ॥ तदर्थंकर्मकौंते
यमुक्तसंगःसमाचर ॥ ९ ॥ सहयज्ञाःप्रजाःसृष्ट्वापु
रोवाचप्रजापतिः ॥ अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोऽ
स्त्विष्टकामधुक् ॥ १० ॥ देवान्भावयताऽनेनतेदे ॥ १७ ॥
वाभावयंतुवः ॥ परस्परंभावयंतःश्रेयःपरमवा

प्स्यथ ॥ ११ ॥ इष्टान्भोगान्हिवोदेवादास्यंतेयज्ञ
भाविताः ॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्योयोभुंक्तेस्तेनएवसः
॥ १२ ॥ यज्ञशिष्टाशिनःसंतोमुच्यंतेसर्वकिल्बिषैः
॥ भुंजतेतेत्वघंपापायेपचंत्यात्मकारणात् ॥ १३ ॥
अन्नाद्भवंतिभूतानिपर्जन्यादन्नसंभवः ॥ यज्ञाद्भ
वतिपर्जन्योयज्ञःकर्मसमुद्भवः ॥ १४ ॥ कर्मब्रह्मो
द्भवंविद्धिब्रह्माक्षरसमुद्भवम् तस्मात्सर्वगतंब्रह्म
नित्यंयज्ञेप्रतिष्ठितम् ॥ १५ ॥ एवंप्रवर्तितंचक्रंना
नुवर्तयतीहयः ॥ अघायुरिंद्रियारामोमोघंपार्थ

सजीवति ॥ १६ ॥ यस्त्वात्मरतिरेवस्यादात्मतृप्त
श्चमानवः ॥ आत्मन्येवचसंतुष्टस्तस्यकार्यंनविद्य
ते ॥ १७ ॥ नैवतस्यकृतेनार्थोनाकृतेनेहकश्चन ॥ न
चास्यसर्वभूतेषुकश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥ १८ ॥ त
स्मादसक्तःसततंकार्यंकर्मसमाचर ॥ असक्तोह्या
चरन्कर्मपरमाप्नोतिपूरुषः ॥ १९ ॥ कर्मणैवहिसं
सिद्धिमास्थिताजनकादयः ॥ लोकसंग्रहमेवापि
संपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥ २० ॥ यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्त
देवेतरोजनः ॥ सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्त

ते ॥ २१ ॥ नमेपार्थास्तिकर्तव्यंत्रिषुलोकेषुकिंच
न ॥ नानवाप्तमवाप्तव्यंवर्तएवचकर्मणि ॥ २२ ॥
यदिह्यहंनवर्तेयंजातुकर्मण्यतंद्रितः ॥ ममवर्त्मा
नुवर्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः ॥ २३ ॥ उत्सीदेयुरि
मेलोकानकुर्यांकर्मचेदहम् ॥ संकरस्यचकर्तास्या
मुपहन्यामिमाःप्रजाः ॥ २४ ॥ सक्ताःकर्मण्यवि
द्वांसोयथाकुर्वंतिभारत ॥ कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्त
श्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥ २५ ॥ नबुद्धिभेदंजनयेद
ज्ञानांकर्मसंगिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणिविद्वा

न्युक्तःसमाचरन् ॥ २६ ॥ प्रकृतेःक्रियमाणानिगु
णैःकर्माणिसर्वशः ॥ अहंकारविमूढात्माकर्ताऽह
मितिमन्यते ॥ २७ ॥ तत्त्ववित्तुमहाबाहोगुणकर्म
विभागयोः ॥ गुणागुणेषुवर्तंतइतिमत्वानसज्जते
॥ २८ ॥ प्रकृतेर्गुणसंमूढाःसज्जंतेगुणकर्मसु ॥ ता
नकृत्स्नविदोमंदान्कृत्स्नविन्नविचालयेत् ॥ २९ ॥
मयिसर्वाणिकर्माणिसंन्यस्याध्यात्मचेतसा ॥ नि
राशीर्निर्ममोभूत्वायुध्यस्वविगतज्वरः ॥ ३० ॥ ये
मेमतमिदंनित्यमनुतिष्ठंतिमानवाः ॥ श्रद्धावंतोऽ

नसूयंतोमुच्यंतेतेऽपिकर्मभिः ॥ ३१ ॥ येत्वेतदभ्य
सूयंतोनानुतिष्ठंतिमेमतम् ॥ सर्वज्ञानविमूढांस्ता
न्विद्धिनष्टानचेतसः ॥ ३२ ॥ सदृशंचेष्टतेस्वस्याः
प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ॥ प्रकृतिंयांतिभूतानिनिग्रहः
किंकरिष्यति ॥ ३३ ॥ इंद्रियस्येंद्रियस्यार्थेरागद्वेषौ
व्यवस्थितौ ॥ तयोर्नवशमागच्छेत्तौह्यस्यपरिपं
थिनौ ॥ ३४ ॥ श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनु
ष्ठितात् ॥ स्वधर्मेनिधनंश्रेयःपरधर्मोभयावहः ॥
॥ ३५ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ अथकेनप्रयुक्तोऽ

गी० यंपापंचरतिपूरुषः ॥ अनिच्छन्नपिवार्ष्णेयबला अ०
॥ २० ॥ द्विवनियोजितः ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ३
कामएषक्रोधएषरजोगुणसमुद्भवः ॥ महाशनो
महापाप्माविद्ध्येनमिहवैरिणम् ॥ ३७ ॥ धूमेनाव्रि
यतेवन्हिर्यथादर्शोमलेनच ॥ यथोल्बेनावृतोगर्भ
स्तथातेनेदमावृतम् ॥ ३८ ॥ आवृतंज्ञानमेतेन
ज्ञानिनोनित्यवैरिणा ॥ कामरूपेणकौंतेयदुष्पूरे
णानलेनच ॥ ३९ ॥ इंद्रियाणिमनोबुद्धिरस्याधि ॥ २०
ष्ठानमुच्यते ॥ एतैर्विमोहयत्येषज्ञानमावृत्यदेहिन

म् ॥ ४० ॥ तस्मात्त्वमिंद्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्ष
भ ॥ पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनम् ॥
॥ ४१ ॥ इंद्रियाणि पराण्याहुरिंद्रियेभ्यः परं मनः ॥
मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥ ४२ ॥ एवं
बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ॥ जहि शत्रुं
महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥ ४३ ॥ ओं तत्सदि
ति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योग
शास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽ
ध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इमंविवस्वतेयोगंप्रोक्त
वानहमव्ययम् ॥ विवस्वान्मनवेप्राहमनुरिक्ष्वा
कवेऽब्रवीत् ॥ १ ॥ एवंपरंपराप्राप्तमिमंराजर्षयोऽ
विदुः ॥ सकालेनेहमहतायोगोनष्टःपरंतप ॥ २ ॥
सएवायंमयातेऽद्ययोगःप्रोक्तःपुरातनः ॥ भक्तो
सिमेसखाचेतिरहस्यंह्येतदुत्तमम् ॥ ३ ॥ अर्जुनउ
वाच ॥ ॥ अपरंभवतोजन्मपरंजन्मविवस्वतः ॥
कथमेतद्विजानीयांत्वमादौप्रोक्तवानिति ॥ ४ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ बहूनिमेव्यतीतानिज

न्मानितवन्नचार्जुन ॥ तान्यहंवेदसर्वाणिनत्वंवेत्थप
रंतप ॥ ५ ॥ अजोऽपिसन्नव्ययात्माभूतानामीश्व
रोऽपिसन् ॥ प्रकृतिंस्वामधिष्ठायसंभवाम्यात्ममा
यया ॥ ६ ॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिभार
त ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्यतदात्मानंसृजाम्यहम् ॥
॥ ७ ॥ परित्राणायसाधूनांविनाशायचदुष्कृताम्
धर्मसंस्थापनार्थायसंभवामियुगेयुगे ॥ ८ ॥ ज
न्मकर्मचमेदिव्यमेवंयोवेत्तितत्त्वतः ॥ त्यक्त्वादेहंपु
नर्जन्मनैतिमामेतिसोऽर्जुन ॥ ९ ॥ वीतरागभय

गी० क्रोधामन्मयामामुपाश्रिताः॥ बहवोज्ञानतपसा अ०
॥ २२ ॥ पूतामद्भावमागताः॥ १० ॥ येयथामांप्रपद्यंतेतां
स्तथैवभजाम्यहम्॥ ममवर्त्मानुवर्ततेमनुष्याःपा ४
र्थसर्वशः॥ ११ ॥ कांक्षंतःकर्मणांसिद्धिंयजंतइह
देवताः॥ क्षिप्रंहिमानुषेलोकेसिद्धिर्भवतिकर्मजा
॥ १२ ॥ चातुर्वर्ण्यंमयासृष्टंगुणकर्मविभागशः॥
तस्यकर्तारमपिमांविद्ध्यकर्तारमव्ययम्॥ १३ ॥
नमांकर्माणिलिंपंतिनमेकर्मफलेस्पृहा॥ इतिमां
योऽभिजानातिकर्मभिर्नसबध्यते॥ १४ ॥ एवंज्ञा ॥ २२

त्वाकृतंकर्मपूर्वैरपिमुमुक्षुभिः ॥ कुरुकर्मैवतस्मा
त्त्वंपूर्वैःपूर्वतरंकृतम् ॥ १५ ॥ किंकर्मकिमकर्मेति
कवयोऽप्यत्रमोहिताः ॥ तत्तेकर्मप्रवक्ष्यामियज्ज्ञा
त्वामोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १६ ॥ कर्मणोह्यपिबोद्धव्यं
बोद्धव्यंचविकर्मणः ॥ अकर्मणश्चबोद्धव्यंगहना
कर्मणोगतिः ॥ १७ ॥ कर्मण्यकर्मयःपश्येदकर्म
णिचकर्मयः ॥ सबुद्धिमान्मनुष्येषुसयुक्तःकृत्स्नक
र्मकृत् ॥ १८ ॥ यस्यसर्वेसमारंभाःकामसंकल्पव
र्जिताः ॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माणंतमाहुःपंडितंबुधाः

गी० ॥ १९ ॥ त्यक्त्वाकर्मफलासंगंनित्यतृप्तोनिराश्रयः अ०
॥ २३ ॥ कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपिनैवकिंचित्करोतिसः ॥ २० ॥ ४
निराशीर्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः शारीरंके
वलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम् ॥ २१ ॥ यदृच्छा
लाभसंतुष्टोद्वंद्वातीतोविमत्सरः ॥ समःसिद्धावसि
द्धौचकृत्वाऽपिननिबध्यते ॥ २२ ॥ गतसंगस्यमु
क्तस्यज्ञानावस्थितचेतसः ॥ यज्ञायाचरतःकर्मस
मग्रंप्रविलीयते ॥ २३ ॥ ब्रह्मार्पणंब्रह्महविर्ब्रह्मा ॥ २३ ॥
ग्नौब्रह्मणाहुतम् ॥ ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्मकर्मसमा

धिना ॥ २४ ॥ दैवमेवापरेयज्ञंयोगिनःपर्युपास
ते ॥ ब्रह्माग्नावपरेयज्ञंयज्ञेनैवोपजुह्वति ॥ २५ ॥
श्रोत्रादीनींद्रियाण्यन्येसंयमाग्निषुजुह्वति ॥ श
ब्दादीन्विषयानन्यइंद्रियाग्निषुजुह्वति ॥ २६ ॥ स
र्वाणींद्रियकर्माणिप्राणकर्माणिचापरे आत्मसं
यमयोगाग्नौजुह्वतिज्ञानदीपिते ॥ २७ ॥ द्रव्यय
ज्ञास्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथाऽपरे ॥ स्वाध्याययज्ञा
नयज्ञाश्चयतयःसंशितव्रताः ॥ २८ ॥ अपानेजुह्व
तिप्राणंप्राणेपानंतथाऽपरे ॥ प्राणापानगतीरु

 ध्वाप्राणायामपरायणाः ॥२९॥ अपरेनियताहा
राःप्राणान्प्राणेषुजुह्वति ॥ सर्वेऽप्येतेयज्ञविदोय
 ज्ञक्षपितकल्मषाः ॥३०॥ यज्ञशिष्टामृतभुजोयां
तिब्रह्मसनातनम् ॥ नायंलोकोऽस्त्ययज्ञस्यकुतोऽ
न्यःकुरुसत्तम ॥३१॥ एवंबहुविधायज्ञावितता
ब्रह्मणोमुखे ॥ कर्मजान्विद्धितान्सर्वानेवंज्ञात्वा
विमोक्ष्यसे ॥३२॥ श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानय
ज्ञःपरंतप ॥ सर्वंकर्माखिलंपार्थज्ञानेपरिसमाप्य
ते ॥३३॥ तद्विद्धिप्रणिपातेनपरिप्रश्नेनसेवया ॥

उपदेक्ष्यंतितेज्ञानंज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ३४ ॥ य
ज्ज्ञात्वानपुनर्मोहमेवंयास्यसिपांडव ॥ येनभूता
न्यशेषेणद्रक्ष्यस्यात्मन्यथोमयि ॥ ३५ ॥ अपिचेद
सिपापेभ्यःसर्वेभ्यःपापकृत्तमः ॥ सर्वंज्ञानप्लवेनै
ववृजिनंसंतरिष्यसि ॥ ३६ ॥ यथैधांसिसमिद्धो
ग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ॥ ज्ञानाग्निःसर्वकर्माणिभ
स्मसात्कुरुतेतथा ॥ ३७ ॥ नहिज्ञानेनसदृशंपवि
त्रमिहविद्यते ॥ तत्स्वयंयोगसंसिद्धःकालेनात्मनि
विंदति ॥ ३८ ॥ श्रद्धावाँल्लभतेज्ञानंतत्परःसंयतेंद्रि

यः ॥ ज्ञानंलब्ध्वापरांशांतिमचिरेणाधिगच्छति
॥ ३९ ॥ अज्ञश्चाश्रद्दधानश्चसंशयात्माविनश्यति
नायंलोकोऽस्तिनपरोनसुखंसंशयात्मनः ॥ ४० ॥
योगसंन्यस्तकर्माणंज्ञानसंछिन्नसंशयम् ॥ आ
त्मवंतंनकर्माणिनिबध्नंतिधनंजय ॥ ४१ ॥ तस्मा
दज्ञानसंभूतंहृत्स्थंज्ञानासिनात्मनः ॥ छित्वैनंसं
शयंयोगमातिष्ठोत्तिष्ठभारत ॥ ४२ ॥ ओंमृतत्स
दितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयो
गशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेज्ञानयोगोनामचतु

र्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ अर्जुनउ
वाच ॥ ॥ संन्यासंकर्मणांकृष्णपुनर्योगंचशंस
सि ॥ यच्छ्रेयएतयोरेकंतन्मेब्रूहिसुनिश्चितम् ॥ १ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ संन्यासःकर्मयोगश्च
निःश्रेयसकरावुभौ तयोस्तुकर्मसंन्यासात्कर्मयो
गोविशिष्यते ॥ २ ॥ ज्ञेयःसनित्यसंन्यासीयोन
द्वेष्टिनकांक्षति निर्द्वंद्वोहिमहाबाहोसुखंबंधात्प्रमु
च्यते ॥ ३ ॥ सांख्ययोगौपृथग्बालाःप्रवदंतिनपं
डिताः ॥ एकमप्यास्थितःसम्यगुभयोर्विंदतेफल

म् ॥ ४ ॥ यत्सांख्यैःप्राप्यतेस्थानंतद्योगैरपिगम्यते
एकंसांख्यंचयोगंचयःपश्यतिसपश्यति ॥ ५ ॥ सं
न्यासस्तुमहाबाहोदुःखमाप्तुमयोगतः ॥ योगयु
क्तोमुनिर्ब्रह्मनचिरेणाधिगच्छति ॥ ६ ॥ योगयु
क्तोविशुद्धात्माविजितात्माजितेंद्रियः ॥ सर्वभू
तात्मभूतात्माकुर्वन्नपिनलिप्यते ॥ ७ ॥ नैवकिं
चित्करोमीतियुक्तोमन्येततत्त्ववित् ॥ पश्यन्शृण्व
न्स्पृशन्जिघ्रन्नश्नन्गच्छन्स्वपन्श्वसन् ॥ ८ ॥ प्र
लपन्विसृजन्गृह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि ॥ इंद्रिया

॥ २६ ॥

णींद्रियार्थेषुवर्तंतइतिधारयन् ॥ ९ ॥ ब्रह्मण्याधा
यकर्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः ॥ लिप्यतेनसपापे
नपद्मपत्रमिवांभसा ॥ १० ॥ कायेनमनसाबुद्ध्या
केवलैरिंद्रियैरपि ॥ योगिनःकर्मकुर्वंतिसंगंत्यक्त्वा
त्मशुद्धये ॥ ११ ॥ युक्तःकर्मफलंत्यक्त्वाशांतिमा
प्नोतिनैष्ठिकीम् ॥ अयुक्तःकामकारेणफलेसक्तो
निबध्यते ॥ १२ ॥ सर्वकर्माणिमनसासंन्यस्यास्ते
सुखंवशी ॥ नवद्वारेपुरेदेहीनैवकुर्वन्नकारयन् ॥
॥ १३ ॥ नकर्तृत्वंनकर्माणिलोकस्यसृजतिप्रभुः ॥

गी० नकर्मफलसंयोगंस्वभावस्तुप्रवर्तते ॥ १४ ॥ ना अ०
॥ २७ ॥ दत्तेकस्यचित्पापंनचैवसुकृतंविभुः ॥ अज्ञाने ५
नावृतंज्ञानंतेनमुह्यंतिजंतवः ॥ १५ ॥ ज्ञानेनतुत
दज्ञानंयेषांनाशितमात्मनः ॥ तेषामादित्यवज्ज्ञा
नंप्रकाशयतितत्परम् ॥ १६ ॥ तद्बुद्धयस्तदात्मान
स्तन्निष्ठास्तत्परायणाः ॥ गच्छंत्यपुनरावृत्तिंज्ञान
निर्धूतकल्मषाः ॥ १७ ॥ विद्याविनयसंपन्नेब्राह्म
णेगविहस्तिनि ॥ शुनिचैवश्वपाकेचपंडिताःसम ॥ २७ ॥
दर्शिनः ॥ १८ ॥ इहैवतैर्जितःसर्गोयेषांसाम्येस्थि

तंमनः ॥ निर्दोषंहिसमंब्रह्मतस्माद्ब्रह्मणितेस्थिताः
॥ १९ ॥ नप्रहृष्येत्प्रियंप्राप्यनोद्विजेत्प्राप्यचाप्रिय
म् ॥ स्थिरबुद्धिरसंमूढोब्रह्मविद्ब्रह्मणिस्थितः २०
बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्माविंदत्यात्मनियत्सुखम्
सब्रह्मयोगयुक्तात्मासुखमक्षय्यमश्नुते २१
येहिसंस्पर्शजाभोगादुःखयोनयएवते ॥ आद्यंत
वंतःकौंतेयनतेषुरमतेबुधः २२ शक्नोतीहैवयः
सोढुंप्राक्शरीरविमोक्षणात् कामक्रोधोद्भवंवे
गंसयुक्तःससुखीनरः २३ योंऽतःसुखोंऽतरारा

गी० मस्तथांतर्ज्योतिरेवयः ॥ सयोगीब्रह्मनिर्वाणंब्रह्मभू अ०
तोऽधिगच्छति ॥ २४ ॥ लभंतेब्रह्मनिर्वाणमृष ५
॥ २८ ॥ यःक्षीणकल्मषाः ॥ छिन्नद्वैधायतात्मानःसर्वभूत
हितेरताः ॥ २५ ॥ कामक्रोधवियुक्तानांयतीनांय
तचेतसाम् ॥ अभितोब्रह्मनिर्वाणंवर्ततेविदिता
त्मनाम् ॥ २६ ॥ स्पर्शान्कृत्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चै
वांतरेभ्रुवोः ॥ प्राणापानौसमौकृत्वानासाभ्यंतर
चारिणौ ॥ २७ ॥ यतेंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरा ॥ २८ ॥
यणः ॥ विगतेच्छाभयक्रोधोयःसदामुक्तएवसः ॥

॥ २८ ॥ भोक्तारंयज्ञतपसांसर्वलोकमहेश्वरम् ॥ सु
हृदंसर्वभूतानांज्ञात्वामांशांतिमृच्छति ॥ २९ ॥
ओंतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मवि
द्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेकर्मसंन्यास
योगोनामपंचमोध्यायः ५ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ अनाश्रितःकर्मफलंकार्यंकर्म
करोतियः ॥ ससंन्यासीचयोगीचननिरग्निर्नचा
क्रियः ॥ १ ॥ यंसंन्यासमितिप्राहुर्योगंतंविद्धिपां
डव ॥ नह्यसंन्यस्तसंकल्पोयोगीभवतिकश्चन ॥

॥ २ ॥ आरुरुक्षोर्मुनेर्योगंकर्मकारणमुच्यते ॥ यो
गारूढस्यतस्यैवशमःकारणमुच्यते ॥ ३ ॥ यदाहि
नेंद्रियार्थेषुनकर्मस्वनुषज्जते ॥ सर्वसंकल्पसंन्या
सीयोगारूढस्तदोच्यते ॥ ४ ॥ उद्धरेदात्मनात्मानं
नात्मानमवसादयेत् ॥ आत्मैवह्यात्मनोबंधुरात्मै
वरिपुरात्मनः ॥ ५ ॥ बंधुरात्मात्मनस्तस्ययेनात्मै
वात्मनाजितः ॥ अनात्मनस्तुशत्रुत्वेवर्तेतात्मैवश
त्रुवत् ॥ ६ ॥ जितात्मनःप्रशांतस्यपरमात्मासमा
हितः ॥ शीतोष्णसुखदुःखेषुतथामानापमानयोः

॥ ७ ॥ ज्ञानविज्ञानतृप्तात्माकूटस्थोविजितेंद्रियः॥
युक्तइत्युच्यतेयोगीसमलोष्टाश्मकांचनः ॥ ८ ॥ सु
हृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबंधुषु ॥ साधुष्वपि
चपापेषुसमबुद्धिर्विशिष्यते ॥ ९ ॥ योगीयुंजीतस
ततमात्मानंरहसिस्थितः ॥ एकाकीयतचित्तात्मा
निराशीरपरिग्रहः ॥ १० ॥ शुचौदेशेप्रतिष्ठाप्य
स्थिरमासनमात्मनः ॥ नात्युच्छ्रितंनातिनीचंचै
लाजिनकुशोत्तरम् ॥ ११ ॥ तत्रैकाग्रंमनःकृत्वाय
तचित्तेंद्रियक्रियः॥ उपविश्यासनेयुंज्याद्योगमात्म

गी० विशुद्धये ॥ १२ ॥ समंकायशिरोग्रीवंधारयन्नच अ०
॥ ३० ॥ लंस्थिरः ॥ संप्रेक्ष्यनासिकाऽग्रंस्वंदिशश्चानवलो ६
कयन् ॥ १३ ॥ प्रशांतात्माविगतभीर्ब्रह्मचारिव्रते
स्थितः ॥ मनःसंयम्यमच्चित्तोयुक्तआसीतमत्परः
॥ १४ ॥ युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीनियतमानसः ॥
शांतिंनिर्वाणपरमांमत्संस्थामधिगच्छति ॥ १५ ॥
नात्यश्नतस्तुयोगोऽस्तिनचैकांतमनश्नतः ॥ नचा
तिस्वप्नशीलस्यजाग्रतोनैवचार्जुन ॥ १६ ॥ युक्ता
हारविहारस्ययुक्तचेष्टस्यकर्मसु ॥ युक्तस्वप्नावबो ॥ ३० ॥

धस्ययोगोभवतिदुःखहा ॥ १७ ॥ यदाविनियतं
चित्तमात्मन्येवावतिष्ठते ॥ निस्पृहःसर्वकामेभ्यो
युक्तइत्युच्यतेतदा ॥ १८ ॥ यथादीपोनिवातस्थोनें
गतेसोपमास्मृता ॥ योगिनोयतचित्तस्ययुंजतो
योगमात्मनः ॥ १९ ॥ तत्रोपरमतेचित्तंनिरुद्धंयो
गसेवया ॥ यत्रचैवात्मनात्मानंपश्यन्नात्मनितुष्य
ति ॥ २० ॥ सुखमात्यंतिकंयत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रि
यम् ॥ वेत्तियत्रनचैवायंस्थितश्चलतितत्त्वतः ॥
॥ २१ ॥ यंलब्ध्वाचापरंलाभंमन्यतेनाधिकंततः ॥

यस्मिन्स्थितोनदुःखेनगुरुणाऽपिविचाल्यते ॥
॥ २२ ॥ तंविद्याद्दुःखसंयोगवियोगंयोगसंज्ञितम्
सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगोऽनिर्विण्णचेतसा ॥ २३
संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वासर्वानशेषतः ॥ मन
सैवेंद्रियग्रामंविनियम्यसमंततः ॥ २४ ॥ शनैःश
नैरुपरमेद्बुद्ध्याधृतिगृहीतया ॥ आत्मसंस्थंमनःकृ
त्वानकिंचिदपिचिंतयेत् ॥ २५ ॥ यतोयतोनिश्चर
तिमनश्चंचलमस्थिरम् ॥ ततस्ततोनियम्यैतदात्म
न्येववशंनयेत् ॥ २६ ॥ प्रशांतमनसंह्येनंयोगिनं

सुखमुत्तमम् ॥ उपैतिशांतरजसंब्रह्मभूतमकल्म
षम् ॥ २७ ॥ युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीविगतकल्म
षः ॥ सुखेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतंसुखमश्नुते ॥ २८ ॥
सर्वभूतस्थमात्मानंसर्वभूतानिचात्मनि ॥ ईक्षते
योगयुक्तात्मासर्वत्रसमदर्शनः ॥ २९ ॥ योमां
पश्यतिसर्वत्रसर्वंचमयिपश्यति ॥ तस्याहंनप्रण
श्यामिसचमेनप्रणश्यति ॥ ३० ॥ सर्वभूतस्थितं
योमांभजत्येकत्वमास्थितः ॥ सर्वथावर्तमानोऽ
पिसयोगीमयिवर्तते ॥ ३१ ॥ आत्मौपम्येनसर्वत्र

ट. न
१३११

समंपश्यतियोऽर्जुन ॥ सुखंवायदिवादुःखंसयो
गीपरमोमतः ॥ ३२ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ यो
ऽयंयोगस्त्वयाप्रोक्तःसाम्येनमधुसूदन ॥ एतस्या
हंनपश्यामिचंचलत्वात्स्थितिंस्थिराम् ॥ ३३ ॥ चं
चलंहिमनःकृष्णप्रमाथिबलवद्दृढम् ॥ तस्याहं
निग्रहंमन्येवायोरिवसुदुष्करम् ॥ ३४ ॥ ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ ॥ असंशयंमहाबाहोमनोदु
र्निग्रहंचलम् ॥ अभ्यासेनतुकौंतेयवैराग्येणचगृ
ह्यते ॥ ३५ ॥ असंयतात्मनोयोगोदुष्प्रापइतिमेम

तिः ॥ वश्यात्मनातुयततताशक्योऽवाप्तुमुपायतः ॥
॥ ३६ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ अयतिःश्रद्धयो
पेतोयोगाच्चलितमानसः ॥ अप्राप्ययोगसंसिद्धिं
कांगतिंकृष्णगच्छति ॥ ३७ ॥ कच्चिन्नोभयविभ्रष्टं
श्छिन्नाभ्रमिवनश्यति ॥ अप्रतिष्ठोमहाबाहोवि
मूढोब्रह्मणःपथि ॥ ३८ ॥ एतन्मेसंशयंकृष्णछेत्तुम
र्हस्यशेषतः ॥ त्वदन्यःसंशयस्यास्यछेत्तानह्युपप
द्यते ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पार्थ
नैवेहनामुत्रविनाशस्तस्यविद्यते ॥ नहिकल्याण

कल्कश्चिद्दुर्गतिंतातगच्छति ॥ ४० ॥ प्राप्यपुण्य

कृतांल्लोकानुषित्वाशाश्वतीःसमाः ॥ शुचीनांश्री
मतांगेहेयोगभ्रष्टोऽभिजायते ॥ ४१ ॥ अथवायो
गिनामेवकुलेभवतिधीमताम् ॥ एतद्धिदुर्लभतरं
लोकेजन्मयदीदृशम् ॥ ४२ ॥ तत्रतंबुद्धिसंयोगंल
भतेपौर्वदेहिकम् ॥ यततेचततोभूयःसंसिद्धौकुरु
नंदन ॥ ४३ ॥ पूर्वाभ्यासेनतेनैवह्रियतेह्यवशोऽ
पिसः ॥ जिज्ञासुरपियोगस्यशब्दब्रह्मातिवर्तते
॥ ४४ ॥ प्रयत्नाद्यतमानस्तुयोगीसंशुद्धकिल्बिषः ॥

अनेकजन्मसंसिद्धस्ततोयातिपरांगतिम् ॥ ४५ ॥
तपस्विभ्योऽधिकोयोगीज्ञानिभ्योऽपिमतोऽधिकः
॥ कर्मिभ्यश्चाधिकोयोगीतस्माद्योगीभवार्जुन ॥
॥ ४६ ॥ योगिनामपिसर्वेषांमद्गतेनांतरात्मना ॥
श्रद्धावान्भजतेयोमांसमेयुक्ततमोमतः ॥ ४७ ॥
ओम् ॥ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म
विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअभ्यास
योगोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मय्यासक्तमनाःपार्थ

योगंयुंजन्मदाश्रयः॥ असंशयंसमग्रंमांयथाज्ञा
स्यसितच्छृणु ॥१॥ ज्ञानंतेऽहंसविज्ञानमिदंवक्ष्या
 म्यशेषतः॥ यज्ज्ञात्वानेहभूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमव
शिष्यते॥२॥ मनुष्याणांसहस्रेषुकश्चिद्यततिसि
द्धये॥ यततामपिसिद्धानांकश्चिन्मांवेत्तितत्त्वतः॥
॥३॥ भूमिरापोऽनलोवायुःखंमनोबुद्धिरेवच॥
अहंकारइतीयंमेभिन्नाप्रकृतिरष्टधा॥४॥ अपरे
यमितस्त्वन्यांप्रकृतिंविद्धिमेपराम्॥ जीवभूतांम
हाबाहोययेदंधार्यतेजगत्॥५॥ एतद्योनीनिभूता

निसर्वाणीत्युपधारय ॥ अहंकृत्स्नस्यजगतःप्रभवः
प्रलयस्तथा ॥ ६ ॥ मत्तःपरतरंनान्यत्किंचिदस्तिध
नंजय ॥ मयिसर्वमिदंप्रोतंसूत्रेमणिगणाइव ॥ ७
रसोऽहमप्सुकौंतेयप्रभाऽस्मिशशिसूर्ययोः ॥ प्र
णवःसर्ववेदेषुशब्दःखेपौरुषंनृषु ॥ ८ ॥ पुण्योगं
धःपृथिव्यांचतेजश्चास्मिविभावसौ ॥ जीवनंसर्व
भूतेषुतपश्चास्मितपस्विषु ॥ ९ ॥ बीजंमांसर्वभूता
नांविद्धिपार्थसनातनम् ॥ बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मिते
जस्तेजस्विनामहम् ॥ १० ॥ बलंबलतांचाहंका

मरागविवर्जितम् ॥ धर्माविरुद्धोभूतेषुकामोऽ
स्मिभरतर्षभ ॥ ११ ॥ येचैवसात्विकाभावाराज
सास्तामसाश्चये ॥ मत्तएवेतितान्विद्धिनत्वहंतेषुते
मयि ॥ १२ ॥ त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिःसर्वमिदंज
गत् ॥ मोहितंनाभिजानातिमामेभ्यःपरमव्ययम्
॥ १३ ॥ दैवीह्येषागुणमयीममममायादुरत्यया ॥
मामेवयेप्रपद्यंतेमायामेतांतरंतिते ॥ १४ ॥ नमांदु
ष्कृतिनोमूढाःप्रपद्यंतेनराधमाः ॥ माययाऽपहृत
ज्ञानाआसुरंभावमाश्रिताः ॥ १५ ॥ चतुर्विधाभ

जंतेमांजनाःसुकृतिनोऽर्जुन ॥ आर्तोजिज्ञासुरर्था
र्थीज्ञानीचभरतर्षभ ॥ १६ ॥ तेषांज्ञानीनित्ययुक्त
एकभक्तिर्विशिष्यते ॥ प्रियोहिज्ञानिनोऽत्यर्थमहं
सचममप्रियः ॥ १७ ॥ उदाराःसर्वएवैतेज्ञानीत्वा
त्मैवमेमतम् ॥ आस्थितःसहियुक्तात्मामामेवानु
त्तमांगतिम् ॥ १८ ॥ बहूनांजन्मनामंतेज्ञानवा
न्मांप्रपद्यते ॥ वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासुदुर्ल
भः ॥ १९ ॥ कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाःप्रपद्यंतेऽन्यदेव
ताः ॥ तंतंनियममास्थायप्रकृत्यानियताःस्वया ॥

॥ २० ॥ योयोयांयांतनुंभक्तःश्रद्धयाऽर्चितुमिच्छ
ति ॥ तस्यतस्याचलांश्रद्धांतामेवविदधाम्यहम् ॥
॥ २१ ॥ सतयाश्रद्धयायुक्तस्तस्याराधनमीहते ॥
लभतेचततःकामान्मयैवविहितान्हितान् ॥ २२ ॥
अंतवत्तुफलंतेषांतद्भवत्यल्पमेधसाम् ॥ देवान्दे
वयजोयांतिमद्भक्तायांतिमामपि ॥ २३ ॥ अव्य
क्तंव्यक्तिमापन्नंमन्यंतेमामबुद्धयः ॥ परंभावम
जानंतोममाव्ययमनुत्तमम् ॥ २४ ॥ नाहंप्रकाशः
सर्वस्ययोगमायासमावृतः ॥ मूढोऽयंनाभिजाना

तिलोकोमामजमव्ययम् ॥ २५ ॥ वेदाहंसमतीता
निवर्तमानानिचार्जुन ॥ भविष्याणिचभूतानिमां
तुवेदनकश्चन ॥ २६ ॥ इच्छाद्वेषसमुत्थेनद्वंद्वमोहेन
भारत ॥ सर्वभूतानिसंमोहंसर्गेयांतिपरंतप ॥ २७
येषांत्वंतगतंपापंजनानांपुण्यकर्मणाम् ॥ तेद्वंद्वमो
हनिर्मुक्ताभजंतेमांदृढव्रताः ॥ २८ ॥ जरामरणमो
क्षायमामाश्रित्ययतंतिये ॥ तेब्रह्मतद्विदुःकृत्स्नम
ध्यात्मंकर्मचाखिलम् ॥ २९ ॥ साधिभूताधिदैवं
मांसाधियज्ञंचयेविदुः ॥ प्रयाणकालेऽपिचमांते

विदुर्युक्तचेतसः ॥ ३० ॥ ॥ ओम्तत्सदितिश्री
मद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे ॥
श्रीकृष्णार्जुनसंवादेज्ञानविज्ञानयोगोनामसप्त
मोऽध्यायः ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ अर्जुन
उवाच ॥ ॥ किंतद्ब्रह्मकिमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्त
म ॥ अधिभूतंचकिंप्रोक्तमधिदैवंकिमुच्यते ॥ १ ॥
अधियज्ञःकथंकोऽत्रदेहेऽस्मिन्मधुसूदन ॥ प्रया
णकालेचकथंज्ञेयोऽसिनियतात्मभिः ॥ २ ॥ ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ ॥ अक्षरंब्रह्मपरमंस्वभावोऽ

ध्यात्ममुच्यते ॥ भूतभावोद्भवकरो विसर्गः कर्मसं
ज्ञितः ॥ ३ ॥ अधिभूतंक्षरोभावःपुरुषश्चाधिदैव
तम् ॥ अधियज्ञोऽहमेवात्रदेहेदेहभृतांवर ॥ ४ ॥
अंतकालेचमामेवस्मरन्मुक्त्वाकलेवरम् ॥ यःप्र
यातिसमद्भावंयातिनास्त्यत्रसंशयः ॥ ५ ॥ यंयं
वाऽपिस्मरन्भावंत्यजत्यंतेकलेवरम् ॥ तंतमेवैति
कौंतेयसदातद्भावभावितः ॥ ६ ॥ तस्मात्सर्वेषुकाले
षुमामनुस्मरयुद्ध्यच ॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवै
ष्यस्यसंशयः ॥ ७ ॥ अभ्यासयोगयुक्तेनचेतसा

नान्यगामिना ॥ परमंपुरुषंदिव्यंयातिपार्थानुचिं
तयन् ॥ ८ ॥ कविंपुराणमनुशासितारमणोरणी
यांसमनुस्मरेद्यः ॥ सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादि
त्यवर्णंतमसःपरस्तात् ॥ ९ ॥ प्रयाणकालेमनसाऽ
चलेनभक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव ॥ भ्रुवोर्मध्येप्रा
णमावेश्यसम्यक्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यम् ॥ १०
यदक्षरंवेदविदोवदंतिविशंतियद्यतयोवीतरागाः
यदिच्छंतोब्रह्मचर्यंचरंतितत्तेपदंसंग्रहेणप्रवक्ष्ये ॥
॥ ११ ॥ सर्वद्वाराणिसंयम्यमनोहृदिनिरुध्यच ॥

मूर्ध्न्याधायात्मनःप्राणमास्थितोयोगधारणाम् ॥
॥ १२ ॥ ओमित्येकाक्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मरन्
यःप्रयातित्यजन्देहंसयातिपरमांगतिम् ॥ १३ ॥
अनन्यचेताःसततंयोमांस्मरतिनित्यशः ॥ तस्याहं
सुलभःपार्थनित्ययुक्तस्ययोगिनः ॥ १४ ॥ मामु
पेत्यपुनर्जन्मदुःखालयमशाश्वतम् ॥ नाप्नुवंतिम
हात्मानःसंसिद्धिंपरमांगताः ॥ १५ ॥ आब्रह्मभुव
नाल्लोकाःपुनरावर्तिनोऽर्जुन ॥ मामुपेत्यतुकौंतेय
पुनर्जन्मनविद्यते ॥ १६ ॥ सहस्रयुगपर्यंतमहर्यद्ब्र

ह्मणोविदुः ॥ रात्रिंयुगसहस्रांतांतेऽहोरात्रविदोज
नाः ॥ १७ ॥ अव्यक्ताद्व्यक्तयःसर्वाःप्रभवंत्यहरा
गमे ॥ रात्र्यागमेप्रलीयंतेतत्रैवाव्यक्तसंज्ञके ॥
॥ १८ ॥ भूतग्रामःसएवायंभूत्वाभूत्वाप्रलीयते ॥
रात्र्यागमेऽवशःपार्थप्रभवत्यहरागमे ॥ १९ ॥ पर
स्तस्मात्तुभावोऽन्योव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः ॥ यः
ससर्वेषुभूतेषुनश्यत्सुनविनश्यति ॥ २० ॥ अव्य
क्तोऽक्षरइत्युक्तस्तमाहुःपरमांगतिम् ॥ यंप्राप्यन
निवर्तंतेतद्धामपरमंमम ॥ २१ ॥ पुरुषःसपरःपार्थ

॥३१॥

भक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया ॥ यस्यांतस्थानिभूतानिये
नसर्वमिदंततम् ॥ २२ ॥ यत्रकालेत्वनावृत्तिमावृ
त्तिंचैवयोगिनः ॥ प्रयातायांतितंकालंवक्ष्यामिभ
रतर्षभ ॥ २३ ॥ अग्निर्ज्योतिरहःशुक्लःषण्मासाउ
त्तरायणम् ॥ तत्रप्रयातागच्छंतिब्रह्मब्रह्मविदोज
नाः ॥ २४ ॥ धूमोरात्रिस्तथाकृष्णःषण्मासादक्षि
णायनम् ॥ तत्रचांद्रमसंज्योतिर्योगीप्राप्यनिवर्त
ते ॥ २५ ॥ शुक्लकृष्णेगतीह्येतेजगतःशाश्वतेमते ॥
एकयायात्यनावृत्तिमन्ययावर्ततेपुनः ॥ २६ ॥ नै

 तेस्तेतीपार्थजानन्योगीमुह्यतिकश्चन ॥ तस्मात्स
 र्वेषुकालेषुयोगयुक्तोभवार्जुन ॥ २७ ॥ वेदेषुय
ज्ञेषुतपस्सुचैवदानेषुयत्पुण्यफलंप्रदिष्टम् ॥ अत्ये
तितत्सर्वमिदंविदित्वायोगीपरंस्थानमुपैतिचाद्य
म् ॥ २८ ॥ ओम् तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूप
निषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवा
दे अक्षरब्रह्मयोगोनाम अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ श्री
कृष्णार्पणमस्तु ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इदंतुतेगुह्यतमंप्रवक्ष्या

म्यनसूयवे ॥ ज्ञानंविज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्ष्य
सेऽशुभात् ॥ १ ॥ राजविद्याराजगुह्यंपवित्रमिद
मुत्तमम् ॥ प्रत्यक्षावगमंधर्म्यंसुसुखंकर्तुमव्यय
म् ॥ २ ॥ अश्रद्दधानाःपुरुषाधर्मस्यास्यपरंतप ॥
अप्राप्यमांनिवर्तंतेमृत्युसंसारवर्त्मनि ॥ ३ ॥ म
याततमिदंसर्वंजगदव्यक्तमूर्तिना ॥ मत्स्थानिस
र्वभूतानिनचाहंतेष्ववस्थितः ॥ ४ ॥ नचमत्स्थानि
भूतानिपश्यमेयोगमैश्वरम् ॥ भूतभृन्नचभूतस्थो
ममात्माभूतभावनः ॥ ५ ॥ यथाकाशस्थितो

नित्यंवायुःसर्वत्रगोमहान् ॥ तथासर्वाणिभूतानि
॥ ४१ ॥ मत्स्थानीत्युपधारय ॥ ६ ॥ सर्वभूतानिकौंतेयप्र ९
कृतिंयांतिमामिकाम् ॥ कल्पक्षयेपुनस्तानिकल्पा
दौविसृजाम्यहम् ॥ ७ ॥ प्रकृतिंस्वामवष्टभ्यविसृ
जामिपुनःपुनः ॥ भूतग्राममिमंकृत्स्नमवशंप्रकृते
र्वशात् ॥ ८ ॥ नचमांतानिकर्माणिनिबध्नंतिधनं
जय ॥ उदासिनवदासीनमसक्तंतेषुकर्मसु ॥ ९ ॥
मयाऽध्यक्षेणप्रकृतिःसूयतेसचराचरम् ॥ हेतुनाऽ ॥ ४१ ॥
नेनकौंतेयजगद्विपरिवर्तते ॥ १० ॥ अवजानंति

मांमूढामानुषींतनुमाश्रितम् ॥ परंभावमजानंतो
ममभूतमहेश्वरम् ॥ ११ ॥ मोघाशामोघकर्माणो
मोघज्ञानाविचेतसः ॥ राक्षसीमासुरींचैवप्रकृतिं
मोहिनींश्रिताः ॥ १२ ॥ महात्मानस्तुमांपार्थदैवीं
प्रकृतिमाश्रिताः ॥ भजंत्यनन्यमनसोज्ञात्वाभूता
दिमव्ययम् ॥ १३ ॥ सततंकीर्तयंतोमांयतंतश्चदृ
ढव्रताः ॥ नमस्यंतश्चमांभक्त्यानित्ययुक्ताउपासते
॥ १४ ॥ ज्ञानयज्ञेनचाप्यन्येयजंतोमामुपासते
एकत्वेनपृथक्त्वेनबहुधाविश्वतोमुखम् ॥ १५ ॥

अहंक्रतुरहंयज्ञःस्वधाऽहमहमौषधम् ॥ मंत्रोऽहम
हमेवाज्यमहमग्निरहंहुतम् ॥ १६ ॥ पिताऽहमस्य
जगतोमाताधातापितामहः ॥ वेद्यंपवित्रमोंकार
ऋक्सामयजुरेवच ॥ १७ ॥ गतिर्भर्ताप्रभुःसाक्षी
निवासःशरणंसुहृत् ॥ प्रभवःप्रलयःस्थानंनिधा
नंबीजमव्ययम् ॥ १८ ॥ तपाम्यहमहंवर्षंनिगृह्णा
म्युत्सृजामिच ॥ अमृतंचैवमृत्युश्चसदसच्चाहमर्जु
न ॥ १९ ॥ त्रैविद्यामांसोमपाःपूतपापायज्ञैरिष्ट्वा
स्वर्गतिंप्रार्थयंते ॥ तेपुण्यमासाद्यसुरेंद्रलोकमश्नं

तिदिव्यान्दिविदेवभोगान् ॥ २० ॥ तेतंभुक्त्वास्वर्ग
लोकंविशालंक्षीणेपुण्येमर्त्यलोकंविशंति ॥ एवं
त्रयीधर्ममनुप्रपन्नागतागतंकामकामालभंते
॥ २१ ॥ अनन्याश्चिंतयंतोमांयेजनाःपर्युपासते॥
तेषांनित्याभियुक्तानांयोगक्षेमंवहाम्यहम् ॥ २२ ॥
येऽप्यन्यदेवताभक्तायजंतेश्रद्धयाऽन्विताः ॥ तेऽ
पिमामेवकौंतेययजंत्यविधिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ अ
हंहिसर्वयज्ञानांभोक्ताचप्रभुरेवच ॥ नतुमामभि
जानंतितत्त्वेनातश्च्यवंतिते ॥ २४ ॥ यांतिदेवव्र

 तादेवान्पितॄन्यांतिपितृव्रताः ॥ भूतानियांतिभूते
 ज्यायांतिमद्याजिनोऽपिमाम् ॥ २५ ॥ पत्रंपुष्पंफ
लंतोयंयोमेभक्त्याप्रयच्छति ॥ तदहंभक्त्युपहृत
मश्नामिप्रयतात्मनः ॥ २६ ॥ यत्करोषियदश्नासि
यज्जुहोषिददासियत् ॥ यत्तपस्यसिकौंतेयतत्कुरु
ष्वमदर्पणम् ॥ २७ ॥ शुभाशुभफलैरेवंमोक्ष्यसे
कर्मबंधनैः ॥ संन्यासयोगयुक्तात्माविमुक्तोमामु
पैष्यसि ॥ २८ ॥ समोऽहंसर्वभूतेषुनमेद्वेष्योऽस्तिन ॥४३॥
प्रियः ॥ येभजंतितुमांभक्त्यामयितेतेषुचाप्यहम्

॥ २९ ॥ अपिचेत्सुदुराचारोभजतेमामनन्यभाक्
साधुरेवसमंतव्यःसम्यग्व्यवसितोहिसः ॥ ३० ॥
क्षिप्रंभवतिधर्मात्माशश्वच्छांतिंनिगच्छति ॥ कौं
तेयप्रतिजानीहिनमेभक्तःप्रणश्यति ॥ ३१ ॥ मां
हिपार्थव्यपाश्रित्ययेऽपिस्युःपापयोनयः ॥ स्त्रियोवै
श्यास्तथाशूद्रास्तेऽपियांतिपरांगतिम् ॥ ३२ ॥ किं
पुनर्ब्राह्मणाःपुण्याभक्ताराजर्षयस्तथा ॥ अनित्य
मसुखंलोकमिमंप्राप्यभजस्वमाम् ॥ ३३ ॥ मन्म
नाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनमस्कुरु ॥ मामेवैष्य

सियुक्त्वैवमात्मानंमत्परायणः ॥ ३४ ॥ ओम्त
त्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेराजविद्याराजगु
ह्ययोगोनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ श्रीकृष्णार्पण
मस्तु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच
भूयएवमहाबाहोशृणुमेपरमंवचः ॥ यत्तेऽहंप्रीय
माणायवक्ष्यामिहितकाम्यया ॥ १ ॥ नमेविदुःसु
रगणाःप्रभवंनमहर्षयः ॥ अहमादिर्हिदेवानांमह
र्षीणांचसर्वशः ॥ २ ॥ योमामजमनादिंचवेत्ति

लोकमहेश्वरम् ॥ असंमूढःसमर्त्येषुसर्वपापैःप्रमु
च्यते ॥ ३ ॥ बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहःक्षमासत्यंदमःश
मः ॥ सुखंदुःखंभवोभावोभयंचाभयमेवच ॥ ४ ॥
अहिंसासमतातुष्टिस्तपोदानंयशोऽयशः ॥ भवंति
भावाभूतानांमत्तएवपृथग्विधाः ॥ ५ ॥ महर्षयः
सप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्तथा ॥ मद्भावामानसाजा
तायेषांलोकइमाःप्रजाः ॥ ६ ॥ एतांविभूतिंयोगं
चममयोवेत्तितत्त्वतः ॥ सोऽविकंपेनयोगेनयुज्य
तेनात्रसंशयः ॥ ७ ॥ अहंसर्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वं

प्रवर्तते ॥ इतिमत्वाभजंतेमांबुधाभावसमन्विताः
॥ ८ ॥ मच्चित्तामद्गतप्राणाबोधयंतःपरस्परम् ॥
कथयंतश्चमांनित्यंतुष्यंतिचरमंतिच ॥ ९ ॥ तेषां
सततयुक्तानांभजतांप्रीतिपूर्वकम् ॥ ददामिबुद्धि
योगंतंयेनमामुपयांतिते ॥ १० ॥ तेषामेवानुकंपा
र्थमहमज्ञानजंतमः ॥ नाशयाम्यात्मभावस्थोज्ञा
नदीपेनभास्वता ॥ ११ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ प
रंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंभवान् ॥ पुरुषंशाश्वतंदि
व्यमादिदेवमजंविभुम् ॥ १२ ॥ आहुस्त्वामृषयः

॥ ४५ ॥

सर्वैर्देवर्षिर्नारदस्तथा ॥ असितोदेवलोव्यासःस्व
यंचैवब्रवीषिमे ॥ १३ ॥ सर्वमेतदृतंमन्येयन्मांवद
सिकेशव ॥ नहितेभगवन्व्यक्तिंविदुर्देवानदानवाः
॥ १४ ॥ स्वयमेवात्मनात्मानंवेत्थत्वंपुरुषोत्तम ॥
भूतभावनभूतेशदेवदेवजगत्पते ॥ १५ ॥ वक्तुम
र्हस्यशेषेणदिव्याह्यात्मविभूतयः ॥ याभिर्विभूति
भिर्लोकानिमांस्त्वंव्याप्यतिष्ठसि ॥ १६ ॥ कथंविं
द्यामहंयोगिंस्त्वांसदापरिचिंतयन् ॥ केषुकेषुच
भावेषुचिंत्योऽसिभगवन्मया ॥ १७ ॥ विस्तरेणा

त्मनोयोगंविभूतिंचजनार्दन ॥ भूयःकथयतृप्तिर्हि
शृण्वतोनास्तिमेऽमृतम् ॥ १८ ॥ ॥ श्रीभगवा
नुवाच ॥ हंततेकथयिष्यामिदिव्याह्यात्मविभूत
यः ॥ प्राधान्यतःकुरुश्रेष्ठनास्त्यंतोविस्तरस्यमे ॥
॥ १९ ॥ अहमात्मागुडाकेशसर्वभूताशयस्थितः ॥
अहमादिश्चमध्यंचभूतानामंतएवच ॥ २० ॥ आ
दित्यानामहंविष्णुर्ज्योतिषांरविरंशुमान् ॥ मरीचि
र्मरुतामस्मिनक्षत्राणामहंशशी ॥ २१ ॥ वेदा
नांसामवेदोऽस्मिदेवानामस्मिवासवः ॥ इंद्रिया

णांमनश्चास्मिभूतानामस्मिचेतना ॥ २२ ॥ रुद्रा
णांशंकरश्चास्मिवित्तेशोयक्षरक्षसाम् ॥ वसूनां
पावकश्चास्मिमेरुःशिखरिणामहम् ॥ २३ ॥ पुरो
धसांचमुख्यंमांविद्धिपार्थबृहस्पतिम् ॥ सेनानी
नामहंस्कंदःसरसामस्मिसागरः ॥ २४ ॥ महर्षी
णांभृगुरहंगिरामस्म्येकमक्षरम् ॥ यज्ञानांजपय
ज्ञोऽस्मिस्थावराणांहिमालयः ॥ २५ ॥ अश्वत्थः
सर्ववृक्षाणांदेवर्षीणांचनारदः ॥ गंधर्वाणांचित्र
रथःसिद्धानांकपिलोमुनिः ॥ २६ ॥ उच्चैःश्रवस

मश्वानांविद्धिमाममृतोद्भवम् ॥ ऐरावतंगजेंद्रा
 णांनराणांचनराधिपम् ॥ २७ ॥ आयुधानामहंव
ज्रंधेनूनामस्मिकामधुक् ॥ प्रजनश्चास्मिकंदर्पः
सर्पाणामस्मिवासुकिः ॥ २८ ॥ अनंतश्चास्मिना
गानांवरुणोयादसामहम् ॥ पितॄणामर्यमाचास्मि
यमःसंयमतामहम् ॥ २९ ॥ प्रह्लादश्चास्मिदैत्या
नांकालःकलयतामहम् ॥ मृगाणांचमृगेंद्रोऽहंवै
नतेयश्चपक्षिणाम् ॥ ३० ॥ पवनःपवतामस्मिरा ॥ ४७ ॥
मःशस्त्रभृतामहम् ॥ झषाणांमकरश्चास्मिस्रोतसा

मस्मि जाह्नवी ॥ ३१ ॥ सर्गाणामादिरंतश्चमध्यं
चैवाहमर्जुन ॥ अध्यात्मविद्याविद्यानांवादःप्रव
दतामहम् ॥ ३२ ॥ अक्षराणामकारोऽस्मिद्वंद्वःसा
मासिकस्यच ॥ अहमेवाक्षयःकालोधाताऽहंवि
श्वतोमुखः ॥ ३३ ॥ मृत्युःसर्वहरश्चाहमुद्भवश्चभ
विष्यताम् ॥ कीर्तिःश्रीर्वाक्चनारीणांस्मृतिर्मेधाधृ
तिःक्षमा ॥ ३४ ॥ बृहत्सामतथासाम्नांगायत्रीछंद
सामहम् ॥ मासानांमार्गशीर्षोऽहमृतूनांकुसुमा
करः ॥ ३५ ॥ द्यूतंछलयतामस्मितेजस्तेजस्विना

गी० महम् ॥ जयोऽस्मिव्यवसायोऽस्मिसत्वंसत्त्ववता अ०
॥ ४८ ॥ महम् ॥ ३६ ॥ वृष्णीनांवासुदेवोऽस्मिपांडवानां १०
धनंजयः ॥ मुनीनामप्यहंव्यासःकवीनामुशनाक
विः ॥ ३७ ॥ दंडोदमयतामस्मिनीतिरस्मिजिगी
षताम् ॥ मौनंचैवास्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवताम
हम् ॥ ३८ ॥ यच्चापिसर्वभूतानांबीजंतदहमर्जुन ॥
नतदस्तिविनायत्स्यान्मयाभूतंचराचरम् ॥ ३९ ॥
नांतोऽस्तिममदिव्यनांविभूतीनांपरंतप ॥ एषतूद्दे ॥ ४८ ॥
शतःप्रोक्तोविभूतेर्विस्तरोमया ॥ ४० ॥ यद्यद्विभू

तिमत्सत्त्वंश्रीमदूर्जितमेववा ॥ तत्तदेवावगच्छत्वं
ममतेजोंऽशसंभवम् ॥ ४१ ॥ अथवाबहुनैतेन
किंज्ञातेननतवार्जुन ॥ विष्टभ्याहमिदंकृत्स्नमेकांशे
नस्थितोजगत् ॥ ४२ ॥ ओंतत्सदितिश्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेविभूतियोगोनामदशमोऽध्यायः ॥ १०
श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
अर्जुनउवाच ॥ ॥ मदनुग्रहायपरमंगुह्यमध्या
त्मसंज्ञितम् ॥ यत्त्वयोक्तंवचस्तेनमोहोऽयंविगतो

मम ॥ १ ॥ भवाप्ययौहिभूतानांश्रुतौविस्तरशोम
 या ॥ त्वत्तःकमलपत्राक्षमाहात्म्यमपिचाव्ययम्
॥ २ ॥ एवमेतद्यथात्थत्वमात्मानंपरमेश्वर ॥ द्रष्टु
मिच्छामितेरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम ॥ ३ ॥ मन्यसेय
दितच्छक्यंमयाद्रष्टुमितिप्रभो ॥ योगेश्वरततोमे
त्वंदर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४ ॥ ॥ श्रीभगवानु० ॥
पश्यमेपार्थरूपाणिशतशोऽथसहस्रशः ॥ नानावि
धानिदिव्यानिनानावर्णाकृतीनिच ॥ ५ ॥ पश्या
दित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा ॥ बहून्यदृष्टपू

र्वाणिपश्याश्चर्याणिभारत ॥ ६ ॥ इहैकस्थंजगत्कृ
त्स्नंपश्याद्यसचराचरम् ॥ ममदेहेगुडाकेशयच्चान्य
द्द्रष्टुमिच्छसि ॥ ७ ॥ नतुमांशक्यसेद्रष्टुमनेनैवस्व
चक्षुषा ॥ दिव्यंददामितेचक्षुःपश्यमेयोगमैश्वरम्
॥ ८ ॥ ॥ संजयउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाततोराज
न्महायोगेश्वरोहरिः ॥ दर्शयामासपार्थायपरमंरू
पमैश्वरम् ॥ ९ ॥ अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्श
नम् ॥ अनेकदिव्याभरणंदिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥
॥ १० ॥ दिव्यमाल्यांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम्

गी० सर्वाश्चर्यमयंदेवमनंतंविश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥ दि अ०
॥५०॥ विसूर्यसहस्रस्यभवेद्युगपदुत्थिता ॥ यदिभाःसदृ ११
शीसास्याद्भासस्तस्यमहात्मनः ॥ १२ ॥ तत्रैकस्थं
जगत्कृत्स्नंप्रविभक्तमनेकधा ॥ अपश्यद्देवदेवस्य
शरीरेपांडवस्तदा ॥ १३ ॥ ततःसविस्मयाविष्टोहृ
ष्टरोमाधनंजयः ॥ प्रणम्यशिरसादेवंकृतांजलिर
भाषत ॥ १४ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ पश्यामिदे
वांस्तवदेवदेहेसर्वांस्तथाभूतविशेषसंघान् ॥ ब्रह्मा ॥५०॥
णमीशंकमलासनस्थमृषींश्चसर्वानुरगांश्चदिव्या

न् ॥ १५ ॥ अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रंपश्यामित्वां
र्वतोऽनंतरूपम् ॥ नांतंनमध्यंनपुनस्तवादिंपश्या
मिविश्वेश्वरविश्वरूप ॥ १६ ॥ किरीटिनंगदिनं
चक्रिणंचतेजोराशिंसर्वतोदीप्तिमंतम् ॥ पश्यामि
त्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंताद्दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम् ॥
॥ १७ ॥ त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्यविश्वस्यप
रंनिधानम् ॥ त्वमव्ययःशाश्वतधर्मगोप्तासनातन
स्त्वंपुरुषोमतोमे ॥ १८ ॥ अनादिमध्यांतमनंतवी
र्यमनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रम् ॥ पश्यामित्वांदीप्तहु

गी० ताशवक्रंस्वतेजसाविश्वमिदंतपंतम् ॥ १९ ॥ द्या अ०
॥५१॥ वापृथिव्योरिदमंतरंहिव्याप्तंत्वयैकेनदिशश्चसर्वाः ११
दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदंलोकत्रयंप्रव्यथितंमहात्म
न् ॥ २० ॥ अमीहित्वांसुरसंघाविशंतिकेचिद्भीताः
प्रांजलयोगृणंति ॥ स्वस्तीत्युक्त्वामहर्षिसिद्धसंघाः
स्तुवंतित्वांस्तुतिभिःपुष्कलाभिः ॥ २१ ॥ रुद्रादि
त्यावसवोयेचसाध्याविश्वेऽश्विनौमरुतश्चोष्मपा
श्च ॥ गंधर्वयक्षासुरसिद्धसंघावीक्षंतेत्वांविस्मि ॥५१॥
ताश्चैवसर्वे ॥ २२ ॥ रूपंमहत्तेबहुवक्रनेत्रंमहाबा

होबहुबाहूरुपादम् ॥ बहूदरंबहुदंष्ट्राकरालंदृष्ट्वा
लोकाःप्रव्यथितास्तथाऽहम् ॥ २३ ॥ नभःस्पृशंदीप्त
मनेकवर्णंव्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रम् ॥ दृष्ट्वाहि
त्वांप्रव्यथितांतरात्माधृतिंनविंदामिशमंचविष्णो
॥ २४ ॥ दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानिदृष्ट्वैवकाला
नलसंनिभानि ॥ दिशोनजानेनलभेचशर्मप्रसीद
देवेशजगन्निवास ॥ २५ ॥ अमीचत्वांधृतराष्ट्रस्यपु
त्राःसर्वेसहैवावनिपालसंघैः ॥ भीष्मोद्रोणःसूत
पुत्रस्तथाऽसौसहास्मदीयैरपियोधमुख्यैः ॥ २६ ॥

गी० वक्त्राणितेत्वरमाणाविशंतिदंष्ट्राकरालानिभयान अ०
कानि ॥ केचिद्विलग्नादशनांतरेषुसंदृश्यंतेचूर्णितै ११
॥५२॥ रुत्तमांगैः ॥ २७ ॥ यथानदीनांबहवोऽबुवेगाःस
मुद्रमेवाभिमुखाद्रवंति ॥ तथातवामीनरलोकवी
राविशंतिवक्त्राण्यभिविज्वलंति ॥ २८ ॥ यथाप्र
दीप्तंज्वलनंपतंगाविशंतिनाशायसमृद्धवेगाः ॥
तथैवनाशायविशंतिलोकास्तवापिवक्त्राणिसमृ
द्धवेगाः ॥ २९ ॥ लेलिह्यसेग्रसमानःसमंताल्लोका ॥५२॥
न्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ॥ तेजोभिरापूर्यजगत्सम

ग्रंभासस्तवोग्राःप्रतपंतिविष्णो ॥ ३० ॥ आख्या
हिमेकोभवानुग्ररूपोनमोऽस्तुतेदेववरप्रसीद ॥ वि
ज्ञातुमिच्छामिभवंतमाद्यंनहिप्रजानामितवप्रवृ
त्तिम् ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ का
लोऽस्मिलोकक्षयकृत्प्रवृद्धोलोकान्समाहर्तुमिह
प्रवृत्तः ॥ ऋतेऽपित्वांनभविष्यंतिसर्वेयेऽवस्थिताः
प्रत्यनीकेषुयोधाः ॥ ३२ ॥ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठयशोल
स्वजित्वाशत्रून्भुंक्ष्वराज्यंसमृद्धम् ॥ मयैवैतेनिह
ताःपूर्वमेवनिमित्तमात्रंभवसव्यसाचिन् ॥ ३३ ॥

द्रोणंचभीष्मंचजयद्रथंचकर्णंतथाऽन्यानपियोध
वीरान् ॥ मयाहतांस्त्वंजहिमाव्यथिष्ठायुद्ध्यस्वजे
तासिरणेसपत्नान् ॥ ३४ ॥ ॥ संजयउवाच ॥
एतच्छ्रुत्वावचनंकेशवस्यकृतांजलिर्वेपमानःकि
रीटी ॥ नमस्कृत्वाभूयएवाहकृष्णंसगद्गदंभीतभी
तःप्रणम्य ॥ ३५ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ स्थाने
हृषीकेशतवप्रकीर्त्याजगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यतेच ॥ र
क्षांसिभीतानिदिशोद्रवंतिसर्वेनमस्यंतिचसिद्धसं
घाः ॥ ३६ ॥ कस्माच्चतेननमेरन्महात्मन्गरीयसे

॥ ५३ ॥

ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ॥ अनंतदेवेशजगन्निवासत्व
मक्षरंसदसत्तत्परंयत् ॥ ३७ ॥ त्वमादिदेवःपुरुषः
पुराणस्त्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानम् ॥ वेत्ताऽसि
वेद्यंचपरंचधामत्वयाततंविश्वमनंतरूप ॥ ३८ ॥
वायुर्यमोऽग्निर्वरुणःशशांकःप्रजापतिस्त्वंप्रपिता
महश्च ॥ नमोनमस्तेऽस्तुसहस्रकृत्वःपुनश्चभूयोऽ
पिनमोनमस्ते ॥ ३९ ॥ नमःपुरस्तादथपृष्ठतस्तेन
मोऽस्तुतेसर्वतएवसर्व ॥ अनंतवीर्यामितविक्रम
स्त्वंसर्वंसमाप्नोषिततोऽसिसर्वः ॥ ४० ॥ सखेति

मत्वाप्रसभंयदुक्तंहेकृष्णहेयादवहेसखेति ॥ अजा
नतामहिमानंतवेदंमयाप्रमादात्प्रणयेनवाऽपि ॥
॥ ४१ ॥ यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसिविहारश
य्यासनभोजनेषु ॥ एकोऽथवाऽप्यच्युततत्समक्षं
तत्क्षामयेत्वामहमप्रमेयम् ॥ ४२ ॥ पिताऽसिलो
कस्यचराचारस्यत्वमस्यपूज्यश्चगुरुर्गरीयान् ॥ न
त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकःकुतोऽन्योलोकत्रयेऽप्यप्र
तिमप्रभावः ॥ ४३ ॥ तस्मात्प्रणम्यप्रणिधायकायं
प्रसादयेत्वामहमीशमीड्यम् ॥ पितेवपुत्रस्यसखे

वसख्युःप्रियःप्रियायार्हसिदेवसोढुम् ॥ ४४ ॥ अदृ
ष्टपूर्वंहृषितोऽस्मिदृष्ट्वाभयेनचप्रव्यथितंमनोमे ॥
तदेवमेदर्शयदेवरूपंप्रसीददेवेशजगन्निवास ॥
॥ ४५ ॥ किरीटिनंगदिनंचक्रहस्तमिच्छामित्वांद्र
ष्टुमहंतथैव ॥ तेनैवरूपेणचतुर्भुजेनसहस्रबाहोभ
वविश्वमूर्ते ॥ ४६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ म
याप्रसन्नेनतवार्जुनेदंरूपंपरंदर्शितमात्मयोगात्
तेजोमयंविश्वमनंतमाद्यंयन्मेत्वदन्येननदृष्टपूर्व
म् ॥ ४७ ॥ नवेदयज्ञाध्ययनैर्नदानैर्नचक्रियाभिर्न

तपोभिरुग्रैः ॥ एवंरूपःशक्यअहंनृलोकेद्रष्टुंत्वदन्ये
नकुरुप्रवीर ॥ ४८ ॥ मातेव्यथामाचविमूढभावो
दृष्ट्वारूपंघोरमीदृङ्ममेदम् ॥ व्यपेतभीःप्रीतमनाः
पुनस्त्वंतदेवमेरूपमिदंप्रपश्य ॥ ४९ ॥ ॥ संजय
उवाच ॥ ॥ इत्यर्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वास्वकंरूपंद
र्शयामासभूयः ॥ आश्वासयामासचभीतमेनंभू
त्वापुनःसौम्यवपुर्महात्मा ॥ ५० ॥ ॥ अर्जुनउ
वाच ॥ ॥ दृष्ट्वेदंमानुषंरूपंतवसौम्यंजनार्दन ॥
इदानीमस्मिसंवृत्तःसचेताःप्रकृतिंगतः ॥ ५१ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सुदुर्दर्शमिदंरूपंदृष्टवान
सियन्मम ॥ देवाअप्यस्यरूपस्यनित्यंदर्शनकांक्षि
णः ॥ ५२ ॥ नाहंवेदैर्नतपसानदानेननचेज्यया ॥
शक्यएवंविधोद्रष्टुंदृष्टवानसिमांयथा ॥ ५३ ॥ भ
क्त्यात्वनन्ययाशक्यअहमेवंविधोऽर्जुन ॥ ज्ञातुंद्र
ष्टुंचतत्त्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप ॥ ५४ ॥ मत्कर्मकृन्मत्पर
मोमद्भक्तःसंगवर्जितः ॥ निर्वैरःसर्वभूतेषुयःसमा
मेतिपांडव ॥ ५५ ॥ ओम् तत्सदितिश्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा

र्जुनसंवादेविश्वरूपदर्शनयोगोनामएकादशोऽ
ध्यायः ॥ ११ ॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ छ ॥
अर्जुनउवाच ॥ ॥ एवंसततयुक्तायेभक्तास्त्वां
पर्युपासते ॥ येचाप्यक्षरमव्यक्तंतेषांकेयोगवित्त
माः ॥ १ ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ ॥मय्यावे
श्यमनोयेमांनित्ययुक्ताउपासते ॥श्रद्धयापरयोपे
तास्तेमेयुक्ततमामताः ॥ २ ॥ येत्वक्षरमनिर्देश्यम
व्यक्तंपर्युपासते ॥सर्वत्रगमचिंत्यंचकूटस्थमचलं
ध्रुवम् ॥ ३ ॥ संनियम्येंद्रियग्रामंसर्वत्रसमबुद्ध

॥५६॥

यः ॥ तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहितेरताः ॥ ४ ॥
क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ॥ अ
व्यक्ताहिगतिर्दुःखंदेहवद्भिरवाप्यते ॥ ५ ॥ येतुस
र्वाणिकर्माणिमयिसंन्यस्यमत्पराः ॥ अनन्येनैव
योगेनमांध्यायंतउपासते ॥ ६ ॥ तेषामहंसमुद्ध
र्तामृत्युसंसारसागरात् ॥ भवामिनचिरात्पार्थम
य्यावेशितचेतसाम् ॥ ७ ॥ मय्येवमनआधत्स्वम
यिबुद्धिंनिवेशय ॥ निवसिष्यसिमय्येवअतऊर्ध्वं
नसंशयः ॥ ८ ॥ अथचित्तंसमाधातुंनशक्नोषिम

यिस्थिरम् ॥ अभ्यासयोगेनततोमामिच्छाप्तुंधनं
जय ॥ ९ ॥ अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसिमत्कर्मपरमो
भव ॥ मदर्थमपिकर्माणिकुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि
॥ १० ॥ अथैतदप्यशक्तोऽसिकर्तुंमद्योगमाश्रितः ॥
सर्वकर्मफलत्यागंततःकुरुयतात्मवान् ॥ ११ ॥ श्रे
योहिज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ॥ ध्या
नात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम् ॥ १२ ॥
अद्वेष्टासर्वभूतानांमैत्रःकरुणएवच ॥ निर्ममोनि
रहंकारःसमदुःखसुखःक्षमी ॥ १३ ॥ संतुष्टःसततं

योगीयतात्मादृढनिश्चयः ॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो
मद्भक्तःसमेप्रियः ॥ १४ ॥ यस्मान्नोद्विजतेलोको
लोकान्नोद्विजतेचयः ॥ हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तोयः
सचमेप्रियः ॥ १५ ॥ अनपेक्षःशुचिर्दक्षउदासी
नोगतव्यथः ॥ सर्वारंभपरित्यागीयोमद्भक्तःसमे
प्रियः ॥ १६ ॥ योनहृष्यतिनद्वेष्टिनशोचतिनकां
क्षति ॥ शुभाशुभपरित्यागीभक्तिमान्यःसमेप्रि
यः ॥ १७ ॥ समःशत्रौचमित्रेचतथामानापमान
योः ॥ शीतोष्णसुखदुःखेषुसमःसंगविवर्जितः ॥

॥ १८ ॥ तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनीसंतुष्टोयेनकेनचित्
॥५८॥ अनिकेतःस्थिरमतिर्भक्तिमान्मेप्रियोनरः ॥ १९ ॥ १२
येतुधर्म्यामृतमिदंयथोक्तंपर्युपासते ॥ श्रद्दधाना
मत्परमाभक्तास्तेऽतीवमेप्रियाः ॥ २० ॥ ओमृत
त्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेभक्तियोगोनामद्वा
दशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इदंशरीरंकौंतेयक्षेत्रमि ॥५८॥
त्यभिधीयते ॥ एतद्योवेत्तितंप्राहुःक्षेत्रज्ञमितित

द्विदः ॥ १ ॥ क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभार
त ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ २ ॥
तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्कयद्विकारियतश्चयत् ॥ सचयोय
त्प्रभावश्चतत्समासेनमेश्टणु ॥ ३ ॥ ऋषिभिर्बहु
धागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथक् ॥ ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव
हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥ ४ ॥ महाभूतान्यहंकारोबु
द्धिरव्यक्तमेवच ॥ इंद्रियाणिदशैकंचपंचचेंद्रिय
गोचराः ॥ ५ ॥ इच्छाद्वेषःसुखंदुःखंसंघातश्चेतना
धृतिः ॥ एतत्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतम् ॥

॥ ६ ॥ अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवम् ॥
आचार्योपासनंशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥ ७ ॥
इंद्रियार्थेषुवैराग्यमनहंकारएवच ॥ जन्ममृत्युज
राव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥ ८ ॥ असक्तिरन
भिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु ॥ नित्यंचसमचित्तत्वमि
ष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥ ९ ॥ मयिचानन्ययोगेनभक्तिर
व्यभिचारिणी ॥ विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसं
सदि ॥ १० ॥ अध्यात्मज्ञाननित्यत्वंतत्त्वज्ञानार्थ
दर्शनम् ॥ एतऽज्ञानमितिप्रोक्तमज्ञानंयदतोऽन्य

था ॥ ११ ॥ ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वाऽमृतम
श्नुते ॥ अनादिमत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते ॥ १२
सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ॥ सर्व
तःश्रुतिमल्लोकेसर्वमावृत्त्यतिष्ठति ॥ १३ ॥ सर्वें
द्रियगुणाभासंसर्वेंद्रियविवर्जितम् ॥ असक्तंसर्व
भृच्चैवनिर्गुणंगुणभोक्तृच ॥ १४ ॥ बहिरंतश्चभूता
नामचरंचरमेवच ॥ सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयंदूरस्थंचां
तिकेचतत् ॥ १५ ॥ अविभक्तंचभूतेषुविभक्तमि
वचस्थितम् ॥ भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसिष्णुप्रभविष्णु

च ॥ १६ ॥ ज्योतिषामपितज्ज्योतिस्तमसःपरमु
 च्यते ॥ ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्ठितम् ॥
॥ १७ ॥ इतिक्षेत्रंतथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः ॥
मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते ॥ १८ ॥ प्रकृ
तिंपुरुषंचैवविद्ध्यनादीउभावपि ॥ विकारांश्चगु
णांश्चैवविद्धिप्रकृतिसंभवान् ॥ १९ ॥ कार्यकार
णकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते ॥ पुरुषःसुखदुःखानां
भोक्तृत्वेहेतुरुच्यते ॥ २० ॥ पुरुषःप्रकृतिस्थोहिभुं
क्तेप्रकृतिजान्गुणान् ॥ कारणंगुणसंगोऽस्यसदस

घोनिजन्मसु ॥ २१ ॥ उपद्रष्टाऽनुमंताचभर्ताभो
क्तामहेश्वरः ॥ परमात्मेतिचाप्युक्तोदेहेऽस्मिन्पुरु
षःपरः ॥ २२ ॥ यएवंवेत्तिपुरुषंप्रकृतिंचगुणैःसह
सर्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते ॥ २३ ॥
ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना ॥ अ
न्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥ २४ ॥ अन्ये
त्वेवमजानंतःश्रुत्वान्येभ्यउपासते ॥ तेऽपिचातित
रंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः ॥ २५ ॥ यावत्संजायते
किंचित्सत्त्वंस्थावरजंगमम् ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगा

 त्तद्विद्धिभरतर्षभ ॥ २६ ॥ समंसर्वेषुभूतेषुतिष्ठंतंप
रमेश्वरम् ॥ विनश्यत्स्वविनश्यंतंयःपश्यतिसपश्य
 ति ॥ २७ ॥ समंपश्यन्हिसर्वत्रसमवस्थितमीश्वर
म् ॥ नहिनस्त्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिम् ॥
॥ २८ ॥ प्रकृत्यैवचकर्माणिक्रियमाणानिसर्वशः ॥
यःपश्यतितथात्मानमकर्तारंसपश्यति ॥ २९ ॥ य
दाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ॥ ततएवचवि
स्तारंब्रह्मसंपद्यतेतदा ॥ ३० ॥ अनादित्वान्निर्गु
णत्वात्परमात्माऽयमव्ययः ॥ शरीरस्थोऽपिकौंते

यनकरोतिनलिप्यते ॥ ३१ ॥ यथासर्वगतंसौ
क्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्यते ॥ सर्वत्रावस्थितोदेहेत
थात्मानोपलिप्यते ॥ ३२ ॥ यथाप्रकाशयत्येकः
कृत्स्नंलोकमिमंरविः ॥ क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रका
शयतिभारत ॥ ३३ ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञा
नचक्षुषा ॥ भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतितेपरम्
॥ ३४ ॥ ओंतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिष
त्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेक्षे
त्रक्षेत्रज्ञयोगोनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ श्री

कृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ परंभूयःप्रवक्ष्यामिज्ञाना

नांज्ञानमुत्तमम् ॥ यज्ज्ञात्वामुनयःसर्वेपरांसिद्धि

मितोगताः ॥ १ ॥ इदंज्ञानमुपाश्रित्यममसाधर्म्य

मागताः ॥ सर्गेऽपिनोपजायंतेप्रलयेनव्यथंतिच

॥ २ ॥ ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मिन्गर्भंदधाम्यहम् ॥

संभवःसर्वभूतानांततोभवतिभारत ॥ ३ ॥ सर्वयो

निषुकौंतेयमूर्तयःसंभवंतियाः ॥ तासांब्रह्ममहद्यो

निरहंबीजप्रदःपिता ॥ ४ ॥ सत्त्वंरजस्तमइतिगु

णाःप्रकृतिसंभवाः ॥ निबध्नंतिमहाबाहोदेहेदेहिन
मव्ययम् ॥ ५ ॥ तत्रसत्त्वंनिर्मलत्वात्प्रकाशकम
नामयम् ॥ सुखसंगेनबध्नातिज्ञानसंगेनचानघ
॥ ६ ॥ रजोरागात्मकंविद्धितृष्णासंगसमुद्भवम् ॥
तन्निबध्नातिकौंतेयकर्मसंगेनदेहिनम् ॥ ७ ॥ तम
स्त्वज्ञानजंविद्धिमोहनंसर्वदेहिनाम् ॥ प्रमादाल
स्यनिद्राभिस्तन्निबध्नातिभारत ॥ ८ ॥ सत्त्वंसुखे
संजयतिरजःकर्मणिभारत ॥ ज्ञानमावृत्यतुतमः
प्रमादेसंजयत्युत ॥ ९ ॥ रजस्तमश्चाभिभूयसत्त्वं

भवतिभारत ॥ रजःसत्त्वंतमश्चैवतमःसत्त्वंरजस्त
था ॥ १० ॥ सर्वद्वारेषुदेहेऽस्मिन्प्रकाशउपजायते ॥
ज्ञानंयदातदाविद्याद्विवृद्धंसत्त्वमित्युत ॥ ११ ॥
लोभःप्रवृत्तिरारंभःकर्मणामशमःस्पृहा ॥ रजस्ये
तानिजायंतेविवृद्धेभरतर्षभ ॥ १२ ॥ अप्रकाशो
ऽप्रवृत्तिश्चप्रमादोमोहएवच ॥ तमस्येतानिजायं
तेविवृद्धेकुरुनंदन ॥ १३ ॥ यदासत्त्वेप्रवृद्धेतुप्रल
यंयातिदेहभृत् ॥ तदोत्तमविदांलोकानमलान्प्रति
पद्यते ॥ १४ ॥ रजसिप्रलयंगत्वाकर्मसंगिषुजाय

ते ॥ तथाप्रलीनस्तमसिमूढयोनिषुजायते ॥ १५ ॥
कर्मणःसुकृतस्याहुःसात्त्विकंनिर्मलंफलम् ॥ रज
सस्तुफलंदुःखमज्ञानंतमसःफलम् ॥ १६ ॥ सत्त्वा
त्संजायतेज्ञानंरजसोलोभएवच ॥ प्रमादमोहौत
मसोभवतोज्ञानमेवच ॥ १७ ॥ ऊर्ध्वंगच्छंतिस
त्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः ॥ जघन्यगुणवृत्तिस्था
अधोगच्छंतितामसाः ॥ १८ ॥ नान्यंगुणेभ्यःक
र्तारंयदाद्रष्टाऽनुपश्यति ॥ गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भा
वंसोऽधिगच्छति ॥ १९ ॥ गुणानेतानतीत्यत्रीन्दे

हीदेहसमुद्भवान् ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिविमुक्तो
मृतमश्नुते ॥ २० ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ कै
र्लिंगैस्त्रीन्गुणानेतानतीतोभवतिप्रभो किमाचा
रःकथंचैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्तते ॥ २१ ॥ ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ ॥ प्रकाशंचप्रवृत्तिंचमोहमेव
चपांडव ॥ नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननिवृत्तानिकांक्षति
॥ २२ ॥ उदासीनवदासीनोगुणैर्योनविचाल्यते ॥
गुणावर्ततइत्येवयोऽवतिष्ठतिनेंगते ॥ २३ ॥ सम
दुःखसुखःस्वस्थःसमलोष्टाश्मकांचनः ॥ तुल्यप्रि

यःप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः ॥ २४ ॥ माना
वमानयोस्तुल्यस्तुल्योमित्रारिपक्षयोः ॥ सर्वारंभ
परित्यागीगुणातीतःसउच्यते ॥ २५ ॥ मांचयोऽ
व्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते ॥ सगुणान्समती
त्यैतान्ब्रह्मभूयायकल्पते ॥ २६ ॥ ब्रह्मणोहिप्रति
ष्ठाहममृतस्याव्ययस्यच ॥ शाश्वतस्यचधर्मस्यसु
खस्यैकांतिकस्यच ॥ २७ ॥ ॥ ओंतत्सदिति
श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशा
स्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेगुणत्रयविभागयोगोनाम

चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ छ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ ऊर्ध्वमूलमधःशाखम
श्वत्थंप्राहुरव्ययम् ॥ छंदांसियस्यपर्णानियस्तंवेद
सवेदवित् ॥ १ ॥ अधश्चोर्ध्वंप्रसृतास्तस्यशाखागु
णप्रवृद्धाविषयप्रवालाः ॥ अधश्चमूलान्यनुसंत
तानिकर्मानुबंधीनिमनुष्यलोके ॥ २ ॥ नरूपमस्ये
हतथोपलभ्यतेनांतोनचादिर्नचसंप्रतिष्ठा ॥ अश्व
त्थमेनंसुविरूढमूलमसंगशस्त्रेणदृढेनछित्वा ॥ ३ ॥
ततःपदंतत्परिमार्गितव्यंयस्मिन्गतानानिवर्तंति

भूयः ॥ तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्येयतःप्रवृत्तिःप्रसृता
पुराणी ॥ ४ ॥ निर्मानमोहाजितसंगदोषाअध्या
त्मनित्याविनिवृत्तकामाः ॥ द्वंद्वैर्विमुक्ताःसुखदुःख
संज्ञैर्गच्छंत्यमूढाःपदमव्ययंतत् ॥ ५ ॥ नतद्भासय
तेसूर्योनशशांकोनपावकः ॥ यद्गत्वानिवर्तंतेत
द्धामपरमंमम ॥ ६ ॥ ममैवांशोजीवलोकेजीव
भूतःसनातनः ॥ मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्था
निकर्षति ॥ ७ ॥ शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्राम
तीश्वरः ॥ गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाश

गी० यात् ॥ ८ ॥ श्रोत्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्राणमेवच अ०
॥६६॥ अधिष्ठायमनश्चायंविषयानुपसेवते ॥ ९ ॥ उत्क्रा १५
मंतंस्थितंवाऽपिभुंजानंवागुणान्वितम् ॥ विमूढा
नानुपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः ॥ १० ॥ यतंतो
योगिनश्चैनंपश्यंत्यात्मन्यवस्थितम् ॥ यतंतोऽप्य
कृतात्मानोनैनंपश्यंत्यचेतसः ॥ ११ ॥ यदादित्य
गतंतेजोजगद्भासयतेऽखिलम् ॥ यच्चंद्रमसियच्चा
ग्नौतत्तेजोविद्धिमामकम् ॥ १२ ॥ गामाविश्यच ॥६६॥
भूतानिधारयाम्यहमोजसा ॥ पुष्णामिचौषधीःस

र्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः॥ १३ ॥ अहंवैश्वानरो
भूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः॥ प्राणापानसमायुक्तः
पचाम्यन्नंचतुर्विधम् ॥ १४ ॥ सर्वस्यचाहंहृदिसं
निविष्टोमत्तःस्मृतिर्ज्ञानमपोहनंच ॥ वेदैश्चसर्वैर
हमेववेद्योवेदांतकृद्वेदविदेवचाहम् ॥ १५ ॥ द्वावि
मौपुरुषौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच ॥ क्षरःसर्वाणिभू
तानिकूटस्थोऽक्षरउच्यते ॥ १६ ॥ उत्तमःपुरुषस्त्व
न्यःपरमात्मेत्युदाहृतः ॥ योलोकत्रयमाविश्यबि
भर्त्यव्ययईश्वरः ॥ १७ ॥ यस्मात्क्षरमतीतोऽहम

क्षरादपिचोत्तमः॥ अतोऽस्मिलोकेवेदेचप्रथितः
पुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥ योमामेवमसंमूढोजाना
तिपुरुषोत्तमम् ॥ ससर्वविद्भजतिमांसर्वभावेन
भारत॥ १९॥ इतिगुह्यतमंशास्त्रमिदमुक्तंमयाऽ
नघ॥ एतद्बुद्ध्वाबुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत॥
॥ २०॥ ओंतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिष
त्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेपुरु
षोत्तमयोगोनामपंचदशोऽध्यायः॥ १५॥ श्रीकृ
ष्णार्पणमस्तु॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥

श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अभयंसत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञान
योगव्यवस्थितिः ॥ दानंदमश्चयज्ञश्चस्वाध्यायस्त
पआर्जवम् ॥ १ ॥ अहिंसासत्यमक्रोधस्त्यागःशां
तिरपैशुनम् ॥ दयाभूतेष्वलोलुत्वंमार्दवंह्रीरचाप
लम् ॥ २ ॥ तेजःक्षमाधृतिःशौचमद्रोहोनातिमानि
ता ॥ भवंतिसंपदंदैवीमभिजातस्यभारत ॥ ३ ॥
दंभोदर्पोऽभिमानश्चक्रोधःपारुष्यमेवच ॥ अज्ञा
नंचाभिजातस्यपार्थसंपदमासुरीम् ॥ ४ ॥ दैवीसं
पद्विमोक्षायनिबंधायासुरीमता ॥ माशुचःसंपदं

गी० दैवीमभिजातोऽसिपांडव ॥ ५ ॥ द्वौभूतसर्गौलो अ०
॥ ६८ ॥ केऽस्मिन्दैवआसुरएवच ॥ दैवोविस्तरशःप्रोक्त
आसुरंपार्थमेशृणु ॥ ६ ॥ प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचज १६
नानविदुरासुराः ॥ नशौचंनापिचाचारोनसत्यंते
षुविद्यते ॥ ७ ॥ असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्व
रम् ॥ अपरस्परसंभूतंकिमन्यत्कामहैतुकम् ॥ ८ ॥
एतांदृष्टिमवष्टभ्यनष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ॥ प्रभवं
त्युग्रकर्माणःक्षयायजगतोहिताः ॥ ९ ॥ कामम ॥ ६८ ॥
श्रित्यदुष्पूरंदंभमानमदान्विताः ॥ मोहाद्गृहीत्वास

द्ग्राहान्प्रवर्त्तंतेशुचिव्रताः ॥ १० ॥ चिंतामपरिमेयां
चप्रलयांतामुपाश्रिताः ॥ कामोपभोगपरमाएता
वदितिनिश्चिताः ॥ ११ ॥ आशापाशशतैर्बद्धाः
कामक्रोधपरायणाः ॥ ईहंतेकामभोगार्थमन्याये
नार्थसंचयान् ॥ १२ ॥ इदमद्यमयालब्धमिमंप्रा
प्स्येमनोरथम् ॥ इदमस्तीदमपिमेभविष्यतिपुन
र्धनम् ॥ १३ ॥ असौमयाहतःशत्रुर्हनिष्येचापरा
नपि ॥ ईश्वरोऽहमहंभोगीसिद्धोऽहंबलवान्सुखी
॥ १४ ॥ आढ्योऽभिजनवानास्मिकोऽन्योऽस्तिसदृ

गी० शोमया ॥ यक्ष्येदास्यामिमोदिष्यइत्यज्ञानविमो अ०
॥ ६१ ॥ हिताः ॥ १५ ॥ अनेकचित्तविभ्रांतामोहजालस १६
मावृताः ॥ प्रसक्ताःकामभोगेषुपतंतिनरकेऽशुचौ
॥ १६ ॥ आत्मसंभावितास्तब्धाधनमानमदान्वि
ताः ॥ यजंतेनामयज्ञैस्तेदंभेनाविधिपूर्वकम् ॥
॥ १७ ॥ अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंचसंश्रिताः ॥
मामात्मपरदेहेषुप्रद्विषंतोऽभ्यसूयकाः ॥ १८ ॥ ता
नहंद्विषतःक्रूरान्संसारेषुनराधमान् ॥ क्षिपाम्यज ॥ ६१ ॥
स्रमशुभानासुरीष्वेवयोनिषु ॥ १९ ॥ आसुरींयो

निमापन्नामूढाजन्मनिजन्मनि ॥ मामप्राप्येवकौं
तेयततोयांत्यधमांगतिम् ॥ २० ॥ त्रिविधंनरक
स्येदंद्वारंनाशनमात्मनः ॥ कामःक्रोधस्तथालोभ
स्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत् ॥ २१ ॥ एतैर्विमुक्तःकौंतेय
तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ॥ आचरत्यात्मनःश्रेयस्ततोया
तिपरांगतिम् ॥ २२ ॥ यःशास्त्रविधिमुत्सृज्यवर्त
तेकामकारतः ॥ नसासिद्धिमवाप्नोतिनसुखंनपरां
गतिम् ॥ २३ ॥ तस्माच्छास्त्रंप्रमाणंतेकार्याकार्य
व्यवस्थितौ ॥ ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमि

हार्हसि ॥ २४ ॥ ओमृतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीता
सूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेदैव्यासुरसंपद्विभागयोगोनामषोडशोऽध्या
यः ॥ १६ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
अर्जुनउवाच ॥ ॥ येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंते
श्रद्धयाऽन्विताः ॥ तेषांनिष्ठातुकाकृष्णसत्त्वमाहोर
जस्तमः ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ त्रि
विधाभवतिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा ॥ सात्त्वि
कीराजसीचैवतामसीचेतितांशृणु ॥ २ ॥ सत्त्वानु

रूपासर्वस्यश्रद्धाभवतिभारत ॥श्रद्धामयोऽयंपुरु
षोयोयच्छ्रद्धःसएवसः ॥ ३ ॥ यजंतेसात्त्विकादे
वान्यक्षरक्षांसिराजसाः ॥ प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये
यजंतेतामसाजनाः ॥ ४ ॥ अशास्त्रविहितंघोरंत
प्यंतेयेतपोजनाः ॥ दंभाहंकारसंयुक्ताःकामराग
बलान्विताः ॥ ५ ॥ कर्षयंतःशरीरस्थंभूतग्राममम
चेतसः ॥ मांचैवांतःशरीरस्थंतान्विद्ध्यासुरनिश्च
यान् ॥ ६ ॥ आहारस्त्वपिसर्वस्यत्रिविधोभवति
प्रियः ॥यज्ञस्तपस्तथादानंतेषांभेदमिमंशृणु ॥ ७ ॥

आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ॥ रस्याः
स्निग्धाःस्थिराहृद्याआहाराःसात्त्विकप्रियाः ॥ ८ ॥
कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ॥ आ
हाराराजसस्येष्टादुःखशोकामयप्रदाः ॥ ९ ॥ या
तयामंगतरसंपूतिपर्युषितंचयत् ॥ उच्छिष्टमपि
चामेध्यंभोजनंतामसप्रियम् ॥ १० ॥ अफला
कांक्षिभिर्यज्ञोविधिदृष्टोयइज्यते ॥ यष्टव्यमेवेति
मनःसमाधायससात्त्विकः ॥ ११ ॥ अभिसंधाय
तुफलंदंभार्थमपिचैवयत् ॥ इज्यतेभरतश्रेष्ठतंयज्ञं

॥७१॥

विद्धिराजसम् ॥ १२ ॥ विधिर्हीनमसृष्टान्नंमंत्र
हीनमदक्षिणम् ॥ श्रद्धाविरहितंयज्ञंतामसंपरिच
क्षते ॥ १३ ॥ देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनंशौचमार्जव
म् ॥ ब्रह्मचर्यमहिंसाचशारीरंतपउच्यते ॥ १४ ॥
अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यंप्रियहितंचयत् ॥ स्वाध्याया
भ्यसनंचैववाङ्मयंतपउच्यते ॥ १५ ॥ मनःप्रसा
दःसौम्यत्वंमौनमात्मविनिग्रहः ॥ भावसंशुद्धिरि
त्येतत्तपोमानसमुच्यते ॥ १६ ॥ श्रद्धयापरयातप्तं
तपस्तत्त्रिविधंनरैः ॥ अफलाकांक्षिभिर्युक्तैःसात्त्वि

कंपरिचक्षते ॥ १७ ॥ सत्कारमानपूजार्थंतपोदंभे
नचैवयत् ॥ क्रियतेतदिहप्रोक्तंराजसंचलमध्रुव
म् ॥ १८ ॥ मूढग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः ॥
परस्योत्सादनार्थंवातत्तामसमुदाहृतम् ॥ १९ ॥
दातव्यमितियद्दानंदीयतेऽनुपकारिणे देशेकाले
चपात्रेचतद्दानंसात्त्विकंस्मृतम् ॥ २० ॥ यत्तुप्र
त्युपकारार्थंफलमुद्दिश्यवापुनः ॥ दीयतेचपरिक्लि
ष्टंतद्राजसमुदाहृतम् ॥ २१ ॥ अदेशकालेयद्दान
मपात्रेभ्यश्चदीयते ॥ असत्कृतमवज्ञातंतत्तामस

मुदाहृतम् ॥ २२ ॥ ओंतत्सदितिनिर्देशोब्रह्मणस्त्रि
विधःस्मृतः ॥ ब्राह्मणास्तेनवेदाश्चयज्ञाश्चविहिताः
पुरा ॥ २३ ॥ तस्मादोमित्युदाहृत्ययज्ञदानतपः
क्रियाः ॥ प्रवर्तंतेविधानोक्ताःसततंब्रह्मवादिना
म् ॥ २४ ॥ तदित्यनभिसंधायफलंयज्ञतपःक्रि
याः॥दानक्रियाश्चविविधाःक्रियंतेमोक्षकांक्षिभिः
॥ २५ ॥ सद्भावेसाधुभावेचसदित्येतत्प्रयुज्यते ॥
प्रशस्तेकर्मणितथासच्छब्दःपार्थयुज्यते ॥ २६ ॥ य
ज्ञेतपसिदानेचस्थितिःसदितिचोच्यते ॥ कर्मचैव

तदर्थीयंसदित्येवाभिधीयते ॥ २७ ॥ अश्रद्धयाहु
तंदत्तंतपस्तप्तंकृतंचयत् ॥ असदित्युच्यतेपार्थनच
तत्प्रेत्यनोइह ॥ २८ ॥ ओम् तत्सदितिश्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेश्रद्धात्रयविभागयोगोनामसप्तदशोऽ
ध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ६ ॥
अर्जुनउवाच ॥ ॥ संन्यासस्यमहाबाहोतत्त्वमि
च्छामिवेदितुम् ॥ त्यागस्यचहृषीकेशपृथक्केशिनि
षूदन ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ का

म्यानांकर्मणांन्यासंसंन्यासंकवयोविदुः॥ सर्वक
र्मफलत्यागंप्राहुस्त्यागंविचक्षणाः॥ २॥ त्याज्यं
दोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्मनीषिणः॥ यज्ञदानतपः
कर्मनत्याज्यमितिचापरे॥ ३॥ निश्चयंशृणुमेतत्र
त्यागेभरतसत्तम॥ त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधः
संप्रकीर्तितः॥ ४॥ यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यंका
र्यमेवतत्॥ यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषि
णाम्॥ ५॥ एतान्यपितुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफला
निच॥ कर्तव्यानीतिमेपार्थनिश्चितंमतमुत्तमम्

गी० ॥६॥ नियतस्यतुसंन्यासःकर्मणोनोपपद्यते ॥ मो अ०
हात्तस्यपरित्यागस्तामसःपरिकीर्तितः ॥ ७ ॥ दुः
॥७४॥ खमित्येवयत्कर्मकायक्लेशभयात्त्यजेत् ॥ सकृत्वा १८
राजसंत्यागंनैवत्यागफलंलभेत् ॥ ८ ॥ कार्यमित्ये
वयत्कर्मनियतंक्रियतेऽर्जुन ॥ संगंत्यक्त्वाफलंचैव
सत्यागःसात्त्विकोमतः ॥ ९ ॥ नद्वेष्ट्यकुशलंकर्मकु
शलेनानुषज्जते ॥ त्यागीसत्त्वसमाविष्टोमेधावी
छिन्नसंशयः ॥ १० ॥ नहिदेहभृताशक्यंत्यक्तुंकर्मा ॥७४॥
ण्यशेषतः ॥ यस्तुकर्मफलत्यागीसत्यागीत्यभिधी

यते ॥ ११ ॥ अनिष्टमिष्टंमिश्रंचत्रिविधंकर्मणः
फलम् ॥ भवत्यत्यागिनांप्रेत्यनतुसंन्यासिनांक्वचि
त् ॥ १२ ॥ पंचैतानिमहाबाहोकारणानिनिबोधमे ॥
सांख्येकृतांतेप्रोक्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणाम् ॥ १३
अधिष्ठानंतथाकर्ताकरणंचपृथग्विधम् ॥ विवि
धाश्चपृथक्चेष्टादैवंचैवात्रपंचमम् ॥ १४ ॥ शरीर
वाङ्मनोभिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः ॥ न्याय्यंवाविप
रीतंवापंचैतेतस्यहेतवः ॥ १५ ॥ तत्रैवंसतिकर्ता
रमात्मानंकेवलंतुयः ॥ पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नसप

स्यतिदुर्मतिः ॥ १६ ॥ यस्यनाहंकृतोभावोबुद्धिर्य
स्यनलिप्यते ॥ हत्वाऽपिसइमाँल्लोकान्नहंतिननि
बध्यते ॥ १७ ॥ ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञातात्रिविधाकर्म
चोदना ॥ करणंकर्मकर्तेतित्रिविधःकर्मसंग्रहः ॥
॥ १८ ॥ ज्ञानंकर्मचकर्ताचत्रिधैवगुणभेदतः ॥
प्रोच्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृणुतान्यपि ॥ १९ ॥
सर्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते ॥ अविभक्तं
विभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसात्त्विकम् ॥ २० ॥ पृथक्त्वे
नतुयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधान् ॥ वेत्तिसर्वे

षुभूतेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजसम् ॥ २१ ॥ यत्तुकृत्स्न
वदेकस्मिन्कार्येसक्तमहेतुकम् ॥ अतत्त्वार्थवदल्पं
चतत्तामसमुदाहृतम् ॥ २२ ॥ नियतंसंगरहितम
रागद्वेषतःकृतम् ॥ अफलप्रेप्सुनाकर्मयत्तत्सात्त्वि
कमुच्यते ॥ २३ ॥ यत्तुकामेप्सुनाकर्मसाहंकारेण
वापुनः ॥ क्रियतेबहुलायासंतद्राजसमुदाहृतम् ॥
॥ २४ ॥ अनुबंधंक्षयंहिंसामनपेक्ष्यचपौरुषम् ॥
मोहादारभ्यतेकर्मयत्तत्तामसमुच्यते ॥ २५ ॥ मु
क्तसंगोऽनहंवादीधृत्युत्साहसमन्वितः ॥ सिद्ध्यसि

द्ध्योर्निर्विकारःकर्तासात्विकउच्यते ॥ २६ ॥ रागी
कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धोहिंसात्मकोऽशुचिः ॥ हर्षशो
कान्वितःकर्ताराजसःपरिकीर्तितः ॥ २७ ॥ अयु
क्तःप्राकृतःस्तब्धःशठोनैकृतिकोऽलसः ॥ विषादीदी
र्घसूत्रीचकर्तातामसउच्यते ॥ २८ ॥ बुद्धेर्भेदंधृ
तेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु ॥ प्रोच्यमानमशेषेणपृ
थक्त्वेनधनंजय ॥ २९ ॥ प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्या
कार्येभयाभये ॥ बंधंमोक्षंचयावेत्तिबुद्धिःसापा ॥ ७६ ॥
र्थसात्विकी ॥ ३० ॥ ययाधर्ममधर्मंचकार्यंचाका

र्यमेवच॥ अयथावत्प्रजानातिबुद्धिःसापार्थराज
सी॥ ३१॥ अधर्मंधर्ममितियामन्यतेतमसावृ
ता॥ सर्वार्थान्विपरीतांश्चबुद्धिःसापार्थतामसी॥
॥ ३२॥ धृत्याययाधारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियाः॥
योगेनाव्यभिचारिण्याधृतिःसापार्थसात्त्विकी॥
॥३३॥ ययातुधर्मकामार्थान्धृत्याधारयतेऽर्जुन॥
प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थराजसी॥ ३४॥
ययास्वप्नंभयंशोकंविषादंमदमेवच॥ नविमुंच
तिदुर्मेधाधृतिःसापार्थतामसी॥ ३५॥ सुखंत्वि

गी० दानींत्रिविधंशृणुमेभरतर्षभ ॥ अभ्यासाद्रमतेय अ०
॥ ७७ ॥ त्रदुःखांतंचनिगच्छति ३६ ॥ यत्तदग्रेविषमिव १८
परिणामेऽमृतोपमम् ॥ तत्सुखंसात्त्विकंप्रोक्तमा
त्मबुद्धिप्रसादजम् ॥ ३७ ॥ विषयेंद्रियसंयोगाद्य
त्तदग्रेऽमृतोपमम् ॥ परिणामेविषमिवतत्सुखंरा
जसंस्मृतम् ॥ ३८ ॥ यदग्रेचानुबंधेचसुखंमोहन
मात्मनः ॥ निद्रालस्यप्रमादोत्थंतत्तामसमुदाहृत
म् ॥ ३९ ॥ नतदस्तिपृथिव्यांवादिविदेवेषुवापुनः ॥ ॥ ७७ ॥
सत्त्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंयदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥ ४० ॥

ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचपरंतप ॥ कर्माणि
प्रविभक्तानिस्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥ ४१ ॥ शमोद
मस्तपःशौचंक्षांतिरार्जवमेवच ॥ ज्ञानंविज्ञान
मास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभावजम् ॥ ४२ ॥ शौर्यंतेजो
धृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायनम् ॥ दानमीश्वरभा
वश्चक्षात्रंकर्मस्वभावजम् ॥ ४३ ॥ कृषिगोरक्ष्य
वाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजम् ॥ परिचर्यात्मकंक
र्मशूद्रस्यापिस्वभावजम् ॥ ४४ ॥ स्वेस्वेकर्मण्य
भिरतःसंसिद्धिंलभतेनरः ॥ स्वकर्मनिरतःसिद्धिं

गी० यथाविंदतितच्छृणु ॥ ४५ ॥ यतःप्रवृत्तिर्भूतानां अ०
येनसर्वमिदंततम् ॥ स्वकर्मणातमभ्यर्च्यसिद्धिंविं १८
॥ ७८ ॥ दतिमानवः ॥ ४६ ॥ श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरध
र्मात्स्वनुष्ठितात् स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोति
किल्बिषम् ॥ ४७ ॥ सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपि
नत्यजेत् ॥ सर्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः
॥ ४८ ॥ असक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः
नैष्कर्म्यसिद्धिंपरमांसंन्यासेनाधिगच्छति ॥ ४९ ॥ ॥ ७८ ॥
सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्नोतिनिबोधमे ॥ समा

सेनैवकौंतेयनिष्ठाज्ञानस्ययापरा ॥ ५० ॥ बुद्ध्या
विशुद्धयायुक्तोधृत्यात्मानंनियम्यच ॥ शब्दादी
न्विषयांस्त्यक्त्वारागद्वेषौव्युदस्यच ॥ ५१ ॥ विवि
क्तसेवीलघ्वाशीयतवाक्कायमानसः ॥ ध्यानयोग
परोनित्यंवैराग्यंसमुपाश्रितः ॥ ५२ ॥ अहंकारंब
लंदर्पंकामंक्रोधंपरिग्रहम् ॥ विमुच्यनिर्ममःशां
तोब्रह्मभूयायकल्पते ॥ ५३ ॥ ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मा
नशोचतिनकांक्षति ॥ समःसर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिंल
भतेपराम् ॥ ५४ ॥ भक्त्यामामभिजानातियावा

न्यश्चास्मितत्त्वतः ॥ ततोमांतत्त्वतोज्ञात्वाविशते
॥ ७१ ॥ तदनंतरम् ॥ ५५ ॥ सर्वकर्माण्यपिसदाकुर्वाणो १८
मद्व्यपाश्रयः ॥ मत्प्रसादादवाप्नोतिशाश्वतंपदम
व्ययम् ॥ ५६ ॥ चेतसासर्वकर्माणिमयिसंन्यस्य
मत्परः ॥ बुद्धियोगमुपाश्रित्यमच्चित्तःसततंभव ॥
॥ ५७ ॥ मच्चित्तःसर्वदुर्गाणिमत्प्रसादात्तरिष्यसि
अथचेत्त्वमहंकारान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्यसि ॥ ५८ ॥ ॥ ७१ ॥
यदहंकारमाश्रित्यनयोत्स्यइतिमन्यसे ॥ मिथ्यैष
व्यवसायस्तेप्रकृतिस्त्वांनियोक्ष्यति ॥ ५९ ॥ स्वभा

वजेनकौंतेयनिबद्धःस्वेनकर्मणा ॥ कर्तुंनेच्छसिय
न्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपितत् ॥ ६० ॥ ईश्वरःसर्वभू
तानांहृद्देशेऽर्जुनतिष्ठति ॥ भ्रामयन्सर्वभूतानियं
त्रारूढानिमायया ॥ ६१ ॥ तमेवशरणंगच्छसर्व
भावेनभारत ॥ तत्प्रसादात्परांशांतिंस्थानंप्राप्स्य
सिशाश्वतम् ॥ ६२ ॥ इतितेज्ञानमाख्यातंगुह्याद्गु
ह्यतरंमया ॥ विमृश्यैतदशेषेणयथेच्छसितथाकु
रु ॥ ६३ ॥ सर्वगुह्यतमंभूयःशृणुमेपरमंवचः ॥
इष्टोऽसिमेदृढमतिस्ततोवक्ष्यामितेहितम् ॥ ६४ ॥

गी॰ मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनमस्कुरु ॥ मामेवै अ॰
॥८०॥ ष्यसिसत्यंतेप्रतिजानेप्रियोसिमे ॥ ६५ ॥ सर्वध
र्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज ॥ अहंत्वासर्वपापे १८
भ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः ॥ ६६ ॥ इदंतेनातप
स्कायनाभक्तायकदाचन ॥ नचाशुश्रूषवेवाच्यंन
चमांयोऽभ्यसूयति ॥ ६७ ॥ यइदंपरमंगुह्यंमद्भ
क्तेष्वभिधास्यति ॥ भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैष्य ॥८०॥
त्यसंशयः ॥ ६८ ॥ नचतस्मान्मनुष्येषुकश्चिन्मेप्रि
यकृत्तमः ॥ भवितानचमेतस्मादन्यःप्रियतरोभु

वि ॥ ६९ ॥ अध्येष्यतेचयइमंधर्म्यंसंवादमाव
योः ॥ ज्ञानयज्ञेनतेनाहमिष्टःस्यामितिमेमतिः ॥
॥ ७० ॥ श्रद्धावाननसूयश्चशृणुयादपियोनरः ॥
सोऽपिमुक्तःशुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम्
॥ ७१ ॥ कच्चिदेतच्छ्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा
कच्चिदज्ञानसंमोहःप्रनष्टस्तेधनंजय ॥ ७२ ॥ ॥
॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्व
त्प्रसादान्मयाऽच्युत ॥ स्थितोऽस्मिगतसंदेहःकरि
ष्येवचनंतव ॥ ७३ ॥ ॥ संजयउवाच ॥ ॥ इ

गी० त्यहंवासुदेवस्यपार्थस्यचमहात्मनः ॥ संवादमिम अ०
मश्रौषमद्भुतंरोमहर्षणम् ॥ ७४ ॥ व्यासप्रसादाच्छ्रु १८
॥ ८१ ॥ तवानेतद्गुह्यमहंपरम् ॥ योगंयोगेश्वरात्कृष्णात्सा
क्षात्कथयतःस्वयम् ॥ ७५ ॥ राजन्संस्मृत्यसंस्मृत्य
संवादमिममद्भुतम् ॥ केशवार्जुनयोःपुण्यंहृष्या
मिचमुहुर्मुहुः ॥ ७६ ॥ तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्य
द्भुतंहरेः ॥ विस्मयोमेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनःपु
नः ॥ ७७ ॥ यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः ॥ ॥ ८१ ॥
तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम ॥ ७८ ॥

इतिश्रीमहाभारतेशतसाहस्र्यांसंहितायांवैयास
क्यांभीष्मपर्वणिओंतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीता
सूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुन
संवादेसंन्यासयोगोनामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

मुंबईत.

गणपतकृष्णाजी यांचे छापखान्याचे मालक आत्माराम कान्होबा
यांणीं छापून प्रसिद्ध केली

शके १८०३ वृषनामसंवत्सरे पौष शुद्ध ५

आवृत्तिः ६.

॥ इति श्रीभगवद्गीता समाप्ता ॥

॥ अथ विष्णुसहस्रनाम प्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ यस्यस्मरणमात्रेणज
न्मसंसारबंधनात् ॥ विमुच्यतेनमस्तस्मैविष्णवेप्र
भविष्णवे १ ॥ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ ॥ श्रुत्वा
धर्मानशेषेणपावनानिचसर्वशः ॥ युधिष्ठिरःशांत
नवंपुनरेवाभ्यभाषत ॥ २ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥
किमेकंदैवतंलोकेकिंवाप्येकंपरायणम् ॥ स्तुवंतः
कंकमर्चंतःप्राप्नुयुर्मानवाःशुभम् ॥ ३ ॥ कोधर्मः
सर्वधर्माणांभवतःपरमोमतः ॥ किंजपन्मुच्यतेजं
तुर्जन्मसंसारबंधनात् ॥ ४ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥

वि० जगत्प्रभुंदेवदेवमनंतंपुरुषोत्तमम् ॥ स्तुवन्नामस स०
॥ १ ॥ हस्रेणपुरुषःसततोत्थितः ॥ ५ ॥ तमेवचार्चयन्नि
त्यंभक्त्यापुरुषमव्ययम् ॥ ध्यायन्स्तुवन्नमस्यंश्च
यजमानस्तमेवच ॥ ६ ॥ अनादिनिधनंविष्णुंस
र्वलोकमहेश्वरम् ॥ लोकाध्यक्षंस्तुवन्नित्यंसर्वदुः
खातिगोभवेत् ॥ ७ ॥ ब्रह्मण्यंसर्वधर्मज्ञंलोकानां
कीर्तिवर्धनम् ॥ लोकनाथंमहद्भूतंसर्वभूतभवोद्भ
वम् ॥ ८ ॥ एषमेसर्वधर्माणांधर्मोधिकतमोम ॥ १ ॥
तः यद्भक्त्यापुंडरीकाक्षंस्तवैरर्चेन्नरःसदा ॥ ९ ॥

परमंयोमहत्तेजःपरमंयोमहत्तपः ॥ परमंयोमहद्ब्र
ह्मपरमंयःपरायणम् ॥ १० ॥ पवित्राणांपवित्रं
योमंगलानांचमंगलम् ॥ दैवतंदैवतानांचभूता
नांयोव्ययःपिता ॥ ११ ॥ यतःसर्वाणिभूतानिभ
वंत्यादियुगागमे ॥ यस्मिंश्चप्रलयंयांतिपुनरेवयु
गक्षये ॥ १२ ॥ तस्यलोकप्रधानस्यजगन्नाथस्य
भूपते ॥ विष्णोर्नामसहस्रंमेशृणुपापभयापहम् ॥
॥ १३ ॥ यानिनामानिगौणानिविख्यातानिमहा
त्मनः ॥ ऋषिभिःपरिगीतानितानिवक्ष्यामिभूत

ये ॥ १४ ॥ अस्यश्रीविष्णोर्दिव्यसहस्रनामस्तोत्र
मंत्रस्य ॥ भगवान्वेदव्यासऋषिः ॥ श्रीविष्णुःपर
मात्मादेवता ॥ अनुष्टुप्छंदः ॥ अमृतांशूद्भवोभा
नुरितिबीजम् ॥ देवकीनंदनःस्रष्टेतिशक्तिः ॥ त्रि
सामासामगःसामेतिहृदयम् ॥ शंखभृन्नंदकीच
क्रीतिकीलकं ॥ शार्ङ्गधन्वागदाधरइत्यस्त्रम् ॥ र
थांगपाणिरक्षोभ्यइतिकवचम् ॥ उद्भवःक्षोभणो
देवइतिपरमोमंत्रः ॥ श्रीविष्णुप्रीत्यर्थेजपेविनि
योगः ॥ ॥ अथध्यानम् ॥ ॥ शांताकारं

भुजगशयनंपद्मनाभंसुरेशंविश्वाधारंगगनसदृ
शंमेघवर्णंशुभांगं ॥ लक्ष्मीकांतंकमलनयनंयोगि
भिर्ध्यानगम्यंवंदेविष्णुंभवभयहरंसर्वलोकैकना
थम् ॥ १ ॥ ॥ विश्वंविष्णुर्वषट्कारोभूतभव्य
भवत्प्रभुः ॥ भूतकृद्भूतभृद्भावोभूतात्माभूतभाव
नः ॥ १ ॥ पूतात्मापरमात्माचमुक्तानांपरमाग
तिः ॥ अव्ययःपुरुषःसाक्षीक्षेत्रज्ञोक्षरएवच ॥ २ ॥
योगोयोगविदांनेताप्रधानपुरुषेश्वरः ॥ नारसिंह
वपुःश्रीमान्केशवःपुरुषोत्तमः ॥ ३ ॥ सर्वःशर्वः

वि० शिवःस्थाणुर्भूतादिर्निधिरव्ययः ॥ संभवोभाव स०
॥ ३ ॥ नोभर्त्ताप्रभवःप्रभुरीश्वरः ॥ ४ ॥ स्वयंभूःशंभुरा
दित्यःपुष्कराक्षोमहास्वनः ॥ अनादिनिधनोधाता
विधाताधातुरुत्तमः ॥ ५ ॥ अप्रमेयोहृषीकेशः
पद्मनाभोऽमरप्रभुः ॥ विश्वकर्मामनुस्त्वष्टास्थवि
ष्ठःस्थविरोध्रुवः ॥ ६ ॥ अग्राह्यःशाश्वतःकृष्णोलो
हिताक्षःप्रतर्दनः ॥ प्रभूतस्त्रिककुब्धामपवित्रंमंग
लंपरम् ॥ ७ ॥ ईशानःप्राणदःप्राणोज्येष्ठःश्रेष्ठःप्र ॥ ३ ॥
जापतिः ॥ हिरण्यगर्भोभूगर्भोमाधवोमधुसूदनः

॥ ८ ॥ ईश्वरोविक्रमीधन्वीमेधावीविक्रमःक्रमः ॥
अनुत्तमोदुराधर्षःकृतज्ञःकृतिरात्मवान् ॥ ९ ॥ सुरे
शःशरणंशर्मविश्वरेताःप्रजाभवः ॥ अहःसंवत्स
रोव्यालःप्रत्ययःसर्वदर्शनः ॥ १० ॥ अजःसर्वेश्व
रःसिद्धःसिद्धिःसर्वादिरच्युतः ॥ वृषाकपिरमेया
त्मासर्वयोगविनिःसृतः ॥ ११ ॥ वसुर्वसुमनाःस
त्यःसमात्मासंमितःसमः ॥ अमोघःपुंडरीकाक्षो
वृषकर्मावृषाकृतिः ॥ १२ ॥ रुद्रोबहुशिराबभ्रुर्वि
श्वयोनिःशुचिश्रवाः ॥ अमृतःशाश्वतःस्थाणुर्वरा

रोहोमहातपाः ॥ १३ ॥ सर्वगःसर्वविद्भानुर्विष्व
क्सेनोजनार्दनः ॥ वेदोवेदविदव्यंगोवेदांगोवेद
विल्कविः ॥ १४ ॥ लोकाध्यक्षःसुराध्यक्षोधर्माध्य
क्षःकृताकृतः ॥ चतुरात्माचतुर्व्यूहश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्भु
जः ॥ १५ ॥ भ्राजिष्णुर्भोजनंभोक्तासहिष्णुर्जग
दादिजः ॥ अनघोविजयोजेताविश्वयोनिःपुनर्व
सुः ॥ १६ ॥ उपेंद्रोवामनःप्रांशुरमोघःशुचिरूर्जि
तः ॥ अतींद्रःसंग्रहःसर्गोधृतात्मानियमोयमः ॥
॥ १७ ॥ वेद्योवैद्यःसदायोगीवीरहामाधवोमधुः ॥

अतींद्रियोमहामायोमहोत्साहोमहाबलः १८
महाबुद्धिर्महावीर्योमहाशक्तिर्महाद्युतिः अनिर्दे
श्यवपुःश्रीमानमेयात्मामहाद्रिधृक् १९ महे
ष्वासोमहीभर्त्ताश्रीनिवासःसतांगतिः अनिरु
द्धःसुरानंदोगोविंदोगोविदांपतिः २० मरी
चिर्दमनोहंसःसुपर्णोभुजगोत्तमः हिरण्यनाभः
सुतपाःपद्मनाभःप्रजापतिः २१ अमृत्युःसर्व
दृक्सिंहःसंधातासंधिमान्स्थिरः अजोदुर्मर्षणः
शास्ताविश्रुतात्मासुरारिहा २२ गुरुर्गुरुतमो

१३९९

वि० धामसत्यःसत्यपराक्रमः ॥ निमिषोऽनिमिषःस्र स०
॥५॥ ग्वीवाचस्पतिरुदारधीः ॥ २३ ॥ अग्रणीर्ग्रामणीः
श्रीमान्न्यायोनेतासमीरणः ॥ सहस्रमूर्धाविश्वा
त्मासहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ २४ ॥ आवर्त्तनोनिवृ
त्तात्मासंवृतःसंप्रमर्दनः ॥ अहःसंवर्त्तकोवन्हिर
निलोधरणीधरः ॥ २५ ॥ सुप्रसादःप्रसन्नात्मावि
श्वधृग्विश्वभुग्विभुः ॥ सत्कर्त्तासत्कृतःसाधुर्जन्हु
र्नारायणोनरः ॥ २६ ॥ असंख्येयोऽप्रमेयात्मावि ॥५॥
शिष्टःशिष्टकृच्छुचिः ॥ सिद्धार्थःसिद्धसंकल्पःसिद्धि

द:सिद्धिसाधनः ॥ २७ ॥ वृषाहीवृषभोविष्णुर्वृ
षपर्वावृषोदरः ॥ वर्धनोवर्धमानश्चविविक्तःश्रुति
सागरः ॥ २८ ॥ सुभुजोदुर्धरोवाग्मीमहेंद्रोवसुदो
वसुः नैकरूपोबृहद्रूपःशिपिविष्टःप्रकाशनः ॥
॥ २९ ॥ ओजस्तेजोद्युतिधरःप्रकाशात्माप्रताप
नः ॥ ऋद्धःस्पष्टाक्षरोमंत्रश्चंद्रांशुर्भास्करद्युतिः ॥
॥ ३० ॥ अमृतांशूद्भवोभानुःशशबिंदुःसुरेश्वरः ॥
औषधंजगतःसेतुःसत्यधर्मपराक्रमः ॥ ३१ ॥ भू
तभव्यभवन्नाथःपवनःपावनोऽनलः ॥ कामहा

कामकृत्कांतःकामःकामप्रदःप्रभुः ॥ ३२ ॥ युगा
दिकृद्युगावर्त्तोनैकमायोमहाशनः ॥ अदृश्योऽव्य
क्तरूपश्चसहस्रजिदनंतजित् ॥ ३३ ॥ इष्टोविशिष्टः
शिष्टेष्टःशिखंडीनहुषोवृषः ॥ क्रोधहाक्रोधकृत्कर्ता
विश्वबाहुर्महीधरः ॥ ३४ ॥ अच्युतःप्रथितःप्रा
णःप्राणदोवासवानुजः ॥ अपांनिधिरधिष्ठानमप्र
मत्तःप्रतिष्ठितः ॥ ३५ ॥ स्कंदःस्कंदधरोधुर्योवरदो
वायुवाहनः ॥ वासुदेवोबृहद्भानुरादिदेवःपुरंदरः ॥
॥ ३६ ॥ अशोकस्तारणस्तारःशूरःशौरिर्जनेश्वरः ॥

अनुकूलःशतावर्त्तःपद्मीपद्मनिभेक्षणः ॥ ३७ ॥
पद्मनाभोरविंदाक्षःपद्मगर्भःशरीरभृत् ॥ महर्द्धि
र्ऋद्धोवृद्धात्मामहाक्षोगरुडध्वजः ॥ ३८ ॥ अतु
लःशरभोभीमःसमयज्ञोहविर्हरिः ॥ सर्वलक्षणल
क्षण्योलक्ष्मीवान्समितिंजयः ॥ ३९ ॥ विक्षरो
रोहितोमार्गोहेतुर्दामोदरःसहः ॥ महीधरोमहाभा
गोवेगवानमिताशनः ॥ ४० ॥ उद्भवःक्षोभणोदे
वःश्रीगर्भःपरमेश्वरः ॥ करणंकारणंकर्त्ताविकर्त्ता
गहनोगुहः ॥ ४१ ॥ व्यवसायोव्यवस्थानःसं

 स्थानःस्थानदोध्रुवः ॥ परर्द्धिःपरमःस्पष्टस्तुष्टःपुष्टः
 शुभेक्षणः ॥ ४२ ॥ रामोविरामोविरजोमार्गोने
योनयोऽयनः ॥ वीरःशक्तिमतांश्रेष्ठोधर्मोधर्मवि
दुत्तमः ॥ ४३ ॥ वैकुंठःपुरुषःप्राणःप्राणदःप्रणवः
पृथुः ॥ हिरण्यगर्भःशत्रुघ्नोव्याप्तोवायुरधोक्षजः ॥
॥ ४४ ॥ ऋतुःसुदर्शनःकालःपरमेष्ठीपरिग्रहः ॥ उ
ग्रःसंवत्सरोदक्षोविश्रामोविश्वदक्षिणः ॥ ४५ ॥
विस्तारःस्थावरःस्थाणुःप्रमाणंबीजमव्ययम् ॥ अ
र्थोऽनर्थोमहाकोशोमहाभोगोमहाधनः ॥ ४६ ॥

अनिर्विण्णःस्थविष्ठोभूर्धर्मयूपोमहामखः ॥ नक्ष
त्रनेमिर्नक्षत्रीक्षमःक्षामःसमीहनः ॥ ४७ ॥ यज्ञ
इज्योमहेज्यश्चक्रतुःसत्रंसतांगतिः ॥ सर्वदर्शीवि
मुक्तात्मासर्वज्ञोज्ञानमुत्तमम् ॥ ४८ ॥ सुव्रतःसुमु
खःसूक्ष्मःसुघोषःसुखदःसुहृत् ॥ मनोहरोजितक्रो
धोवीरबाहुर्विदारणः ॥ ४९ ॥ स्वापनःस्ववशो
व्यापीनैकात्मानैककर्मकृत् ॥ वत्सरोवत्सलोवत्सी
रत्नगर्भोधनेश्वरः ॥ ५० ॥ धर्मगुब्धर्मकृद्धर्मीसद
सत्क्षरमक्षरम् ॥ अविज्ञातासहस्रांशुर्विधाताकृ

वि० तलक्षणः ॥ ५१ ॥ गभस्तिनेमिःसत्त्वस्थःसिंहोभू स०
॥ ८ ॥ तमहेश्वरः ॥ आदिदेवोमहादेवोदेवेशोदेवभृद्गुरुः
॥ ५२ ॥ उत्तरोगोपतिर्गोप्ताज्ञानगम्यःपुरातनः ॥
शरीरभूतभृद्भोक्ताकपींद्रोभूरिदक्षिणः ॥ ५३ ॥ सो
मपोऽमृतपःसोमःपुरुजित्पुरुसत्तमः ॥ विनयोज
यःसत्यसंधोदाशार्हःसात्वतांपतिः ॥ ५४ ॥ जी
वोविनयितासाक्षीमुकुंदोऽमितविक्रमः ॥ अंभो
निधिरनंतात्मामहोदधिशयोऽतकः ॥ ५५ ॥ अ ॥८॥
जोमहार्हःस्वाभाव्योजितामित्रःप्रमोदनः ॥ आनं

द०नं० १३५५
नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय पुस्तकालय

दोनंदनोनंदःसत्यधर्मात्रिविक्रमः ॥ ५६ ॥ मह
र्षिःकपिलाचार्यःकृतज्ञोमेदिनीपतिः ॥ त्रिपदस्त्रिद
शाध्यक्षोमहाशृंगःकृतांतकृत् ॥ ५७ ॥ महावरा
होगोविंदःसुषेणःकनकांगदी ॥ गुह्योगभीरोगह
नोगुप्तश्चक्रगदाधरः ॥ ५८ ॥ वेधाःस्वांगोऽजितः
कृष्णोदृढःसंकर्षणोऽच्युतः ॥ वरुणोवारुणोवृक्षः
पुष्कराक्षोमहामनाः ॥ ५९ ॥ भगवान्भगहानं
दीवनमालीहलायुधः ॥ आदित्योज्योतिरादित्यः
सहिष्णुर्गतिसत्तमः ॥ ६० ॥ सुधन्वाखंडपरशुर्दारु

वि० णोद्रविणप्रदः ॥ दिवस्पृक्सर्वदृग्व्यासोवाचस्पति स०
रयोनिजः ॥ ६१ ॥ त्रिसामासामगःसामनिर्वाणं
॥९॥ भेषजंभिषक् ॥ संन्यासकृच्छमःशांतोनिष्ठाशां
तिःपरायणः ॥ ६२ ॥ शुभांगःशांतिदःस्रष्टाकुमु
दःकुवलेशयः ॥ गोहितोगोपतिर्गोप्तावृषभाक्षोवृ
षप्रियः ॥ ६३ ॥ अनिवर्तीनिवृत्तात्मासंक्षेप्ताक्षेम
कृच्छिवः ॥ श्रीवत्सवक्षाःश्रीवासःश्रीपतिःश्रीम
तांवरः ॥ ६४ ॥ श्रीदःश्रीशःश्रीनिवासःश्रीनिधिः ॥९॥
श्रीविभावनः ॥ श्रीधरःश्रीकरःश्रेयःश्रीमान्लो

कन्नयाश्रयः ॥ ६५ ॥ स्वक्षःस्वंगःशतानंदोनंदि
र्ज्योतिर्गणेश्वरः ॥ विजितात्माविधेयात्मासत्की
र्तिश्छिन्नसंशयः ॥ ६६ ॥ उदीर्णःसर्वतश्चक्षुरनी
शःशाश्वतःस्थिरः ॥ भूशयोभूषणोभूतिर्विशोकः
शोकनाशनः ॥ ६७ ॥ अर्चिष्मानार्चितःकुंभोवि
शुद्धात्माविशोधनः ॥ अनिरुद्धोप्रतिरथःप्रद्युम्नोऽ
मितमिक्रमः ॥ ६८ ॥ कालनेमिनिहावीरःशौरिः
शूरजनेश्वरः ॥ त्रिलोकात्मात्रिलोकेशःकेशवःके
शिहाहरिः ॥ ६९ ॥ कामदेवःकामपालःकामीकां

वि० तःकृतागमः ॥ अनिर्देश्यवपुर्विष्णुर्वीरोऽनंतोधनं स०
॥ १० ॥ जयः ॥ ७० ॥ ब्रह्मण्योब्रह्मकृद्ब्रह्माब्रह्मब्रह्मविवर्ध
नः ॥ ब्रह्मविद्ब्राह्मणोब्रह्मीब्रह्मज्ञोब्राह्मणप्रियः ॥
॥ ७१ ॥ महाक्रमोमहाकर्मामहातेजामहोरगः ॥
महाक्रतुर्महायज्वामहायज्ञोमहाहविः ॥ ७२ ॥ स्त
व्यःस्तवप्रियःस्तोत्रंस्तुतिःस्तोतारणप्रियः ॥ पूर्णः
पूरयितापुण्यःपुण्यकीर्तिरनामयः ॥ ७३ ॥ मनो
जवस्तीर्थकरोवसुरेतावसुप्रदः ॥ वसुप्रदोवासुदे ॥१०
वोवसुर्वसुमनाहविः ॥ ७४ ॥ सद्गतिःसत्कृतिःस

त्तासद्भूतिःसत्परायणः ॥ शूरसेनोयदुश्रेष्ठःसन्नि
वासःसुयामुनः ॥ ७५ ॥ भूतावासोवासुदेवःसर्वा
सुनिलयोनलः ॥ दर्पहादर्पदोदृप्तोदुर्धरोऽथापराजि
तः ॥ ७६ ॥ विश्वमूर्तिर्महामूर्तिर्दीप्तमूर्तिरमूर्तिमा
न् ॥ अनेकमूर्तिरव्यक्तःशतमूर्तिःशताननः ॥ ७७ ॥
एकोनैकःसवःकःकिंयत्तत्पदमनुत्तमम् ॥ लोकबं
धुर्लोकनाथोमाधवोभक्तवत्सलः ॥ ७८ ॥ सुवर्ण
वर्णोहेमांगोवरांगश्चंदनांगदी ॥ वीरहाविषमःशू
न्योधृताशीरचलश्चलः ॥ ७९ ॥ अमानीमानदो

मान्योलोकस्वामीत्रिलोकधृक् ॥ सुमेधामेधजो
धन्यःसत्यमेधाधराधरः ॥ ८० ॥ तेजोवृषोद्युतिध
रःसर्वशस्त्रभृतांवरः ॥ प्रग्रहोनिग्रहोव्यग्रोनैकशृं
गोगदाग्रजः ॥ ८१ ॥ चतुर्मूर्तिश्चतुर्बाहुश्चतुर्व्यूह
श्चतुर्गतिः ॥ चतुरात्माचतुर्भावश्चतुर्वेदविदेकपा
त् ॥ ८२ ॥ समावर्तोनिवृत्तात्मादुर्जयोदुरतिक्रमः
दुर्लभोदुर्गमोदुर्गोदुरावासोदुरारिहा ॥ ८३ ॥ शु
भांगोलोकसारंगःसुतंतुस्तंतुवर्धनः ॥ इंद्रकर्मामहाकर्माकृतकर्माकृतागमः ॥ ८४ ॥ उद्भवःसुंदरः

सुंदोरत्ननाभः सुलोचनः ॥ अर्कोवाजसनः शृंगी
जयंतः सर्वविज्जयी ॥ ८५ ॥ सुवर्णबिंदुरक्षोभ्यः
सर्ववागीश्वरेश्वरः ॥ महाह्रदोमहागर्त्तोमहाभूतो
महानिधिः ॥ ८६ ॥ कुमुदः कुंदरः कुंदः पर्जन्यः पाव
नोऽनलः ॥ अमृतांशोऽमृतवपुः सर्वज्ञः सर्वतोमु
खः ॥ ८७ ॥ सुलभः सुव्रतः सिद्धः शत्रुजिच्छत्रुता
पनः ॥ न्यग्रोधोदुंबरोऽश्वत्थश्चाणूरांध्रनिषूदनः ॥
॥ ८८ ॥ सहस्रार्चिः सप्तजिह्वः सप्तैधाः सप्तवाहनः ॥
अमूर्त्तिरनघोऽचिंत्योभयकृद्भयनाशनः ॥ ८९ ॥

 अणुर्बृहत्कृशःस्थूलोगुणभृन्निर्गुणोमहान् ॥ अधृ
 तःस्वधृतःस्वास्यःप्राग्वंशोवंशवर्धनः ॥ १० ॥ भा
रभृत्कथितोयोगीयोगीशःसर्वकामदः ॥ आश्रमः
श्रमणःक्षामःसुपर्णोवायुवाहनः ॥ ११ ॥ धनु
र्धरोधनुर्वेदोदंडोदमयितादमः ॥ अपराजितःस
र्वसहोनियंतानियमोयमः ॥ १२ ॥ सत्त्ववान्सा
त्विकःसत्यःसत्यधर्मपरायणः ॥ अभिप्रायःप्रिया
र्होर्हःप्रियकृत्प्रीतिवर्धनः ॥ १३ ॥ विहायसगति
र्ज्योतिःसुरुचिर्हुतभुग्विभुः ॥ रविर्विरोचनःसूर्यः

सवितारविलोचनः ॥ १४ ॥ अनंतोहुतभुग्भोक्ता
सुखदोनैकदोऽग्रजः ॥ अनिर्विण्णःसदामर्षीलो
काधिष्ठानमद्भुतः ॥ १५ ॥ सनात्सनातनतमःक
पिलःकपिरव्ययः ॥ स्वस्तिदःस्वस्तिकृत्स्वस्तिस्वस्ति
भुक्स्वस्तिदक्षिणः ॥ १६ ॥ अरौद्रःकुंडलीचक्री
विक्रम्यूर्जितशासनः ॥ शब्दातिगःशब्दसहःशि
शिरःशर्वरीकरः ॥ १७ ॥ अक्रूरःपेशलोदक्षोदक्षि
णःक्षमिणांवरः ॥ विद्वत्तमोवीतभयःपुण्यश्रवण
कीर्त्तनः ॥ १८ ॥ उत्तारणोदुष्कृतिहापुण्योदुःस्वप्न

नाशनः॥ वीरहारक्षणःसंतोजीवनःपर्यवस्थितः
॥ ९९ ॥ अनंतरूपोऽनंतश्रीर्जितमन्युर्भयाप
हः॥ चतुरस्रोगभीरात्माविदिशोव्यादिशोदिशः॥
॥ १०० ॥ अनादिर्भूर्भुवोलक्ष्मीःसुवीरोरुचिरांग
दः॥ जननोजनजन्मादिर्भीमोभीमपराक्रमः॥
॥ १०१ ॥ आधारनिलयोधातापुष्पहासःप्रजाग
रः॥ ऊर्ध्वगःसत्पथाचारःप्राणदःप्रणवःपणः॥ २॥
प्रमाणंप्राणनिलयःप्राणभृत्प्राणजीवनः॥ तत्त्वं
तत्त्वविदेकात्माजन्ममृत्युजरातिगः॥ ३॥ भूर्भुवः

स्वस्तरुस्तारःसपितामपितामहः ॥ यज्ञोयज्ञपति
र्यज्वायज्ञांगोयज्ञवाहनः ॥ ४ ॥ यज्ञभृद्यज्ञकृद्य
ज्ञीयज्ञभुग्यज्ञसाधनः ॥ यज्ञांतकृद्यज्ञगुह्यमन्नम
न्नादएवच ॥ ५ ॥ आत्मयोनिःस्वयंजातोवैखा
नःसामगायनः ॥ देवकीनंदनःस्रष्टाक्षितीशःपा
पनाशनः ॥ ६ ॥ शंखभृन्नंदकीचक्रीशार्ङ्गधन्वा
गदाधरः ॥ रथांगपाणिरक्षोभ्यःसर्वप्रहरणायुधः
सर्वप्रहरणायुधोन्नमइति ॥ १०७ ॥ इतीदंकीर्तनी
यस्यकेशवस्यमहात्मनः ॥ नाम्नांसहस्रंदिव्यानाम

शेषेणप्रकीर्तितम् ॥ १ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंयश्चा
पिपरिकीर्तयेत् ॥ नाशुभंप्राप्नुयात्किंचित्सोऽमुत्रेह
चमानवः ॥ २ ॥ वेदांतगोब्राह्मणःस्यात्क्षत्रियोवि
जयीभवेत् ॥ वैश्योधनसमृद्धःस्याच्छूद्रःसुखम
वाप्नुयात् ॥ ३ ॥ धर्मार्थीप्राप्नुयाद्धर्ममर्थार्थीचार्थ
माप्नुयात् ॥ कामानवाप्नुयात्कामीप्रजार्थीप्राप्नु
यात्प्रजाम् ॥ ४ ॥ भक्तिमान्यःसदोत्थायशुचिस्तद्ग
तमानसः ॥ सहस्रंवासुदेवस्यनाम्नामेतत्प्रकीर्तयेत्
॥ ५ ॥ यशःप्राप्नोतिविपुलंज्ञातिप्राधान्यमेवच ॥

अचलांश्रियमाप्नोतिश्रेयःप्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ ६ ॥
नभयंक्कचिदाप्नोतिवीर्यंतेजश्चविंदति ॥ भवत्यरो
गोद्युतिमान्बलरूपगुणान्वितः ॥ ७ ॥ रोगार्त्तोमु
च्यतेरोगाद्बद्धोमुच्येतबंधनात् ॥ भयान्मुच्येतभीत
स्तुमुच्येतापन्नआपदः ॥ ८ ॥ दुर्गाण्यतितरत्याशु
पुरुषःपुरुषोत्तमम् ॥ स्तुवन्नामसहस्रेणनित्यंभ
क्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥ वासुदेवाश्रयोमर्त्योवासुदेव
परायणः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मायातिब्रह्मसनात
नम् ॥ १० ॥ नवासुदेवभक्तानामशुभंविद्यतेक्क

चित् ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिभयंनैवोपजायते ॥
॥ ११ ॥ इमंस्तवमधीयानःश्रद्धाभक्तिसमन्वितः
युज्येतात्मसुखक्षांतिश्रीधृतिस्मृतिकीर्तिभिः ॥ १२
नक्रोधोनचमात्सर्यंनलोभोनाशुभामतिः ॥ भवं
तिकृतपुण्यानांभक्तानांपुरुषोत्तमे ॥ १३ ॥ द्यौःस
चंद्रार्कनक्षत्राखंदिशोभूर्महोदधिः ॥ वासुदेवस्य
वीर्येणविधृतानिमहात्मनः ॥ १४ ॥ ससुरासुरगं
धर्वंसयक्षोरगराक्षसं ॥ जगद्वशेवर्ततेदंकृष्णस्य
सचराचरम् ॥ १५ ॥ इंद्रियाणिमनोबुद्धिःसत्त्वंते

जोबलंधृतिः ॥ वासुदेवात्मकान्याहुःक्षेत्रंक्षेत्रज्ञ
एवच ॥ १६ ॥ सर्वागमानामाचारःप्रथमंपरिक
ल्पते ॥ आचारप्रभवोधर्मोधर्मस्यप्रभुरच्युतः ॥
॥ १७ ॥ ऋषयःपितरोदेवामहाभूतानिधातवः ॥
जंगमाजंगमंचेदंजगन्नारायणोद्भवम् ॥ १८ ॥
योगोज्ञानंतथासांख्यंविद्याःशिल्पादिकर्मच ॥ वे
दाःशास्त्राणिविज्ञानमेतत्सर्वंजनार्दनात् ॥ १९ ॥
एकोविष्णुर्महद्भूतंपृथग्भूतान्यनेकशः ॥ त्रीन्लो
कान्व्याप्यभूतात्माभुंक्तेविश्वभुगव्ययः ॥ २० ॥

१३११

इमंस्तवंभगवतोविष्णोर्व्यासेनकीर्तितम् ॥ पठेद्य
इच्छेत्पुरुषःश्रेयःप्राप्तुंसुखानिच ॥ २१ ॥ विश्वेश्व
रमजंदेवंजगतःप्रभवाप्ययम् ॥ भजंतियेपुष्करा
क्षंनतेयांतिपराभवम् ॥ २२ ॥ ॥ अर्जुनउवा
च ॥ ॥ पद्मपत्रविशालाक्षपद्मनाभसुरोत्तम ॥ भ
क्तानामनुरक्तानांत्राताभवजनार्दन ॥ २३ ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ ॥ योमांनामसहस्रेणस्तोतुमि
च्छतिपांडव ॥ सोऽहमेकेनश्लोकेनस्तुतएवनसं
शयः ॥ २४ ॥ नमोऽस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्र

पादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्व
तेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ २५ ॥ सर्ववेदेषुय
त्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिश्रुत्वा
देवंजनार्दनं ॥ इतिश्रीमन्महाभारतेशतसाहस्र्यां
संहितायांवैयासक्यामानुशासनिकेपर्वणिदान
धर्मेभीष्मयुधिष्ठिरसंवादेश्रीविष्णोर्दिव्यसहस्रना
मस्तोत्रंसंपूर्णम् ॥ ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
शुभंभवतु ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथचतुःश्लोकीभाग

 व्रतप्रारंभः ॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ ज्ञानंप
 रमगुह्यंमेयद्विज्ञानसमन्वितं ॥ सरहस्यंतदंगंचगृ
हाणगदितंमया ॥ १ ॥ यावानहंयथाभावोयद्रूप
गुणकर्मकः ॥ तथैवतत्त्वविज्ञानमस्तुतेमदनुग्रहा
त् ॥ २ ॥ अहमेवासमेवाग्रेनान्यद्यत्सदसत्परम् ॥
पश्चादहंयदेतच्चयोवशिष्येतसोऽस्म्यहं ॥ ३ ॥ ऋते
र्थंयत्प्रतीयेतनप्रतीयेतचात्मनि ॥ तद्विद्यादात्मनो
मायांयथाभासोयथातमः ॥ ४ ॥ यथामहांतिभू
तानिभूतेषूच्चावचेष्वनु ॥प्रविष्टान्यप्रविष्टानितथा

तेषुनतेष्वहं ॥ ५ ॥ एतावदेवजिज्ञास्यंतत्त्वजिज्ञा
सुनात्मनः ॥ अन्वयव्यतिरेकाभ्यांयत्स्यात्सर्वत्रस
र्वदा ॥ ६ ॥ एतन्मतंसमातिष्ठपरमेणसमाधिना ॥
भवान्कल्पविकल्पेषुनविमुह्यतिकर्हिंचित् ॥ ७ ॥
इतिश्रीचतुःश्लोकीभागवतंसंपूर्णं ॥ ॥ ७ ॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

॥ इति विष्णुसहस्रनाम समाप्तं ॥

॥ अथ भीष्मस्तवराज प्रारंभः ॥

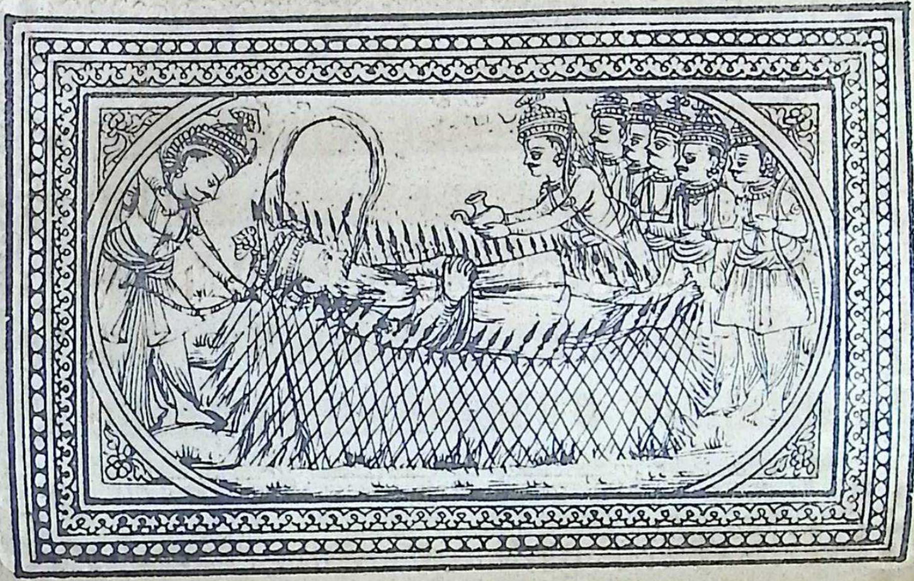

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ जनमेजयउवाच ॥ श
रतल्पेशयानस्तुभारतानांपितामहः ॥ कथमुत्स्र
ष्टवान्देहंकंचयोगमधारयत् ॥ १ ॥ वैशंपायनउ
वाच ॥ ॥ शृणुष्वावहितोराजन्शुचिर्भूत्वास
माहितः ॥ भीष्मस्यकुरुशार्दूलदेहोत्सर्गंमहात्मनः
॥ २ ॥ निवृत्तमात्रेत्वयनउत्तरेवैदिवाकरे ॥ समा
वेशयदात्मानमात्मन्येवसमाहितः ॥ ३ ॥ शुक्लप
क्षस्यचाष्टम्यांमाघमासस्यपार्थिव ॥ प्राजापत्ये
चनक्षत्रेमध्यंप्राप्तेदिवाकरे ॥ ४ ॥ विकीर्णांशुरिवा

भी० ॥ २ ॥ दित्योभीष्मःशरशतैश्चितः ॥ शुशुभेपरयालक्ष्म्या
वृतोब्राह्मणसत्तमैः ॥ ५ ॥ व्यासेनवेदविदुषानारदे
नसुरर्षिणा ॥ देवरातेनवात्स्येनतथाऽश्मकसुमंतु
ना ॥ ६ ॥ तथाजैमिनिनाचैवपैलेनचमहात्मना ॥
शांडिल्यदेवलाभ्यांचमैत्रेयेणचधीमता ॥ ७ ॥ अ
सितेनवसिष्ठेनकौशिकेनमहात्मना ॥ हारीतलो
मशाभ्यांचतथात्रेयेणधीमता ॥ ८ ॥ बृहस्पतिश्च
शुक्रश्चच्यवनश्चमहामुनिः ॥ सनत्कुमारकपिलौ
वाल्मीकिस्तुंबुरुःकुरुः ॥ ९ ॥ मौद्गल्योभार्गवोराम

स्त० ॥ १ ॥

स्तृणबिंदुर्महामुनिः ॥ पिप्पलादश्चवायुश्चसंवर्तः
पुलहःक्रचः ॥ १० ॥ कश्यपश्चपुलस्त्यश्चक्रतुर्दक्षः
पराशरः ॥ मरीचिरंगिराःकण्वोगौतमोगालवोमु
निः ॥ ११ ॥ धौम्योविभांडोमांडव्योधौम्रःकृष्णा
नुभौतिकः ॥ उलूकःपरमोविप्रोमार्कंडेयोमहामु
निः ॥ १२ ॥ भास्करःपूरणःकृष्णःसूतःपरमधार्मि
कः ॥ शैब्येनयाज्ञवल्क्येनशंखेनलिखितेनच ॥
॥ १३ ॥ एतैश्चान्यैर्मुनिगणैर्महाभागैर्महात्मभिः ॥
श्रद्धादमपुरस्कारैर्वृतश्चंद्रइवग्रहैः ॥ १४ ॥ भीष्म

 स्तुपुरुषव्याघ्रकर्मणामनसागिरा ॥ शरतल्पगतः
 कृष्णंप्रदध्यौप्रांजलिःशुचिः ॥ १५ ॥ स्वरेणहृष्टपु
ष्टेनतुष्टावमधुसूदनं ॥ योगेश्वरंपद्मनाभंविष्णुंजि
ष्णुंजगत्पतिं ॥ १६ ॥ कृतांजलिःशुचिर्भूत्वावाग्वि
दांप्रवरःप्रभुः ॥ भीष्मःपरमधर्मात्मावासुदेवम
थास्तुवत् ॥ १७ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ आरिराध
यिषुःकृष्णंवाचंजिगदिषामियां ॥ तयाव्याससमा
सिन्याप्रीयतांपुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥ शुचिंशुचिपदं
हंसंतत्पदंपरमेष्ठदं ॥ युक्तंसर्वात्मनात्मानंतंप्रपद्ये

प्रजापतिं ॥ १९ ॥ अनाद्यंतंपरंब्रह्मनदेवानर्षयो
विदुः ॥ एकोयंभगवान्देवोधातानारायणोहरिः
॥ २० ॥ नारायणादृषिगणास्तथासिद्धमहोरगाः ॥
देवादेवर्षयश्चैवसंविदुःपरमव्ययं ॥ २१ ॥ देवदा
नवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ॥ यंनजानंतिको
ह्येषुकुतोवाभगवानिति ॥ २२ ॥ यस्मिन्विश्वा
निभूतानितिष्ठंतिचविशंतिच ॥ गुणभूतानिभूते
शेसूत्रेमणिगणाइव ॥ २३ ॥ यस्मिन्नित्येततेतंतौ
दृढेस्रगिवतिष्ठति ॥ सदसद्ग्रथितंविश्वंविश्वांगेवि

श्वकर्मणि ॥ २४ ॥ हरिंसहस्रशिरसंसहस्रचरणेक्ष
णं ॥ सहस्रबाहुमुकुटंसहस्रवदनोज्ज्वलं ॥ २५ ॥
प्राहुर्नारायणंदेवंयंविश्वस्यपरायणं ॥ अणीयसा
मणीयांसंस्थविष्ठंचस्थवीयसां ॥ २६ ॥ गरीय
सांगरिष्ठंचश्रेष्ठंचश्रेयसामपि ॥ यंवाकेष्वनुवा
केषुनिषत्सूपनिषत्सुच ॥ २७ ॥ गृणंतिसर्वकर्माणं
सत्यंसत्येषुसामसु ॥ चतुर्भिश्चतुरात्मानंसत्वस्थं
सात्वतांपतिं ॥ २८ ॥ यंदिव्यैर्देवमर्चंतिगुह्यैःपरम
नामभिः ॥ यस्मिन्नित्यंतपस्तप्तंयदंगेष्वनुतिष्ठति

॥ २९ ॥ सर्वात्मासर्ववित्सर्वःसर्वगःसर्वभावनः
यंदेवंदेवकीदेवीवसुदेवादजीजनत् ॥ ३० ॥ भूमे
र्ब्रह्मणोगुप्त्यैदीप्तमग्निमिवारणिः ॥ यमनन्यो
व्यपेताशीरात्मानंवीतकल्मषं ॥ ३१ ॥ इष्ट्वानंत्या
यगोविंदंपश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ अतिवाय्विंद्र
कर्माणमतिसूर्याग्नितेजसं ॥ ३२ ॥ अतिबुद्धींद्रि
यात्मानंतंप्रपद्येप्रजापतिं ॥ पुराणेपुरुषंप्रोक्तंब्रह्म
प्रोक्तंयुगादिषु ॥ ३३ ॥ क्षयेसंकर्षणंप्रोक्तंतमुपा
स्यमुपास्महे ॥ यमेकंबहुधात्मानंप्रादुर्भूतमधो

क्षजं ॥ ३४ ॥ नान्यभक्ताःक्रियावंतोयजंतेसर्वका
मदं ॥ यंप्राहुर्जगतःकोशंयस्मिन्सन्निहिताःप्र
जाः ॥ ३५ ॥ यस्मिन्लोकाःस्फुरंतीमेजलेशकुन
योयथा ॥ ऋतमेकाक्षरंब्रह्मयत्तत्सदसतःपरं ॥
॥ ३६ ॥ अनादिमध्यपर्यंतंनदेवानर्षयोविदुः ॥ यं
सुरासुरगंधर्वाःससिद्धर्षिमहोरगाः ॥ ३७ ॥ प्रयता
नित्यमर्चंतिपरमंदुःखभेषजं ॥ अनादिनिधनंदेव
मात्मयोनिंसनातनं ॥ ३८ ॥ अवितर्क्यमविज्ञे
यंहरिंनारायणंप्रभुं ॥ यंवैविश्वस्यकर्त्तारंजगतस्त

स्युषांपतिं ॥ ३९ ॥ वदंतिजगतोध्यक्षमक्षरंपरमं
पदं ॥ हिरण्यवर्णोयोगर्भोदितेर्दैत्यनिषूदनः ॥ ४० ॥
एकोद्वादशधाजज्ञेतस्मैसूर्यात्मनेनमः ॥ शुक्लेदेवा
न्पितॄन्कृष्णेतर्पयत्यमृतेनयः ॥ ४१ ॥ यश्चराजा
द्विजातीनांतस्मैसोमात्मनेनमः ॥ महतस्तमसः
पारेपुरुषंह्यतितेजसं ॥ ४२ ॥ यंज्ञात्वामृत्युमत्येति
तस्मैज्ञेयात्मनेनमः ॥ यंबृहंतंबृहत्युक्थेयमिनोयं
महाध्वरे ॥ ४३ ॥ यंविप्रसंघागयंतितस्मैवेदा
त्मनेनमः ॥ ऋग्यजुःसामाथर्वाणंदशार्धंहविरा

भी० ॥५॥ त्मकं ॥ ४४ ॥ यंसप्ततंतुंतन्वंतितस्मैयज्ञात्मनेनमः ॥ स्त०
चतुर्भिश्चचतुर्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच ॥ हूयते
चपुनर्द्वाभ्यांतस्मैहोमात्मनेनमः ॥ ४५ ॥ यःसुप
र्णोयजुर्नामच्छंदोगात्रस्त्रिवृच्छिराः ॥ रथंतरंबृह
त्सामतस्मैस्तोत्रात्मनेनमः ॥ ४६ ॥ यःसहस्रस
मेसत्रेयज्ञेविश्वसृजामृषिः ॥ हिरण्यपक्षःशकुनि
स्तस्मैहंसात्मनेनमः ॥ ४७ ॥ पदांगसंधिपर्वाणंस्व
रव्यंजनभूषणं ॥ यमाहुश्चाक्षरंनित्यंतस्मैवागात्म ॥५॥
नेनमः ॥ ४८ ॥ यज्ञांगोयोवराहोवैभूत्वागामुज्ज

हारह ॥ लोकत्रयहितार्थायतस्मैवीर्यात्मनेनमः ॥
॥ ४९ ॥ यःशेतेयोगमास्थायपर्यंकेनागभूषिते ॥
फणासहस्त्ररचितेतस्मैनिद्रात्मनेनमः ॥ ५० ॥ यश्चि
नोतिसतांसेतुमृतेनामृतयोनिना ॥ धर्मार्थंव्यवहा
रार्थंतस्मैसत्यात्मनेनमः ॥ ५१ ॥ यंपृथग्धर्मचर
णाःपृथग्धर्मफलैषिणः ॥ पृथग्धर्मैःसमर्चंतितस्मै
धर्मात्मनेनमः ॥ ५२ ॥ यतःसर्वेप्रसूयंतेह्यनंगा
त्सांगदेहिनः ॥ उन्मादःसर्वभूतानांतस्मैकामात्मने
नमः ॥ ५३ ॥ यंव्यक्तिस्थितमव्यक्तंविचिन्वंतिमहर्ष

 य: ॥ क्षेत्रेक्षेत्रज्ञमासीनंतस्मैक्षेत्रात्मनेनम: ॥ ५४
 यंत्रिधात्मानमात्मस्थंवृतंषोडशभिर्गुणै: ॥ प्राहु:
सप्तदशंसांख्यास्तस्मैसांख्यात्मनेनम: ॥ ५५ ॥ यं
विनिद्राजितश्वासा:शांतादांताजितेंद्रिया: ॥ ज्यो
ति:पश्यंतियुंजानास्तस्मैयोगात्मनेनम: ॥ ५६ ॥
अपुण्यपुण्योपरमेयंपुनर्भवनिर्भया: ॥ शांता:सं
न्यासिनोयांतितस्मैमोक्षात्मनेनम: ॥ ५७ ॥ यो
सौयुगसहस्रांतेप्रदीप्तार्चिर्विभावसु: ॥ संक्षोभय
तिभूतानितस्मैघोरात्मनेनम: ॥ ५८ ॥ संभक्ष्यस

र्वंभूतानिकृत्वाचैकार्णवंजगत् ॥ बालःस्वपितिय
श्चैकस्तस्मैमायात्मनेनमः ॥ ५९ ॥ अजस्यनाभौ
संभूतंयस्मिन्विश्वंप्रतिष्ठितं ॥ पुष्करंपुष्कराक्षस्य
तस्मैपद्मात्मनेनमः ॥ ६० ॥ सहस्रशिरसेचैवपुरु
षायामितात्मने ॥ चतुःसमुद्रपर्यंकेयोगनिद्रात्मने
नमः ॥ ६१ ॥ यस्यकेशेषुजीमूतानद्यःसर्वांगसं
धिषु ॥ कुक्षौसमुद्राश्चत्वारस्तस्मैतोयात्मनेनमः ॥
॥ ६२ ॥ यस्मात्सर्वाःप्रसूयंतेसर्गप्रलयविक्रियाः
यस्मिंश्चैवप्रलीयंतेतस्मैहेत्वात्मनेनमः ॥ ६३ ॥

श्री० योनिषण्णोभवेद्रात्रौदिवाभवतिधिष्ठितः ॥ इष्टा स्त०
॥ ७ ॥ निष्टस्यचद्रष्टातस्मैद्रष्ट्रात्मनेनमः ॥ ६४ ॥ अकुंठं
सर्वकार्येषुधर्मकार्यार्थमुद्यतं ॥ वैकुंठस्यहितद्रूपंत
स्मैकार्यात्मनेनमः ॥ ६५ ॥ विभज्यपंचधात्मानंवा
युभूतःशरीरगः ॥ यश्चेष्टयतिभूतानितस्मैवाय्वा
त्मनेनमः ॥ ६६ ॥ ब्रह्मवक्त्रंभुजौक्षत्रंकृत्स्नमूरूदरं
विशः ॥ पादौयस्याश्रिताःशूद्रास्तस्मैवर्णात्मनेन
मः ॥ ६७ ॥ युगेष्वावर्ततेयोगैर्मासर्त्वयनहायनैः ॥ ॥ ७ ॥
सर्गप्रलययोःकर्त्तातस्मैकालात्मनेनमः ॥ ६८ ॥

यस्याग्निरास्यंद्यौर्मूर्धाखंनाभिश्चरणौक्षितिः ॥ सू
र्यश्चक्षुर्दिशःश्रोत्रंतस्मैलोकात्मनेनमः ॥ ६९ ॥ प
रःकालात्परोयज्ञात्परात्परतरोहियः ॥ अनादिरा
दिर्विश्वस्यतस्मैविश्वात्मनेनमः ॥ ७० ॥ विषयेव
र्तमानोयंतंवैशेषिकनिर्गुणैः ॥ प्राहुर्विषयगोप्तारं
तस्मैगोप्त्रात्मनेनमः ॥ ७१ ॥ अन्नपानेंधनमयो
रसप्राणविवर्द्धनः ॥ योधारयतिभूतानितस्मैप्रा
णात्मनेनमः ॥ ७२ ॥ पिंगेक्षणसटंयस्यरूपंदंष्ट्रान
खायुधं ॥ दानवेंद्रांतकरणंतस्मैदृप्तात्मनेनमः ॥

॥ ७३ ॥ रसातलगतःश्रीमाननंतोभगवान्विभुः ॥
जगद्धारयतेकृत्स्नंतस्मैवीर्यात्मनेनमः ॥ ७४ ॥ यो
मोहयतिभूतानिस्नेहपाशानुबंधनैः ॥ सर्वस्यरक्ष
णार्थायतस्मैमोहात्मनेनमः ॥ ७५ ॥ भूतलातल
मध्यस्थोहत्वातुमधुकैटभौ ॥ उत्धृतायेनवैवेदास्त
स्मैमत्स्यात्मनेनमः ॥ ७६ ॥ ससागरनगांबिभ्रत्स
मद्वीपांवसुंधरां ॥ योधारयतिपृष्ठेनतस्मैकूर्मात्मने
नमः ॥ ७७ ॥ एकार्णवेहिमग्नांतांवाराहंरूपमा
स्थितः ॥ उद्दधारमहींयोसौतस्मैक्रोडात्मनेनमः ॥

॥ ७८ ॥ नारसिंहंवपुःकृत्वायस्त्रैलोक्यभयंकरः ॥
हिरण्यकशिपुंजघ्नेतस्मैसिंहात्मनेनमः ॥ ७९ ॥ वा
मनंरूपमास्थायबलिंसंयम्यमायया ॥ इमेक्रांता
स्त्रयोलोकास्तस्मैक्रांतात्मनेनमः ॥ ८० ॥ जमद
ग्निसुतोभूत्वारामःपरशुधृक्प्रभुः ॥ सहस्रार्जुनंहत
वान्तस्मैउग्रात्मनेनमः ॥ ८१ ॥ रामोदाशरथिर्भू
त्वापौलस्त्यकुलनंदनं ॥ जघानरावणंसंख्येतस्मै
क्षत्रात्मनेनमः ॥ ८२ ॥ वसुदेवसुतःश्रीमान्वासु
देवोजगत्पतिः ॥ जहारवसुधाभारंतस्मैकृष्णात्म

भी० || १ ||

नेनमः ॥ ८३ ॥ बुद्धरूपंसमास्थायसर्वरूपपराय स्त०
णः ॥ मोहयन्सर्वभूतानितस्मैमोहात्मनेनमः॥८४
हनिष्यतिकलेरंतेम्लेच्छांस्तुरगवाहनः ॥ धर्मसंस्था
पनार्थायतस्मैकल्क्यात्मनेनमः ॥ ८५ ॥ आत्मज्ञा
नमिदंज्ञानंज्ञात्वापंचस्ववस्थितः ॥ यंज्ञानेनाधि
गच्छंतितस्मैज्ञानात्मनेनमः ॥ ८६ ॥ अप्रमेयश
रीरायसर्वतोबुद्धिचक्षुषे ॥ अपारापरिमेयायत
स्मैदिव्यात्मनेनमः ॥ ८७ ॥ जटिनेदंडिनेनित्यंलं ॥ १ ॥
बोदरशरीरिणे ॥ कमंडलुनिषंगायतस्मैब्रह्मात्मने

नमः ॥ ८८ ॥ शूलिने त्रिदशेशाय त्र्यंबकाय महात्मने ॥ भस्मदिग्धोर्ध्वलिंगाय तस्मै रुद्रात्मने नमः ॥ ८९ ॥ चंद्रार्धकृतशीर्षाय व्यालयज्ञोपवीतिने ॥ पिनाकशूलहस्ताय तस्मै उग्रात्मने नमः ॥ ९० ॥ पंचभूतात्मभूताय भूतादिनिधनाय च ॥ अक्रोधद्रोहमोहाय तस्मै शांतात्मने नमः ॥ ९१ ॥ यस्मिन्सर्वं यतः सर्वं यः सर्वं सर्वतश्च यः ॥ यश्च सर्वमयो देवस्तस्मै सर्वात्मने नमः ॥ ९२ ॥ विश्वकर्मन्नमस्तेस्तु विश्वात्मा विश्वसंभव: ॥ अपवर्गस्थभूतानां पंचा

नांपरतःस्थितः ॥ १३ ॥ नमस्तेत्रिषुलोकेषुनमस्ते
परतस्त्रिषु ॥ नमस्तेत्रिषुसर्वेषुत्वंहिसर्वमयोनिधिः
॥ १४ ॥ नमस्तेभगवन्विष्णोलोकानांप्रभवाव्यय
त्वंहिकर्ताहृषीकेशसंहर्ताचापराजितः ॥ १५ ॥ ते
नपश्यामिभगवन्दिव्येषुत्रिषुवर्त्मसु ॥ तच्चपश्या
मितत्त्वेनयत्तेरूपंसनातनं ॥ १६ ॥ दिवंतेशिरसा
व्याप्तंपद्भ्यांदेवीवसुंधरा ॥ विक्रमेणत्रयोलोकाःपु
रुषोसिसनातनः ॥ १७ ॥ दिशोभुजारविश्चक्षु
वीर्यंशुक्रःप्रजापतिः ॥ सप्तमार्गानिरुद्धास्तेवायो

रमिततेजसः ॥ ९८ ॥ अतसीपुष्पसंकाशंपीतकौ
शेयवाससं ॥ नमस्यंतिचगोविंदंनतेषांविद्यतेभ
यं ॥ ९९ ॥ नमोनरकसंत्रासरक्षामंडलकारिणे ॥ सं
सारनिम्नगावर्ततरिकाष्ठायविष्णवे ॥ १०० ॥ नमो
ब्रह्मण्यदेवायगोब्राह्मणहितायच ॥ जगद्धिताय
कृष्णायगोविंदायनमोनमः ॥ १ ॥ प्राणकांता
रपाथेयंसंसारच्छेदभेषजं ॥ दुःखशोकपरित्रा
णंहरिरित्यक्षरद्वयं ॥ २ ॥ यथाविष्णुमयंसत्यंयथा
विष्णुमयंजगत् ॥ यथाविष्णुमयंसर्वंपाप्मामेना

स्यतांतथा ॥ ३ ॥ त्वांप्रपन्नायभक्तायगतिमिष्टां
॥ ११ ॥ जिगीषवे ॥ यच्छ्रेयःपुंडरीकाक्षतद्ध्यायस्वसुरेश्व
र ॥ ४ ॥ इतिविद्यातपोयोनिरयोनिर्विष्णुरीडितः
वाग्यज्ञेनार्चितोदेवःप्रीयतांमेजनार्दनः ॥ ५ ॥ ना
रायणपरंब्रह्मनारायणपरंतपः ॥ नारायणपरंचेदं
सर्वंनारायणात्मकं ॥ ६ ॥ ॥ वैशंपायनउवाच ॥
॥ एतावदुक्त्वावचनंभीष्मस्तद्गतमानसः ॥ नमइ
त्येवकृष्णायप्रणाममकरोत्तदा ॥ ७ ॥ अभिगम्य ॥ ११ ॥
तुयोगेनभक्तिंभीष्मस्यमाधवः ॥ त्रैलोक्यदर्शने

ज्ञानंदिव्यंदत्वाययौहरिः ॥८ ॥तस्मिन्नुपरतेशब्दे
ततस्तेब्रह्मवादिनः ॥ भीष्मंवाग्भिर्बाष्पकंठास्तमा
नर्चुर्महामतिं ॥ ९ ॥ तेस्तुवंतश्चविप्राग्र्याःकेश
वंपुरुषोत्तमं ॥ भीष्मंचशनकैःसर्वैप्रशशंसुःपुनः
पुनः ॥१० ॥यंयोगिनःप्राणविमोक्षकालेयत्नेन
चित्तेविनिवेशयंति ॥ साक्षात्परस्ताद्धरिमीक्षमा
णःप्राणान्जहौप्राप्तकालोहिभीष्मः ॥११ ॥शुक्ल
पक्षेदिवाभूमौगंगायांचोत्तरायणे ॥ धन्यास्तात
मरिष्यंतिहृद्दयस्थेजनार्दने ॥१२ ॥ विदित्वाभ

क्तियोगंतुभीष्मस्यपुरुषोत्तमः ॥ सहसोत्थायसंतु
ष्टोयानमेवान्वपद्यत ॥ १३ ॥ केशवःसात्यकिश्चै
वरथेनैकेनजग्मतुः ॥ अपरेणमहात्मानौयुधिष्ठिर
धनंजयौ ॥ १४ ॥ भीमसेनोयमौचोभौरथमेकंस
मास्थिताः ॥ कृपोयुयुत्सुःसूतश्चसंजयश्चापरंरथं
॥ १५ ॥ तेरथैर्नगराकारैःप्रयाताःपुरुषर्षभाः ॥ ने
मिघोषेणमहताकंपयंतोवसुंधरां ॥ १६ ॥ ततोगि
रःपुरुषवरस्तवान्विताद्द्विजेरिताःपथिसुमनाःसशु
श्रुवे ॥ कृतांजलिंप्रणतमथापरंजनंसकेशिहामुदि

तमनाभ्यनंदत ॥ १७॥ अनादिनिधनंविष्णुंसर्व
लोकमहेश्वरं ॥ धर्माध्यक्षंस्तुवन्नित्यंसर्वपापैःप्र
मुच्यते ॥ १८ ॥ इमंस्तवंयःपठतिशार्ङ्गधन्वनः
शृणोतिवाभक्तिसमन्वितोजनः ॥ सचक्रधृक्प्र
तिहतदग्धकल्मषोजनार्दनंप्रविशतिदेहसंक्षये ॥
॥ १९ ॥ अशनिनिशितधारंयस्यचक्रंसुचारुमणि
कनकविचित्रेकुंडलेयस्यकर्णौ ॥ भ्रमरशतसहस्रैः
सेवितायस्यमालाअसुरकुलनिहंताप्रीयतांवासु
देवः॥ २० ॥ स्तवराजःसमाप्तोयंविष्णोरद्भुतकर्म

णः॥ गांगेयेनपुरागीतोमहापातकनाशनः॥ २१॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ यःसंपठेदिदंस्तोत्रंमम
जन्मानुकीर्तनं॥ देवलोकमतिक्रम्यतस्यलोकोय
थामम॥ १२२॥ इतिश्रीमहाभारतेशतसहस्रसंहि
तायांवैयासक्यांशांतिपर्वणिभीष्मयुधिष्ठिरसंवा
देस्तवराजःसमाप्तः॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ७॥

॥ अथात्रिस्मृति प्रारंभः ॥

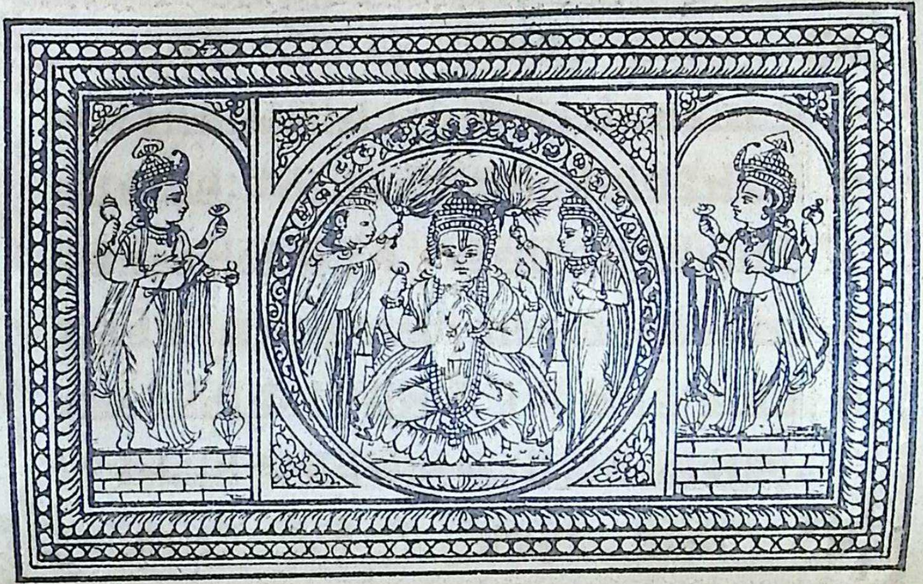

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ शतानीकउवाच॥ ॥ म
हामतेमहाप्राज्ञसर्वशास्त्रविशारद॥ अक्षीणकर्म
बंधस्तुपुरुषोद्विजसत्तम ॥ १ ॥ सततंकिंजपेज्जा
प्यंविबुद्धःकिमनुस्मरन्॥ मरणेयज्जपेज्जाप्यंयंच
भावमनुस्मरन्॥ २॥ यच्चध्यात्वाद्विजश्रेष्ठपुरुषो
मृत्युमागतः॥ परंपदमवाप्नोतितन्मेवदमहामुने॥
॥ ३॥ शौनकउवाच॥ ॥ इदमेवमहाप्राज्ञपृष्ट
वांश्चपितामहम्॥ भीष्मंधर्मभृतांश्रेष्ठंधर्मपुत्रोयु
धिष्ठिरः॥ ४॥ युधिष्ठिरउवाच॥ पितामहमहाप्रा

अ० ज्ञसर्वशास्त्रविशारद ॥ प्रयाणकालेकिंचिंत्यंमुमु स्मृ०
॥ १ ॥ क्षोस्तत्त्वचिंतकैः ॥ ५ ॥ किंनुस्मरन्कुरुश्रेष्ठमरणेप
र्युपस्थिते ॥ प्राप्नुयांपरमांसिद्धिंश्रोतुमिच्छामित
त्वतः ॥ ६ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ तद्युक्तंस्वहितंसू
क्ष्मंप्रश्नमुक्तंत्वयानघ ॥ शृणुष्वावहितोराजन्नार
देनपुराश्रुतम् ॥ ७ ॥ श्रीवत्सांकंजगद्बीजमनंतंलो
कसाक्षिणम् ॥ पुरानारायणंदेवंनारदःपरिपृष्टवा
न् ॥ ८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ त्वमक्षरंपरंब्रह्मनि ॥ १ ॥
र्गुणंतमसःपरम् ॥ आहुर्वेद्यंपरंधामब्रह्मणंकम

लोद्भवम् ॥ ९ ॥ भगवन्भूतभव्येशश्रद्दधानैर्जिते
न्द्रियैः ॥ कथंभक्तैर्विचिंत्योसियोगिभिर्मोक्षकांक्षि
भिः ॥ १० ॥ किन्नुजाप्यंजपेन्नित्यंकल्यमुत्थाय
मानवः ॥ कथंजपेत्सदाध्यायेद्ब्रूहितत्त्वंसनातनम्
॥ ११ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाचदेवदेवर्षे
र्वाक्यंवाक्यविशारदः ॥ प्रोवाचभगवान्विष्णुर्नार
दायचधीमते ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हं
ततेकथयिष्यामिइमांदिव्यामनुस्मृतिम् ॥ मरणे
मामनुस्मृत्यप्राप्नोतिपरमांगतिम् ॥ १३ ॥ याम

धीत्यप्रयाणेतुमद्भावायोपपद्यते ॥ ओंकारमग्रतः
कृत्वामांनमस्कृत्यनारद ॥ १४ ॥ एकाग्रःप्रयतोभू

त्वाइमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ ओन्नमोभगवतेवासुदेवा
यइत्ययम् ॥ १५ ॥ अवशेनापियन्नाम्निकीर्तितेस
र्वपातकैः ॥ पुमान्विमुच्यतेसद्यःसिंहत्रस्तैर्मृगैरिव
॥ १६ ॥ क्षराक्षरविसृष्टस्तुसोच्यतेपुरुषोत्तमः ॥
अव्यक्तंशाश्वतंदेवंप्रभवंपुरुषोत्तमम् ॥ १७ ॥ प्र
पद्येपुंडरीकाक्षंदेवंनारायणंहरिम् ॥ लोकनाथंस

हस्राक्षमक्षरंपरमंपदम् ॥ १८ ॥ भगवंतंप्रपन्नो

स्मिभूतभव्यभवत्प्रभुम् ॥ स्रष्टारंसर्वलोकानामनं
तंविश्वतोमुखम् ॥ १९ ॥ पद्मनाभंहृषीकेशंप्रप
द्येसत्यमच्युतम् ॥ हिरण्यगर्भममृतंभूगर्भंतमसः
परम् ॥ २० ॥ प्रभोःप्रभुमनाद्यंचप्रपद्येतंरविप्रभ
म् ॥ सहस्रशीर्षकंदेवंमहर्षेःसत्त्वभावनम् ॥ २१ ॥
प्रपद्येसूक्ष्ममचलंवरेण्यमनघंशुचिम् ॥ नारायणं
पुराणेशंयोगावासंसनातनम् ॥ २२ ॥ संयोगंस
र्वभूतानांप्रपद्येशिवमीश्वरम् ॥ यःपुराप्रलयेप्राप्ते
नष्टेस्थावरजंगमे ॥ २३ ॥ ब्रह्मादिषुप्रलीनेषुनष्टे

लोकेचराचरे ॥ एकस्तिष्ठतिविश्वात्मासमेविष्णुः
 प्रसीदतु ॥ २४ ॥ यःप्रभुःसर्वलोकानांयेनसर्व
मिदंततम् ॥ चराचरगुरुर्देवःसमेविष्णुःप्रसीदतु
॥ २५ ॥ आभूतसंप्लवेचैवप्रलीनेप्रकृतौमहान् ॥
योवतिष्ठतिविश्वात्मासमेविष्णुःप्रसीदतु ॥ २६ ॥
येनक्रांतास्त्रयोलोकादानवाश्चवशीकृताः ॥ शर
ण्यःसर्वलोकानांसमे० ॥ २७ ॥ यस्यहस्तेगदाच
क्रंगरुडोयस्यवाहनम् ॥ शंखःकरतलेयस्यसमे०
॥ २८ ॥ कार्यंक्रियाचकरणंकर्त्ताहेतुःप्रयोजनम् ॥

अक्रियाकरणेकार्यंसमे० ॥ २९ ॥ चतुर्भिश्चचतु
र्भिश्चद्वाभ्यांपंचभिरेवच ॥ हूयतेचपुनर्द्वाभ्यांसमे०
॥ ३० ॥ शमीगर्भस्ययोगर्भस्तस्यगर्भस्ययोरिपुः
रिपुगर्भस्ययोगर्भःसमे० ॥ ३१ ॥ अग्निसोमार्क
ताराणांब्रह्मरुद्रेंद्रयोगिनाम् ॥ यस्तेजयतितेजां
सिसमे० ॥ ३२ ॥ पर्जन्यःपृथिवीसस्यंकालोधर्म
क्रियाफलम् ॥ गुणाकारःसमेवाभूर्वासुदेवःप्रसी
दतु ॥ ३३ ॥ योगावासनमस्तुभ्यंसर्ववासवरप्रद
हिरण्यगर्भयज्ञांगपंचगर्भनमोऽस्तुते ॥ ३४ ॥ च

 तुर्मूर्तेंपरंधामलक्ष्म्यावाससदाच्युत ॥ शब्दादिवा
 सनान्योसिवासुदेवःप्रधानकृत् ॥ ३५ ॥ अजःसं
गमनःपार्थोव्यमूर्त्तिर्विश्वमूर्त्तिधृक् ॥ श्रीःकीर्तिःपं
चकालज्ञोनमस्तेज्ञानसागर ॥ ३६ ॥ अव्यक्ताद्य
क्तमुत्पन्नमव्यक्ताद्यःपरात्परः ॥ यस्मात्परतरंना
स्तितमस्मिंशरणंगतः ॥ ३७ ॥ चिंतयंतोव्ययजंनि
त्यंब्रह्मेशानादयःसुराः ॥ निश्चयंनाधिगच्छंतित
मस्मिंशरणंगतः ॥ ३८ ॥ जितेंद्रियाजितात्मानो
ज्ञानध्यानपरायणाः ॥ यंप्राप्यननिवर्त्ततेतमस्मि

शरणंगतः ॥ ३९ ॥ एकांशेनजगत्कृत्स्नमवष्टभ्य
स्थितःप्रभुः ॥ अग्राह्योनिर्गुणोनित्यस्तमस्मिशर
णंगतः ॥ ४० ॥ सोमार्काग्निमयंतेजोयाचतारामं
योद्युतिः ॥ दिविसंजायतेतेजःसमहात्माप्रसीदतु
॥ ४१ ॥ गुणात्मानिर्गुणश्चान्योरश्मिवांश्चेतनोध्य
जः ॥ सूक्ष्मःसर्वगतोदेहःसमहात्माप्रसीदतु ॥ ४२
अव्यक्तंसदधिष्ठानमचिंत्यंतमसःपरम् ॥ प्रकृतिः
प्रकृतिंभुंक्तेसमहात्माप्रसीदतु ॥ ४३ ॥ क्षेत्रज्ञःपं
चधाभुंक्तेप्रकृतिंपंचभिर्मुखैः ॥ महागणांश्चयोभुं

अ० क्तेसम० ॥ ४४ ॥ सांख्ययोगाश्चयेचान्येसिद्धाश्च स्मृ०
॥ ५ ॥ परमर्षयः ॥ यंविदित्वाविमुच्यंतेसम० ॥ ४५ ॥ अ
तींद्रियनमस्तुभ्यंलिंगैर्व्यक्तैर्नमीयसे ॥ येचत्वांना
भिजानंतितमस्मिशरणंगतः ॥ ४६ ॥ कामक्रोध
विनिर्मुक्तारागद्वेषविवर्जिताः ॥ अन्यभक्तानजा
नंतिनपुनर्नारकाजनाः ॥ ४७ ॥ एकांतिनोहिनिर्द्व
द्वानिराशाःकर्मकारिणः ॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माण
स्त्वांविशंतिमनस्विनः ॥ ४८ ॥ अशरीरंशरीरस्थं ॥ ५ ॥
समंसर्वेषुदेहिषु ॥ पापपुण्यविनिर्मुक्ताभक्तास्त्वां

पर्युपासते ॥ ४९ ॥ अव्यक्तबुद्ध्यहंकारमनोभूतें
द्रियाणिच ॥ त्वयितानिचतेषुत्वंनतेषुत्वंनतानिते
॥ ५० ॥ एकत्वायचनानन्यंयेविदुर्यांतितेपरम् ॥
समत्वमिहकांक्षंतिभक्त्यावैनान्यचेतसा ॥ ५१ ॥
चराचरमिदंसर्वंभूतग्रामंचतुर्विधम् ॥ त्वयितंतौ
चतस्रोतंसूत्रेमणिगणाइव ॥ ५२ ॥ स्रष्टाभोक्ता
सिकूटस्थोध्यचिंत्यःसर्वसंज्ञितः ॥ अकर्त्ताहेतुरहि
तःपृथगात्माव्यवस्थितः ॥ ५३ ॥ नमेभूतेषुसंयो
गोनभूतित्वंगुणातिते ॥ अहंकारेणबुद्ध्यावानमे

अ० योगस्त्रिभिर्गुणैः॥ ५४॥ नमेधर्मोह्यधर्मोवानारं स्मृ०
॥ ६॥ भोजन्मत्रापुनः॥ जरामरणमोक्षार्थंत्वांप्रपन्नोऽ
स्मिसर्वगम्॥ ५५॥ विषयैरिंद्रियैश्चापिनमेभूयः
समागमः॥ ईश्वरोसिजगन्नाथकिमतःपरमुच्य
ते॥ ५६॥ भक्तानांयद्धितंदेवतत्तेहित्रिदशेश्वर॥
पृथिवींयातुमेघ्राणंयातुमेरसनंजलम्॥ ५७॥ रू
पंहुताशनेयातुस्पर्शोमेयातुमारुते॥ श्रोत्रमाका
शमभ्येतुमनोवैकारिकंपुनः॥ ५८॥ इंद्रियाणिगु ॥ ६९॥
णान्यांतुस्वेषुस्वेषुचयोनिषु॥ पृथिवीयातुसलिलं

मापोऽग्निमनलोऽनिलम् ॥ ५९ ॥ वायुराकाशम
प्येतुमनश्चाकाशमेवच ॥ अहंकारंमनोयातुमोह
नंसर्वदेहिनाम् ॥ ६० ॥ अहंकारस्तथाबुद्धिंबुद्धिर
व्यक्तमेवच ॥ प्रधानंप्रकृतिंयातुगुणसाम्येव्यव
स्थिते ॥ ६१ ॥ विसर्गःसर्वकरणैर्गुणभूतैश्चमेभवे
त् ॥ सत्त्वंरजस्तमश्चैवप्रकृतिंप्रविशंतुमे ॥ ६२ ॥
नैष्कैवल्यंपदंदेवकांक्षेऽहंतेपरंतप ॥ एकीभावस्त्व
यामेस्तुनमेजन्मभवेत्पुनः ॥ ६३ ॥ नमोभगव
तेतस्मैविष्णवेप्रभविष्णवे ॥ त्वद्बुद्धिस्त्वद्गतप्राण

स्त्वद्भक्तस्त्वत्परायणः ॥ ६४ ॥ त्वामेवाहंस्मरिष्या
मिमरणेपर्यवस्थिते ॥ पूर्वदेहकृतायेमेव्याधयःप्र
विशंतुमाम् ॥ ६५ ॥ अर्दयंतुचमांदुःखान्यृणंमे
प्रतिमुच्यताम् ॥ अनुध्येयोसिमेदेवनमेजन्मभवे
त्पुनः ॥ ६६ ॥ अस्माद्ब्रवीमिकर्माणिऋणंमेनभ
वेदिति ॥ उपतिष्ठंतुमांसर्वैव्याधयःपूर्वसंचिताः ॥
॥ ६७ ॥ अनृणोगंतुमिच्छामितद्विष्णोःपरमंपद
म् ॥ अहंभगवतस्तस्यममवासःसनातनः ॥ ६८ ॥
तस्याहंनप्रणश्यामिसचमेनप्रणश्यति ॥ कर्मेंद्रि

याणिसंयम्यपंचभूतेंद्रियाणिच ॥६९ ॥दशेंद्रि
याणिमनसिअहंकारंतथामनः ॥अहंकारंतथाबु
द्धौबुद्धिमात्मनियोजयेत् ॥७० ॥आत्मबुद्धींद्रियं
पश्येद्बुद्ध्याबुद्धेःपरात्परम् ॥एवंबुद्धेःपरंबुध्वासंस्त
भ्यात्मानमात्मना ॥७१ ॥ततोबुद्धेःपरंबुध्वालभ
तेनपुनर्भवम् ॥ममायमितितस्याहंयेनसर्वमिदं
ततम् ॥७२ ॥आत्मन्यात्मनिसंयोज्यपरात्मानम
नुस्मरेत् ॥नमोभगवतेतस्मैदेहिनांपरमात्मने ॥
॥७३ ॥नारायणायभक्तायएकनिष्ठायशाश्वते ॥

अ० हृदिस्थायचभूतानांसर्वेषांचमहात्मने ॥७४॥ इ स्मृ०
॥८॥ मामनुस्मरन्दिव्यांवैष्णवींपापनाशिनीम् ॥ स्वप
न्विबुध्यचपठेद्यत्नेनचसमभ्यसेत् ॥७५॥ मरणेस
मनुप्राप्तेयदेकंमामनुस्मरेत् ॥ अपिपापसमाचारः
सयातिपरमांगतिम् ॥७६॥ यद्यहंकारमाश्रित्य
यज्ञदानतपःक्रियाः ॥ कुर्वन्फलमवाप्नोतिपुनरा
वर्तनंचतत् ॥७७॥ अभ्यर्चयन्पितॄन्देवान्पठञ्जुह्व
न्बलिंददत् ॥ ज्वलदग्निंस्मरेद्योमांलभतेपरमांग ॥८॥
तिम् ॥७८॥ यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषि

णाम् ॥ यज्ञदानतपस्तस्मात्कुर्याद्रागविवर्जितः ॥
॥ ७९ ॥ पौर्णमास्याममावास्यांद्वादश्यांचतथैव
च ॥ श्रावयेच्छ्रद्दधानश्चमद्भक्तश्चविशेषतः ॥ ८०
नमइत्येवयोब्रूयान्मद्भक्तःश्रद्धयान्वितः ॥ तस्या
क्षयोभवेल्लोकःश्वपाकस्यापिनारद ॥ ८१ ॥ किंपु
नर्यैभजंतेमांसाधकाविधिपूर्वकम् ॥ श्रद्धावंतो
यतात्मानस्तेयांतिपरमांगतिम् ॥ ८२ ॥ कर्माण्या
द्यंतवंतीहमद्भक्तोऽनंतमश्नुते ॥ मामेवतस्माद्देवर्षे
ध्याहिनित्यमतंद्रितः ॥ ८३ ॥ अज्ञानांचैवयोज्ञा

अ० नंदद्याद्धर्मोपदेशतः ॥कृत्स्नांवापृथिवींदद्यात्तेनतु स्मृ०
॥१ ॥ ल्यंचतत्फलम् ॥८४ ॥तस्मात्प्रदेयंसाधुभ्योजय
बंधभयापहम् ॥ अवाप्स्यतिततःसिद्धिंप्राप्स्यसे
चपदंमम ॥८५ ॥अश्वमेधसहस्रैश्चवाजपेयश
तैरपि ॥नासौपदमवाप्नोतिमद्भक्तैर्यदवाप्यते ॥
॥८६ ॥ ॥भीष्मउवाच ॥ ॥हरेःपृष्टंपुरातेन
नारदेनसुरर्षिणा ॥यदुवाचततःशंभुस्तदुक्तंसम
नुव्रतः ॥८७ ॥त्वमप्येकमनाभूत्वाध्याहिध्येयंगु ॥१ ॥
णाधिकम् ॥भजस्वसर्वभावेनपरमात्मानमव्यय

म्॥ ८८॥ श्रुत्वैवंनारदोवाक्यंदिव्यंनारायणोदि
तम्॥ अत्यंतभक्तिमान्देवएकांतित्वमुपेयिवान्॥
॥ ८९॥ नारायणमृषिंदेवंदशवर्षमनन्यभाक्॥
इमंजपित्वाचाप्नोतितद्विष्णोःपरमंपदम्॥ ९०॥
किंतस्यबहुभिर्मंत्रैःकिंतस्यबहुभिर्व्रतैः॥ नमोना
रायणायेतिमंत्रःसर्वार्थसाधकः॥ ९१॥ किंतस्य
दानैःकिंतीर्थैःकिंतपोभिःकिमध्वरैः॥ योनित्यंध्या
यतेदेवंनारायणमनन्यधीः॥ ९२॥ येनृशंसादुरा
त्मानःपापाचाररतास्तथा॥ तेपियांतिपरंस्थानं

नारायणपरायणाः ॥ १३ ॥ अनन्ययामंदबुध्याप्र
तिभातिदुरात्मनाम् ॥ कुतर्काज्ञानदृष्टीनांविभ्रांतें
द्रियवर्त्मनाम् ॥ १४ ॥ नमोनारायणायेतियेविदु
र्ब्रह्मशाश्वतम् ॥ अंतकालेजपन्यांतितद्विष्णोःपर
मंपदम् ॥ १५ ॥ आचारहीनोपिमुनिप्रवीरभक्त्या
विहीनोपिसुनिंदितोपि ॥ किंतस्यनारायणशब्द
मात्रतोविमुक्तपापोविशतेऽच्युतांगतिम् ॥ १६ ॥
कांतारवनदुर्गेषुकृच्छ्रेष्वापत्सुसंयुगे ॥ दस्युभिःस
न्निरुद्धश्चनामभिर्मांप्रकीर्तयेत् ॥ १७ ॥ जन्मांत

रसहस्रेषुतपोध्यानसमाधिभिः॥ नराणांक्षीणपा
पानांकृष्णेभक्तिःप्रजायते॥ ९८॥ नाम्नोऽस्तियाव
तीशक्तिःपापनिर्हरणेहरेः॥ श्वपचोऽपिनरःकर्तुंक्ष
मस्तावन्नकिल्बिषम्॥ ९९॥ नतावत्पापमस्तीह
यावन्नामाहृतंहरेः॥ अतिरेकभयादाहुःप्रायश्चि
त्तांतरंवृथा॥ १००॥ गत्वागत्वानिवर्तंतेचंद्रसू
र्यादयोग्रहाः॥ अद्यापिननिवर्तंतेद्वादशाक्षरचिंत
काः॥ १॥ नवासुदेवात्परमस्तिमंगलंनवासुदे
वात्परमस्तिपावनम्॥ नवासुदेवात्परमस्तिदैवतं

तंवासुदेवंप्रणमन्नसीदति ॥ २ ॥ इमांरहस्यांपर
मामनुस्मृतिंयोधीत्यबुद्धिंलभतेचनैष्ठिकीम् ॥ वि
हायपापंतुविमुच्यसंकटात्सवीतरागोविचरेन्मही
मिमाम् ॥ ३ ॥ इतिश्रीमन्महाभारतेशतसाहस्र्यां
संहितायांवैयासक्यामानुशासनिकेपर्वणिदानध
र्मेश्रीविष्णोर्दिव्यमनुस्मृतिस्तोत्रंसंपूर्णम् ॥ इत्यनु
स्मृतिःसमाप्ता ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ शतानीकउवाच ॥ ॥
मयाहिदेवदेवस्यविष्णोरमिततेजसः ॥ श्रुताःसं
भूतयःसर्वागदतस्तवसुव्रत ॥ १ ॥ यदिप्रसन्नोभ
गवाननुग्राह्योस्मिवायदि ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामि
नृणांदुःस्वप्ननाशनम् ॥ २ ॥ स्वप्नाहिसुमहाभाग
दृश्यंतेयेशुभाशुभाः ॥ फलानितेप्रयच्छंतितद्गुणा
न्येवभार्गव ॥ ३ ॥ तादृक्पुण्यंपवित्रंचनृणामति
शुभप्रदम् ॥ दुःस्वप्नोपशमंयच्चतन्मेविस्तरतोवद
॥ ४ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ इदमेवमहाभा

ग० गपृष्टवान्स्वपितामहम्॥ भीष्मंधर्मभृतांश्रेष्ठंधर्म मो०
॥ १॥ पुत्रोयुधिष्ठिरः॥ ५॥ ॥ भीष्मउवाच॥ ॥
जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन॥ नमस्तेस्तु
हृषीकेशमहापुरुषपूर्वज॥ ६॥ आद्यंपुरुषमीशा
नंपुरुहूतंपुरातनम्॥ ऋतमेकाक्षरंब्रह्मव्यक्ताव्य
क्तंसनातनम्॥ ७॥ असच्चसच्चयद्विश्वंनित्यंसद
सतःपरम्॥ परापराणांस्रष्टारंपुराणंपरमव्ययम्
॥ ८॥ मांगल्यंमंगलंविष्णुंवरेण्यमनघंशुचिम्॥ ॥ १ ॥
नमस्कृत्यहृषीकेशंचराचरगुरुंहरिम्॥ ९॥ प्रव

क्ष्यामिमतंपुण्यंकृष्णद्वैपायनस्यच ॥ येनोक्तेनश्रु
तेनापिनश्यतेसर्वपातकम् ॥ १० ॥ नारायणस
मोदेवोनभूतोनभविष्यति ॥ एतेनसत्यवाक्येनस
र्वार्थान्साधयाम्यहम् ॥ ११ ॥ किंतस्यबहुभिर्मं
त्रैःकिंतस्यबहुभिर्व्रतैः ॥ नमोनारायणायेतिमंत्रः
सर्वार्थसाधकः ॥ १२ ॥ जज्ञेबहुज्ञंपरमत्युदारंयं
द्वीपमध्येसुतमात्मवंतम् ॥ पराशराद्गंधवतीमहर्षे
स्तस्मैनमोज्ञानतमोनुदाय ॥ १३ ॥ नमोभगवते
तस्मैव्यासायामिततेजसे ॥ यस्यप्रसादाद्वक्ष्यामि

गं० नारायणकथामिमां ॥ १४ ॥ ॥ जनमेजयउवा मो०
॥ २ ॥ च ॥ ॥ किंजपन्मुच्यतेपापात्किंजपन्सुखमश्नु
ते ॥ दुःस्वप्ननाशनंपुण्यंश्रोतुमिच्छामिमानद ॥
॥ १५ ॥ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ ॥ देवव्रतंम
हाप्राज्ञंसर्वशास्त्रविशारदम् ॥ विनयेनोपसंगम्य
पर्यपृच्छद्युधिष्ठिरः ॥ १६ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥
दुःस्वप्नदर्शनंघोरमवेक्ष्यभरतर्षभ ॥ प्रयतःकिंज
पेज्जाप्यंविबुधःकिमनुस्मरेत् ॥ १७ ॥ पितामह ॥ २ ॥
प्रसादेनबुद्धिभेदोभवेन्नमे ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामि

ब्रूहिनोवदतांवर ॥१८॥ ॥भीष्मउवाच॥ ॥
शृणुराजन्महाबाहोवर्णयिष्येहिशांतिदं ॥दुःस्वप्न
दर्शनेजाप्यंयद्वैनित्यंसमाहितैः ॥१९ ॥अत्राप्यु
दाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥गजेंद्रमोक्षणंपु
ण्यंकृष्णस्याक्लिष्टकर्मणः ॥२० ॥सर्वरत्नमयःश्री
मांस्त्रिकूटोनामपर्वतः ॥सुतःपर्वतराजस्यसुमेरो
र्भास्करद्युतेः ॥२१ ॥क्षीरोदजलवीच्यग्रैर्धौताम
लशिलातलः ॥उत्थितःसागरंभित्वादेवर्षिगणसे
वितः ॥२२ ॥अप्सरोभिःपरिवृतःश्रीमान्प्रस्नव

ग० णाकुलः ॥ गंधर्वैःकिन्नरैर्यक्षैःसिद्धचारणपन्नगैः मो०
॥ ३ ॥ ॥ २३ ॥ मृगैःशाखामृगैःसिंहैर्मातंगैश्चसदामदैः ॥
वृकद्वीपिवराहाद्यैर्वृक्षगात्रोविराजते ॥ २४ ॥ पु
न्नागैःकर्णिकारैश्चसुबिल्वैर्दिव्यपाटलैः ॥ चूतनिं
बकदंबैश्चचंदनागुरुचंपकैः ॥ २५ ॥ शालैस्ताले
स्तमालैश्चतरुभिश्चार्जुनैस्तथा ॥ बकुलैःकुंदपुष्पै
श्चसरलैर्देवदारुभिः ॥ २६ ॥ मंदारकुसुमैश्चान्यैः
पारिजातैश्चसर्वतः ॥ एवंबहुविधैर्वृक्षैःशोभितः ॥ ३ ॥
समलंकृतः ॥ २७ ॥ नानाधात्वंकितैःशृंगैःप्रस्रव

द्भिः समंततः ॥ जीवंजीवकसंघुष्टंचकोरशिखिना

दितम् ॥ २८ ॥ पद्मरागसमप्रख्यंज्वालापुंजमिवो

स्थितम् ॥ तस्यैकंकांचनंश्रृंगंसेवतेयद्दिवाकरः ॥

॥ २९ ॥ नानापुष्पैःसमाकीर्णनानागंधैःसमाकुल

म् ॥ द्वितीयंराजतंश्रृंगंसेवतेयन्निशाकरः ॥ ३० ॥

पांडुरांबुदसंकाशंतुषाराचलसन्निभम् ॥ वज्रेंद्र

नीलवैदूर्यतेजोभिर्भासयन्नभः ॥ ३१ ॥ तृतीयंब्र

ह्मसदनंप्रकृष्टंश्रृंगमुत्तमम् ॥ पद्मरागसमप्रख्यंता

रागणसमन्वितम् ॥ ३२ ॥ नैतत्कृतघ्नाःपश्यंतिन

नृशंसाननास्तिकाः ॥नातप्ततपसोलोकेयेचपाप
॥४॥ कृतोनराः ॥३३ ॥नानाराधितगोविंदाःशैलंपश्यं
तितेनराः ॥ तस्यसानुमतःपृष्ठेसरःकांचनपंकज
म् ॥३४ ॥कारंडवसमाकीर्णराजहंसोपशोभित
म् ॥मत्तभ्रमरसंघुष्टंचकोरशिखिनादितम् ॥३५
कमलोत्पलकल्हारपुंडरीकोपशोभितम् ॥कमलैः
शतपत्रैश्चकांचनैःसमलंकृतम् ॥३६ ॥पत्रैर्मर
कतप्रख्यैःपुष्पैःकांचनसन्निभैः ॥गुल्मैःकीचकवे ॥४॥
णूनांसमंतात्परिवारितम् ॥३७ ॥अत्यद्भुतंमहा

स्थानंविचित्रशिखराकुलम् ॥ शतयोजनविस्ती
र्णंदशयोजनमायतम् ॥ ३८ ॥ पंचयोजनमूर्धानं
सरएतत्प्रमाणतः ॥ हिमखंडोदकंराजन्सुस्वादम
मृतोपमम् ॥ ३९ ॥ त्रैलोक्येदृष्टपूर्वंचयत्तत्सरमनु
त्तमम् ॥ सुप्रसन्नंसरोदिव्यंदेवानामपिदुर्लभम् ॥
॥ ४० ॥ खातेनद्विगुणंप्रोक्तंशरद्यौरिवनिर्मलम् ॥
उपहारायदेवानांसिद्धाद्यैर्जितपंकजम् ॥ ४१ ॥
तस्मिन्सरसिदुष्टात्माविरूपोंतर्जलाशयः ॥ आसी
द्ग्राहोगजेंद्राणांदुराधर्षोमहाबलः ॥ ४२ ॥ अथदं

ग० तोज्ज्वलमुखः कदाचिद्गजयूथपः ॥ आजगामत्त मो०
॥ ५ ॥ षाक्रांतःकरेणुपरिवारितः ॥ ४३ ॥ मदस्रावीज
लाकांक्षीपादचारीवपर्वतः ॥ वासयन्मदगंधेनम
हानैरावतोपमः ॥ ४४ ॥ गजोह्यंजनसंकाशोम
दाच्चलितलोचनः ॥ तृषितःपातुकामोसाववती
र्णोमहाह्रदे ॥ ४५ ॥ पिबतस्तस्यतत्तोयंग्राहःसमु
पपद्यत ॥ सुलीनःपंकजवनेयूथमध्यगतःकरी ॥
॥ ४६ ॥ गृहीतस्तेनरौद्रेणग्राहेणाव्यक्तमूर्तिना ॥ ॥ ५ ॥
पश्यंतीनांकरेणूनांक्रोशंतीनांचदारुणम् ॥ ४७ ॥

नीयतेपंकजवनेग्राहेणातिबलीयसा ॥ गजश्चाक
र्षतेतीरंग्राहश्चाकर्षतेजलम् ॥ ४८ ॥ तयोरासीन्म
हद्युद्धंदिव्यवर्षसहस्रकम् ॥ दारुणैःसंघतःपाशैर्नि
ष्प्रयत्नगतिःकृतः ॥ ४९ ॥ वेष्ट्यमानःसघोरैस्तुपा
शैर्नागोद्दढैस्तथा ॥ विस्फूर्यंचयथाशक्त्याविक्रो
शंस्तुमहारवान् ॥ ५० ॥ व्यथितःसनिरुत्साहोगृही
तोघोरकर्मणा ॥ परमापदमापन्नोमनसाऽचिंतय
द्धरिम् ॥ ५१ ॥ सतुनागवरःश्रीमान्नारायणपरा
यणः ॥ तमेवशरणंदेवंगतःसर्वात्मनातदा ॥ ५२ ॥

ग० एकाग्रोनिगृहीतात्माविशुद्धेनांतरात्मना ॥ जन्म मो०
॥ ६ ॥ जन्मांतराभ्यासाद्भक्तिमान्गरुडध्वजे ॥ ५३ ॥ ना
न्यंदेवंमहादेवात्पूजयामासकेशवात् ॥ दिग्बाहुंस
र्वमूर्धानंभूपादंगगनोदरम् ॥ ५४ ॥ आदित्यचंद्र
नयनमनंतंविश्वतोमुखम् ॥ भूतात्मानंचमेघाभं
शंखचक्रगदाधरम् ॥ ५५ ॥ सहस्रशुभनामानमा
दिदेवमजंविभुम् ॥ प्रगृह्यपुष्कराग्रेणकांचनंकम २
लोत्तमम् ॥ ५६ ॥ नैवेद्यंमनसाध्यात्वापूजांकृत्वा ॥ ६ ॥
जनार्दने ॥ आपद्विमोक्षमन्विच्छन्गजःस्तोत्रमु

दीरयत् ॥ ५७ ॥ ॥ गजेंद्रउवाच ॥ ॥ नमोमू
लप्रकृतयेअजितायमहात्मने ॥ अनाश्रयायदेवा
यनिस्पृहायनमोनमः ॥ ५८ ॥ नमआद्यायबीजा
यआर्षेयायमहात्मने ॥ अनंतरायचैकायअव्य
क्तायनमोनमः ॥ ५९ ॥ नमोगुह्यायगूढायगुणा
यगुणवर्तिने ॥ अतर्क्यायाप्रमेयायअतुलायन
मोनमः ॥ ६० ॥ नमःशिवायशांतायनिश्चिताय
यशस्विने ॥ सनातनायपूर्वायपुराणायनमोनमः
॥ ६१ ॥ नमोजगत्प्रतिष्ठायगोविंदायनमोनमः ॥

नमोस्तुपद्मनाभायसांख्ययोगोद्भवायच ॥ ६२ ॥ मो०
ग० विश्वेश्वरायदेवायशिवायहरयेनमः ॥ नमोस्तुत
॥ ७ ॥ स्मैदेवायनिर्गुणायगुणात्मने ॥ ६३ ॥ नमोदेवाधि
देवायस्वभावायनमोनमः ॥ नारायणायविश्वाय
देवानांपरमात्मने ॥ ६४ ॥ नमोनमःकारणवाम
नायनारायणायामितविक्रमाय ॥ श्रीशार्ङ्गचक्रा
सिगदाधरायनमोस्तुतस्मैपुरुषोत्तमाय ॥ ६५ ॥
गुह्यायवेदतिलकायमहोदरायसिंहायदैत्यनिध ॥ ७ ॥
नायचतुर्भुजाय ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रमुनिचारणसंस्तुताय

गजेंद्रमोक्ष

देवोत्तमायवरदायनमोच्युताय ॥ ६६ ॥ नागेंद्र
देहशयनासनसुप्रियायगोक्षीरहेमशुकनीलघनो
पमाय ॥ पीतांबरायमधुकैटभनाशनायविश्वाय
चारुमुकुटायनमोक्षराय ॥ ६७ ॥ नाभिप्रजा
तकमलस्थचतुर्मुखायक्षीरोदकार्णवनिकेतनशो
भनाय ॥ नानाविचित्रमुकुटांगदभूषणाययोगी
श्वरायपुरुषायनमोवराय ॥ ६८ ॥ भक्तिप्रियाय
वरदीप्तिसुदर्शनायफुल्लारविंदविपुलायतलोचना
य ॥ देवेंद्रविघ्नशमनोद्यतपौरुषायनारायणायवि

ग० रजायनमोऽच्युताय ॥ ६९ ॥ नारायणायनरलोक मो०
॥ ८ ॥ परायणायकालायकालकमलायतलोचनाय ॥
रामायरावणविनाशकृतोद्यमायधीरायधीरतिल
कायमहोदराय ॥ ७० ॥ पद्मासनायमणिकुंडलभू
षणायकंसांतकायशिशुपालविनाशनाय ॥ गो
वर्धनायसुरशत्रुनिकृंतनायदामोदरायवरदायन
मोवराय ॥ ७१ ॥ ब्रह्मायनायत्रिदशाधिपायलो २
कायनायात्मभवोद्भवाय ॥ नारायणायार्तिविना ॥ ८ ॥
शनायमहावराहायनमस्करोमि ॥ ७२ ॥ कूटस्थ

मव्यक्तमचिंत्यरूपंनारायणंकारणमादिदेवम् ॥
युगांतशेषंपुरुषंपुराणंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥
॥ ७३ ॥ अदृश्यमच्छेद्यमनंतमव्ययंमहर्षयोब्रह्म
मयंसनातनम् ॥ वदंतियंवैपुरुषंपुराणंतंवासुदेवं
शरणंप्रपद्ये ॥ ७४ ॥ उत्तिष्ठतस्तस्यजलार्णवक्षोर्म
हावराहस्यमहींविदार्य ॥ विधुन्वतोवेदमयंशरीरं
लोकांतरस्थामुनयोवदंति ॥ ७५ ॥ योगेश्वरंचारु
विचित्रमौलिंज्ञेयंसमक्षंप्रकृतेःपरस्तात् ॥ क्षेत्रज्ञ
मात्मप्रभवंवरेण्यंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ७६ ॥

गं० कार्यक्रियाकारणमप्रमेयंहिरण्यबाहुंवरपद्मना मो०
॥ ९ ॥ भम् ॥ महाबलंवेदनिधिंसुरोत्तमंव्रजामिविष्णुं
शरणंजनार्दनम् ॥ ७७ ॥ किरीटकेयूरमहार्हनिष्कै
रत्यंतमालंकृतसर्वगात्रम् ॥ पीतांबरंकांचनभक्ति
चित्रमालाधरंकेशवमभ्युपैमि ॥ ७८ ॥ भवोद्भ
वंवेदविदांवरिष्ठमादित्यचंद्राग्निवसुप्रभावम् ॥
योगात्मकंसांख्यविदांवरिष्ठंप्रभुंप्रपद्येऽच्युतमात्म
वंतम् ॥ ७९ ॥ यदक्षरंब्रह्मवदंतिसर्वगंनिशम्यय ॥ ९ ॥
न्मृत्युमुखात्प्रमुच्यते ॥ तमीश्वरंयुक्तमनुत्तमैर्गुणैः

सनातनंलोकगुरुंस्मरामि ॥ ८० ॥ श्रीवत्सांकंम
हादेवंवंदेगुह्यमनुत्तमम् ॥ प्रपद्येसूक्ष्ममचलंवरे
ण्यमभयप्रदम् ॥ ८१ ॥ नमस्तस्मैवराहायलील
योद्धरतेमहीम् ॥ खुरमध्यगतोयस्यमेरुःखुरखुरा
यते ॥ ८२ ॥ प्रभवंसर्वभूतानांनिर्गुणंपरमेश्वरं ॥
प्रपद्येमुक्तसंगानांयतीनांपरमांगतिम् ॥ ८३ ॥ भ
गवतंगुणाध्यक्षमक्षरंपरमंपदम् ॥ शरण्यंशरणा
र्त्तानांप्रपद्येभक्तवत्सलम् ॥ ८४ ॥ त्रिविक्रमंत्रि
लोकेशंसर्वेषांप्रपितामहम् ॥ योगात्मानंमहात्मा

गी॰ नंप्रपद्येहंजनार्दनम् ॥ ८५ ॥ आदिदेवमजंशुभ्रं मो॰

॥ १० ॥ व्यक्ताव्यक्तंसनातनं ॥ नारायणमणीयांसंप्रपद्ये

ब्राह्मणप्रियम् ॥ ८६ ॥ अकूपारायदेवायनमःस

र्वमहात्मने ॥ प्रपद्येदेवदेवेशमणीयांसमणोर्यथा

॥ ८७ ॥ लोकत्रयायचैकायपरतःपरमात्मने ॥ न

मःसहस्रशिरसेअनंतायमहात्मने ॥ ८८ ॥ तमेव

परमंदेवमृषयोवेदपारगाः ॥ कीर्तयंतिचयंसर्वेब्र

ह्मादीनांपरायणम् ॥ ८९ ॥ नमस्तेपुंडरीकाक्षभ ॥ १० ॥

क्तानामभयंकर ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुत्राहिमांशर

णागतम् ॥ १० ॥ तावद्भवतिमेदुःखंचिंतासंसार
सागरे ॥ यावत्कमलपत्राक्षंनस्मरामिजनार्दनम्
॥ ११ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ भक्तितस्यतुसं
चिंत्यनागस्यामोघसंस्तवम् ॥ प्रीतिमानभवद्वि
जन्श्रुत्वाचक्रगदाधरः ॥ १२ ॥ आरुह्यगरुडंवि
ष्णुराजगामसुरोत्तमः ॥ सान्निध्यंकल्पयामासत
स्मिन्सरसिलोकधृक् ॥ १३ ॥ ग्राहग्रस्तंगजेंद्रंच
तंग्राहंचजलाशयात् ॥ उज्जहाराप्रमेयात्मातरसा
मधुसूदनः ॥ १४ ॥ जलस्थंदारयामासग्राहंचक्रे

णमाधवः ॥ मोचयामासनागेंद्रंपाशेभ्यःशरणाग

 तम् ॥ १५ ॥ सहिदेवलशापेनहूहूर्गंधर्वसत्तमः ॥

ग्राहत्वमगमत्कृष्णाद्वधंप्राप्यदिवंगतः ॥ १६ ॥

इदमप्यपरंगुह्यंराजन्पुण्यतमंशृणु ॥ १७ ॥

भीष्मउवाच ॥ ॥ हाहाहूहूरितिख्यातौगीतवाद्य

विशारदौ ॥ इतितौशापितौतेनदेवलेनमहात्मना

॥ १८ ॥ उर्वशीमेनकारंभातथाचान्येऽप्सरोगणाः

शक्रस्यपुरतोराजन्नृत्यंतेताःसुमध्यमाः ॥ १९ ॥

ततस्तौगायमानौतुगंधर्वौराजसद्मनि ॥ अन्यो

न्यंचक्रतुःस्पर्धांशक्रस्यपुरतस्तदा ॥ १०० ॥ आ
वयोरुभयोर्मध्येकःश्रेष्ठोगीतवाद्ययोः ॥ तंवदस्व
सुरश्रेष्ठज्ञात्वागीतस्यलक्षणम् ॥ १ ॥ गंधर्वयो
र्वचःश्रुत्वाप्रत्युवाचशतक्रतुः ॥ युवयोर्गीतवाद्ये
षुविशेषोनोपपद्यते ॥ २ ॥ एकएवमुनिश्रेष्ठोदेव
लोनाममनामतः ॥ युवयोःसंशयच्छेत्ताभविष्यति
नसंशयः ॥ ३ ॥ ततस्तुतौशक्रवचोनिशम्यप्रणम्य
राजन्शिरसासुरेश्वरम् ॥ गतौसुलृष्टौजयकांक्षि
णौतौयत्राश्रमेतिष्ठतिसद्विजाग्र्यः ॥ ४ ॥ ततोद्द

ग० ष्वामुनिश्रेष्ठंदेवलंशंसितव्रतम् ॥ अभिवाद्यमहा मो०
॥१२॥ त्मानंप्रोचतुःपार्श्वसंस्थितौ ॥५॥ शक्रेणप्रेषितौ
देवल्वत्समीपेद्विजोत्तम ॥ एकस्यचजयंदेहियत्ते
मनसिरोचते ॥६॥ पृथक्चरंतौगायंतौरुचिरंम
धुरस्वरम् ॥ नकिंचिद्वदतेवाक्यंमुनिर्मौनस्यधार
णात् ॥ १०७ ॥ शृण्वन्नपिपदंतेषांनाकिंचिद्वदते
मुनिः ॥ तदातौकुपितौतस्यदेवलस्यमहात्मनः ॥
॥८॥ ऊचतुस्तौतदावाक्यंगंधर्वौकालनोदितौ ॥ ॥१२॥
मूढोयंनाभिजानातिनिश्चयंवाद्यगीतयोः ॥९॥

निशम्यैतद्वचस्तेषांगंधर्वाणांमदान्वितम्॥ क्रोधा
दुत्थायविप्रेंद्रइदंवचनमब्रवीत्॥ ११०॥ एषहूहू
र्दुरात्मातुग्राहस्त्वंयातुमूढधीः॥ त्वमेवगजराजस्तु
भवस्वगिरिगह्वरे॥ १११॥ ततस्तौशापितौतेनदे
वलेनमहात्मना॥ प्रणम्यशिरसाविप्रंगंधर्वाविद
मुचतुः॥ ११२॥ भूमंडलगतौत्वावांप्रसादंकुरु
सत्तम॥ निश्चयंवदविप्रेंद्रयेनशापाद्विमुच्यतः॥
॥ ११३॥ ततस्तौपुरतोदृष्ट्वाउभौशापभयार्दितौ॥
प्रत्युवाचमुनिश्रेष्ठोगंधर्वौतौभयान्वितौ॥ ११४॥

ग० मेरुपृष्ठेसरोरम्यंबहुवृक्षसमाकुलम् ॥ नानापक्षि मो०
॥ १३ ॥ निनादाढ्यंद्वितीयइवसागरः ॥ १५ ॥ तस्मिन्सरो
वरेरम्येनित्यंग्राहोभविष्यसि ॥ तृषार्तस्तत्रमातंगो
गमिष्यतिनसंशयः ॥ १६ ॥ तयोर्मध्येमहद्युद्धंभ
विष्यतिसुदारुणम् ॥ ग्राहेणाकृष्यमाणस्तुगजः
स्तोत्रंकरिष्यति ॥ १७ ॥ तदैवदेवदेवेशस्तुष्यते
नात्रसंशयः ॥ ततोनारायणःप्रीतःशापतोमोच २
यिष्यति ॥ १८ ॥ इत्युक्तावृषिणातेनवरेणतौप्रमो ॥ १३ ॥
दितौ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ एवंपरावार्तभू

तौश्रुत्वासीद्भगवानिह ॥ १९ ॥ ॥ श्रीभगवानु
वाच ॥ ॥ क्रोधोपिवरतुल्योयमापदंतंप्रयच्छ
तु ॥ आपद्विमुक्तौयुगपद्गजोगंधर्वएवच ॥ १२० ॥
गजोपिमुक्ततांयातःश्रीकृष्णेनविमोक्षितः ॥ तस्मा
च्छापाद्विनिर्मुक्तःप्रागिवाविकृतोभवत् ॥ २१ ॥
तौचस्वंस्वंवपुःप्राप्यप्रणिपत्यजनार्दनम् ॥ गजो
गंधर्वराजश्चपरांनिर्वृतिमागतौ ॥ २२ ॥ प्रीतिमा
न्पुंडरीकाक्षःशरणागतवत्सलः ॥ अभवत्तत्रदेवे
शस्ताभ्यांचैवप्रपूजितः ॥ २३ ॥ इदंचैवमहाबाहो

९३९९

देवस्यचप्रभाषितम् ॥ भजंतंगजराजानमवदन्म
धुसूदनः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥
योमांत्वांचसरश्चैवग्राहस्यचविदारणम् ॥ गुल्म
कीचकवेणूनांतंचशैलवरंतथा ॥ २५ ॥ अश्वत्थं
भास्करंगंगांनैमिषारण्यपुष्करम् ॥ प्रयागंब्रह्मती
र्थंचदंडकारण्यमेवच ॥ २६ ॥ पुराणंरामचरितं
भारताख्यानमुत्तमं ॥ विभूतिंविश्वरूपंचस्तवरा
जमनुस्मृतिम् ॥ २७ ॥ प्रणवंचकुरुक्षेत्रंगरुडंमेरु
पर्वतम् ॥ रूपंकांचनगुल्मानांरूपंमेरोःसुतस्यच

॥ २८ ॥ येस्मरिष्यंतिमनुजाःप्रयताःस्थिरबुद्धयः ॥
दुःस्वप्नोनश्यतेतेषांसुस्वप्नश्चभविष्यति ॥ २९ ॥
अनिरुद्धंगजग्राहंवासुदेवंमहाद्युतिम् ॥ संकर्षणं
महात्मानंप्रद्युम्नंचतथैवच ॥ १३० ॥ मत्स्यंकूर्मं
चवाराहंवामनंतार्क्ष्यमेवच ॥ नारसिंहंचनागेंद्रं
सृष्टिसंहारकारकं ॥ ३१ ॥ विश्वरूपंहृषीकेशंगो
विंदंमधुसूदनम् ॥ त्रिदशैर्वंदितंदेवंदृढभक्तिमनू
पम[illegible]२ ॥ वैकुंठंदुष्टदमनंभक्तिदंमधुसूदनम् ॥
ग[illegible]त्थायसंस्मरिष्यंतियेनराः ॥ ३३ ॥

सैवस्यचप्रभ[illegible]व्यंतेसर्वलोकमवाप्नुयुः भी मो०

१५ ॥ ष्मउद्नः ॥ ॥ एवमुक्त्वामहाराजगजेंद्रंमधुसूद

नः ॥ ३४ ॥ स्पर्शयामासहस्तेनगजंगंधर्वमेवच

तौचस्पृष्टौततःसद्योमाल्यांबरधरावुभौ ॥ ३५ ॥ त

मेवमनसाप्राप्यजग्मतुस्त्रिदशालयं ॥ ततोदिव्य

वपुर्भूत्वाहस्तिराट्परमंपदम् ॥ ३६ ॥ गच्छतःस्म

महाबाहोनारायणपरायणौ ॥ ततोनारायणःश्री

मान्मोक्षयित्वागजोत्तमम् ॥ ३७ ॥ ऋषिभिःस्तू ॥ १५ ॥

यमानोग्र्यैर्वेदगुह्यपदाक्षरैः ॥ ततस्तुभगवान्विष्णु